

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

NERINGA BUTKIENĖ
(MEDIACIJOS IŠTĚSTINĖS STUDIJOS)

TEISININKO VAIDMUO MEDIACIJOS PROCESĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Doc. dr. Agnė Tvaronavičienė

Vilnius, 2018

TURINYS

ĮVADAS	3
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	9
I SKYRIUS. TEISININKŲ ĮSITRAUKIMO Į MEDIACIJOS PROCESĄ GALIMYBĖS	10
1.1 Teisininko samprata	10
1.2 Mediacijos procesas, jo dalyviai	12
1.3 Mediatorių kvalifikacijai keliami reikalavimai.....	15
II SKYRIUS. TEISININKO - MEDIATORIAUS VAIDMENS MEDIACIJOS PROCESĖ	
YPATUMAI.....	18
2.1 Teisininkų – mediatorių vaidmenys klasikinių teisininkų profesijų kontekste.....	18
2.2 Teisininkų mediatorių naudojami mediacijos stiliai	26
2.3 Teisininkas- mediatorius vs mediatorius ne teisininkas.....	31
2.4 Teisininkas ir mediatoriaus vaidmenys (funkcijos) mediacijos procese	33
2.5 Dažniausiai teisininkų – mediatorių daromos klaidos	34
III SKYRIUS. TEISININKO - ATSTOVO VAIDMENS MEDIACIJOS PROCESĖ ANALIZĖ...40	
3.1 Teisininkų – atstovų vaidmens sampratos mediacijoje problema.....	40
3.2 Teisininkų - atstovų vaidmuo mediacijos procese pagal įsitraukimo į mediacijos procesą laipsnį.....	46
3.3 Teisininkų - atstovų klaidos mediacijoje dėl netinkamai suvokto vaidmens.....	50
IV SKYRIUS. TEISININKŲ - ATSTOVŲ MEDIACIJOJE VAIDMENS TYRIMAS	54
4.1 Tyrimo metodika ir organizavimas	54
4.2 Respondentų apklausos analizė ir apibendrinimas	55
IŠVADOS	68
PASIŪLYMAI	71
LITERATŪROS SĄRAŠAS	74
ANOTACIJA	83
ANOTACIJA ANGLŲ KALBA	84
SANTRAUKA	85
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	86
PRIEDAI	87
PATVIRTINIMAS APIE DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	108

IVADAS

Temos aktualumas.

Ar galima teigti, kad konfliktų pasaulyje daugėja? O gal tai tik žiniasklaidos ir socialinių tinklų sudarytas dirbtinis įspūdis? Juk konfliktų buvo visais laikais, kai gentys kariavo prieš gentis, kaimas prieš kaimą, vėliau valstybės prieš kitas valstybes. Atrodytų šiuo laiku pasaulio žemėlapis daugiau ar mažiau subraižytas, išteklių (pačių būtinausių) taip pat nėra didelio trūkumo, tačiau konfliktų nemažėja. Priešingai, jie darosi globalesni, labiau paveikia visą visuomenę. Kita vertus – nuolatinis konfliktų eskalavimas, jų viešinimas, pripratina visuomenę prie negatyvių išgyvenimų ir tarsi supaprastina, sumenkina konflikto globalumą. Ar įmanoma išvengti konfliktų? Turbūt ne, tačiau tikėtina, kad įmanoma išmokti (išmokyti) juos spręsti, pakeisti požiūrį į juos ir skatinti siekti geriau „blogos taikos, nei gero karo“, o tam ypač tinka mediacija, kuri tikėtina gali pakeisti požiūrį į konfliktą, nesutarimą ir jų išsprendimą.

„Mediacija – alternatyvi teismui, savanoriška konfidencialaus pobūdžio ginčų sprendimo procedūra, kurioje vienas arba keli tretieji nepriklausomi nešališki asmenys - mediatorius ar mediatoriai - padeda besiginčijantiems pasiekti priimtina ginčo sprendimą.“¹ Mediacija, kaip taikus ginčų sprendimų būdas, jau ne vieną dešimtmetį taikomas užsienio šalyse, o jos ištakos siekia seniausius laikus. Šiuo metu Lietuvoje yra daromi reikšmingi žingsniai skatinant mediacijos plėtrą (tai numatant Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programoje² ir Septynioliktosios Vyriausybės metų programoje³, Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijoje⁴, Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatyme⁵), tačiau vis dar yra daug neatsakytų klausimų, visuomenė ne itin supažindinta ir suprantanti, kas yra mediacija kaip procesas, o ir teisininkams mediacija yra naujas dalykas, kuriame neišvengiamos praktinės ir teorinės klaidos. Darbo autorė atkreipė dėmesį, kad vis daugiau teisės krypties mokslininkų kalba

¹ Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediacija. Vadovėlis* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 8.

² „Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa“, TAR, žiūrėta 2018 sausio 12 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26DA62D7E9F4>

³ „Septynioliktosios Vyriausybės programa“, TAR, žiūrėta 2018 sausio 12 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ed6be240c12511e6bcd2d69186780352>

⁴ „Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2017 rugsėjo 6 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b84a2a305d3b11e589fccd6fa118e11c>

⁵ „Dėl Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 65, 80, 87, 93, 135, 142, 147, 177, 189, 225 ir 231 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 231-1 ir 231-2 straipsniais įstatymo ir Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 2, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 23 straipsnių ir šeštojo skirsnio pakeitimo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“, TAR, žiūrėta 2018 sausio 14 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/68d77510224411e684adf059272c7587>

apie neišvengiamus teisininko vaidmens pokyčius⁶⁷ (dėl poreikio labiau orientuotis į klientų tikrųjų interesų suvokimą; greičiau išspręsti konfliktą, o ne ilgai bylinėtis), todėl tikėtina, kad netolimoje ateityje teisininkas bus priverstas išsiugdyti kompetencijas, kurios bus naudingos ne tik mediacijos procese, bet ir apskritai kasdienėje teisininko veikloje. Manytina, kad ir dabartinis jaunimas ateityje rinksis labiau naują ir Lietuvos kontekste progresyvių ginčų sprendimo būdą, ypač atsižvelgiant į gyvenimo tempo greitėjimą, poreikio turėti ne primestą, o pačių susikurtą sprendimą. Dėl vis didėjančio teisinių dokumentų šablonizavimo, civilinio proceso perkėlimo į elektroninę erdvę ir net mokslininkų pastangų sukurti dirbtinį intelektą, tikėtina, kad nepaisant šių inovacijų, ateityje sprendžiant nesutarimus išliks žmogiškojo tiesioginio bendravimo poreikis, o ypač mediacijos procese (sprendžiant ginčus šeimos, darbo, komercinėse bylose). Taigi tema iš tiesų aktuali ir būtent dabar būtina kalbėti apie teisininko vaidmenį mediacijos procese, kadangi yra iškilęs poreikis teisininkams išmokti dalyvauti mediacijos procese tinkamai, tuo pačiu suvokti savo vaidmenį jame. Manytina, kad tinkamas teisininko vaidmens mediacijoje suvokimas gali prisidėti prie sklandžios mediacijos plėtros, nes tik teisininkas suprantantis mediacijos idėją ir suvokiantis, kad taikus susitarimas yra labiausiai jo kliento interesus atitinkantis rezultatas, gebės tinkamai dalyvauti šiame procese ir padėti mediatoriui vesti šalis link bendradarbiavimo grįsto ginčo sureguliuavimo. Toks teisininkas netaps kliūtimi taikos radimui, nes bylinėjimuisi įprastas technikas paliks nuošalyje ir į mediacijos procesą ateis ne kovoti, o ieškoti geriausiai abiejų šalių interesus atitinkančio sprendimo.

Kadangi mediacija Lietuvoje vis dar naujas dalykas, kalbant apie teisininko vaidmenį šiame procese, iškyla nemažai ***probleminių klausimų***.

Ar teisininkai vis dar nepakankamai (arba netinkamai) taiko mediaciją ir yra kritiškai nusiteikę jos atžvilgiu, nes tikėtina, kad nesuvokia mediacijos esmės ir pagrindinių principų? Ar teisininkai nemoka (nenori?) taikiai išspręsti ginčo, nes yra linkę dirbti labiau įprastais metodais (kurie kol kas generuoja ir didesnes pajamas)? Ar teisininkai iki galo nesupranta, koks jų pačių vaidmuo mediacijos procese? Šie klausimai aktualūs kalbant apie visus teisininko mediacijoje atliekamus vaidmenis (teisininkas - atstovas, teisininkas - mediatorius).

2015 m. atlikus Lietuvos advokatų apklausą apie advokatų taika užbaigiamus ginčus, jų žinias apie mediaciją, mediacijos naudojimą praktikoje bei nesinaudojimo mediacijos procedūra priežastis, rezultatai parodė, kad advokatai mediaciją taiko retai, „kas bendrai gali signalizuoti apie jų nepasitikėjimą šiuo neteisinės prigimties procesu ir nematymą galimybių jį sėkmingai naudoti savo

⁶ Julie MacFarlane, *The New Lawyer: How Settlement Is Transforming the Practice of Law* (UBC Press, 2008).

⁷ Bryan Clark, *Lawyers and Mediation* (Berlin: Springer, 2012).

veikloje.“⁸ „... 13 procentų advokatų, kurie nerekomenduotų savo klientams kreiptis į profesionalų mediatorių, nuogąstauja dėl savo pajamų sumažėjimo.“⁹ Tyrimo metu advokatai deklaravo puikias žinias apie mediacijos proceso ypatumus, tačiau tyrimo autoriams iškilo klausimas ar jų žinios atitinka mediacijos teorijoje suformuluotas nuostatas.¹⁰ Taigi, ar gali taip būti, kad mediacijos plėtrai trukdo patys advokatai, nes turi nuogastavimų dėl konkurencijos tarp advokatų ir mediatorių, baiminasi dėl pajamų sumažėjimo, galų gale nesupranta, kaip elgtis mediacijoje (t.y. tiesiog perkelia bylinėjimosi taktikas į mediacijos procesą, o tai mediaciją padaro panašia į „mažą teismą“, „arbitražo surogatą“). „Lietuvos universitetuose, ir daugelyje kitų pasaulio valstybių universitetų teisininkai yra menkai rengiami dalyvavimui alternatyviose teismui ginčų sprendimo procedūrose“¹¹.

Ar teisininkams turi įtakos ir jei taip, kokios platesnis mediacijos taikymas? Kaip keičiasi teisininko vaidmuo įtakojamas mediacijos proceso? Ar teisininkai vis dar nepakankamai taiko mediaciją ir yra kritiškai nusiteikę jos atžvilgiu bei nesiūlo jos besiginčijančioms šalims, nes tikėtina, kad nesuvokia mediacijos esmės ir pagrindinių principų, nemoka (nenori?) taikiai išspręsti ginčo, yra linkę dirbti labiau įprastais metodais, nėra tikri, kokios jų pačių funkcijos mediacijos procese? Šie klausimai aktualūs kalbant apie visus teisininko mediacijoje atliekamus vaidmenis (teisininkas - šalies atstovas; neutralus patarėjas, mediatorius). **Apibendrintai šio darbo problema formuluotina sekančiai – kokia yra teisininkų įtaka mediacijos plėtrai?** Manytina, kad į šį klausimą galima būtų atsakyti atlikus tyrimą - apklausiant teisininkus – atstovus. Tikėtina, kad tyrimas padėtų parodyti dabartinę situaciją Lietuvos mediacijos srityje, t.y. ar teisininkų tinkamas vaidmens suvokimas prisideda prie mediacijos plėtros.

Temos naujumas. Baigiamajame darbe tiriamos problemos ištyrimo lygis.

Kaip jau buvo minėta, užsienio autorių ši tema yra jau daugelį metų bei plačia apimtimi analizuojama. Leonard L. Riskin yra pasisakęs įvairiais aspektais apie teisininko vaidmenį mediacijos procese, apie teisininkų mokymų įtaką (straipsnyje „Mediacija ir teisininkai“¹²). Jo vienas iš tikslų - integruoti alternatyvius ginčų sprendimus (toliau – AGS) į teisininkų profesionalų išsilavinimą.

Teisės profesorė Jacqueline M. Nolan-Haley straipsnyje „Teisininkai, klientai, ir mediacija“¹³ teigia, kad mediacijos praktikos plėtra keičia teisės praktiką ir, kad daugelis advokatų nesugeba

⁸ Natalija Kaminskienė ir kt., „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas“ *Socialinių Mokslų Studijos* 8, 1 (2016): 57,

https://www.mruni.eu/upload/iblock/aa1/N8-1-03_%C4%8Ciuladiene.pdf

⁹ *Ibid.*, 58.

¹⁰ *Ibid.*, 58.

¹¹ Natalija Kaminskienė ir kt., *supra* note, 8:49.

¹² Leonard L. Riskin, „Mediation and Lawyers,” *Ohio State Law Journal* 43,1 (1982),

https://kb.osu.edu/dspace/bitstream/handle/1811/65180/1/OSLJ_V43N1_0029.pdf

¹³ Jacqueline M. Nolan-Haley, „Lawyers, Clients, and Mediation,” *Notre Dame Law Review* 73,5 (1998): 1369-1390, <http://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1819&context=ndlr>

suprasti konceptualių skirtumų tarp įprastų jų darbo metodų ir metodų mediacijoje todėl tinkamam atstovavimui reikia žinoti ir gebėti taikyti mediacijos praktikos teoriją.

Murray, J. S. ir kt. knygoje „Ginčų sprendimo procesai: Teisininkų vaidmuo“¹⁴ aprašė teisininko vaidmenį mediacijos procese bei jų ugdymo reikšmę.

Kimberlee K.Kovac paskelbė daug straipsnių apie įvairias su AGS susijusias temas, o pavyzdžiui viename jų „Naujas vynas reikalauja naujo vynmaišio: Teisininkų etikos transformavimas siekiant veiksmingai atstovauti nerungtyniškame problemų sprendime: mediacija“¹⁵, kalbama apie tai, kad daugeliui advokatų tiesiog trūksta supratimo apie mediacijos procesą.

Lietuvoje mokslinių darbų, skirtų teisininko vaidmens mediacijoje problematikai tirti, dėl pačios temos naujumo, nėra daug. Apie teisininko vaidmenį mediacijos procese savo darbuose pasisakė Agnė Tvaronavičienė ir Inga Žalėnienė¹⁶; Gerda Štaraitė-Barsulienė straipsnyje „Notaro kaip mediatoriaus vaidmuo paveldėjimo teisiniuose santykiuose“¹⁷ išanalizavusi praktinę situaciją padarė išvadą, kad notarai turi pranašumą prieš advokatus ir teisėjus vykdyti mediaciją sprendžiant ginčus dėl palikimo.

Natalija Kaminskienė, Agnė Tvaronavičienė, Gražina Čiuladienė tyrime „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas“¹⁸ atliko glaustą advokato vaidmens mediacijos procese analizę: nustatė ir trumpai apžvelgė advokatų galimus vaidmenis mediacijoje (1. Advokatas-šalies atstovas: a. Advokatas - šalies atstovas, dalyvaujantis mediacijos procese drauge su atstovaujama šalimi; b. Advokatas - šalies atstovas, konsultuojantis šalį, tačiau nedalyvaujantis drauge su ja mediacijos procese; 2. Advokatas - neutralus patarėjas: konsultuojantis abi šalis mediacijos procese arba abiem šalims padedantis parengti mediacijos procese sulytą taikų susitarimą ir suteikiantis jam įstatymų nustatytą formą. 3. Mediatorius - advokatas: neutralus tarpininkas, padedantis ginčo šalims išspręsti ginčą.). Dėl tyrimo apimties detali kiekvieno vaidmens analizė nebuvo atlikta - išsamus advokato funkcijų mediacijoje ištyrimas paliktas ateities tyrimams. Atsižvelgiant į tai, kad advokatas taip pat teisininkas, tačiau teisininkų veiklos laukas yra platesnis (tai ir notaras, antstolis, prokuroras, įmonės teisininkas – t.y. „teisės mokslų specialistas, juristas“¹⁹), akivaizdu, kad teisininkų vaidmuo mediacijos procese Lietuvoje dar nėra išsamiai išanalizuota.

¹⁴ John S. Murray ir kt., *Processes of Dispute Resolution: The Role of Lawyers* (Westbury, N.Y.: Foundation Press, (1989).

¹⁵ Kimberlee Kovach, „New Wine Requires New Wineskins: Transforming Lawyer Ethics for Effective Representation in a Non-Adversarial Approach to Problem Solving: Mediation“, *Fordham University School of Law Fordham Law Journal*, (2001).

¹⁶ Inga Žalėnienė, Tvaronavičienė Agnė, „The main features and development trends of mediation in Lithuania: the opportunities for Lawyers“, *Jurisprudencija*. 1, 119 (2010): 227-242, <https://www.mruni.eu/upload/iblock/0f7/14zaleniene.pdf>

¹⁷ Gerda Štaraitė – Barsulienė, „Notaro kaip mediatoriaus vaidmuo paveldėjimo teisiniuose santykiuose.“ *Socialinis darbas*. 11, 2 (2012): 301-314, https://www.mruni.eu/upload/iblock/6ce/006_barsuliene.pdf

¹⁸ „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas“ *supra* note.8: 45

¹⁹ <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=teisininkas&Ins=-1&les=-1>, žiūrėta 2017 lapkričio 15 d.

Taigi, teisininko vaidmens mediacijos procese problematikos analizės Lietuvoje, nepaisant daugėjančių diskusijų mediacijos tema, yra labai mažai. Atsižvelgiant į poreikį populiarinti mediaciją, net siūlant pasirinkti privalomą mediaciją, kaip vieną iš būdų šiam tikslui pasiekti²⁰, manytina, kad teisininko vaidmens ir įtakos mediacijos procesui tinkamas ir visapusiškas atskleidimas, taip pat svariai prisidėtų prie visuomenės švietimo apie šį taikų ginčų sprendimo būdą.

Šis darbas yra naujas ir unikalus tuo, kad jame pateikiamas išsamus teisininko vaidmens mediacijos procese ištyrimas, ko lietuvių autoriai anksčiau nėra padarę.

Baigiamojo darbo reikšmė.

Darbe pateikiami tyrimo rezultatai, išvados ir pasiūlymai leistų mokslo įstaigoms, ruošiančioms teisininkus, taip pat teisininkams, ateityje dalyvausiantiems mediacijos procesuose, suvokti teisininko vaidmenį mediacijos procese ir jo daromą įtaką, tinkamai šį vaidmenį atlikti, prisitaikyti prie besikeičiančios visuomenės poreikių bei populiarinti mediaciją.

Baigiamojo darbo originalumas.

Šis darbas originalus, kadangi aptariama problematika nauja Lietuvos teisės kontekste – jame remiamasi ne tik lietuvių ir užsienio autorių mokslo darbais, bet ir atliekamas savarankiškas autentiškas problemos vertinimas.

Tyrimo tikslas.

Ištirti teisininko vaidmenį mediacijos procese.

Tyrimo uždaviniai. Tyrimo tikslui pasiekti, iškelti šie uždaviniai:

- 1) Išanalizuoti teisininkų įsitraukimo į mediacijos procesą galimybes.
- 2) Atskleisti teisininkų – mediatorių vaidmenį mediacijos procese.
- 3) Atskleisti teisininkų – atstovų vaidmenį mediacijos procese.
- 4) Empirinio tyrimo pagalba ištirti Lietuvos teisininkų supratimą apie jų vaidmenį mediacijos procese.

Tyrimo metodika.

Siekiant išsikelto darbo tikslo realizavimo, taikomi šie tyrimo metodai:

1. Naudojant literatūros analizės ir apibendrinimo metodus ištirti teisininkų vaidmenį mediacijos procese, jiems būdingi bruožai ir savybės, reikalingų įgūdžių, mokymų mediacijoje svarba, jų atliekamo vaidmens įtaka mediacijos procesui, daromi apibendrinimai ir išvados. Lyginamuoju metodu atliekama literatūroje pateiktų nuomonių analizė bei

²⁰ Natalija Kaminskienė, „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai.“ *Jurisprudencija*. 20, 2 (2013): 683-705, <https://www.mruni.eu/upload/iblock/7a6/JUR-13-20-2-17.pdf>

bandoma išskirti svarbiausius nagrinėjamos temos aspektus. Dokumentų analizės metodu tiriamas mediacijos bei teisininkų vietos mediacijoje teisinis reguliavimas

2. Ekspertinės apklausos (giluminis interviu) metodas pasitelktas apklausiant Lietuvos Respublikos advokatus ir teisininkus siekiant iširti jų, kaip teisininkų, savo vaidmens suvokimą, elgesį bei darbo metodus mediacijos procese.

Ginamieji teiginiai:

Teisininkai netinkamai suvokia savo vaidmenį mediacijos procese, nes nėra tinkamai ruošiami dalyvavimui jame.

Tinkamai paruošti teisininkai turės įtakos mediacijos procesų sėkmei ir taikymo plėtrai.

Tyrimo struktūra.

Baigiamasis darbas susideda iš įvado, keturių pagrindinių dėstymo dalių su poskyriais, baigiamas išvadamis ir pasiūlymais, literatūros sąrašu, anotacija, priedais bei santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Pirmajame skyriuje atskleidžiama teisininko samprata, teisininko profesijai keliami išsilavinimo reikalavimai, šio išsilavinimo pritaikomumas mediacijos procese, mediatoriaus veiklai keliami kvalifikaciniai reikalavimai.

Antrame skyriuje nustatyti galimi teisininkų – mediatorių vaidmenys klasikinių teisininkų profesijų kontekste, atskleidžiama teisininkų – mediatorių vaidmens įtaka mediacijoje naudojamiems stiliams, išryškunami skirtumai tarp teisininkų mediatorių ir kitų profesijų mediatorių vaidmenų, atskleidžiami teisininko kaip mediatoriaus funkcijų ypatumai mediacijos procese, atskleidžiamos dažniausiai daromos teisininkų – mediatorių klaidos.

Trečiame skyriuje atskleidžiama teisininkų – atstovų vaidmens sampratos mediacijoje problema, analizuojami teisininkų – atstovų vaidmenys pagal įsitraukimo į mediacijos procesą laipsnį, atskleidžiamos ir įvertinamos teisininkų – atstovų klaidos, kurias jie daro dėl netinkamai suvokto vaidmens.

Ketvirtasis skyrius skirtas atskleisti ekspertų (teisininkų – atstovų) suvokimą apie jų vaidmenį mediacijos procese. Darbo išvados ir pasiūlymai suformuoti remiantis teisininko – mediatoriaus ir teisininko - atstovo vaidmenų analize (I-IV darbo skyriai).

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

AGS – Alternatyvūs ginčų sprendimo būdai

CGTTĮ – Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas//Valstybės žinios. 2008-07-31, Nr. 87-3462.

ES - Europos Sąjunga

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos

Jungtinė Karalystė - Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė

LR – Lietuvos Respublika

MĮ - Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas//TAR. 2017-07-12, Nr. 12053// įsigalioja 2019-01-01 (įstatymo 1 straipsnyje išdėstyto Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo 20, 21, 22 straipsniai įsigalioja 2020-01-01. 2 straipsnio 6 dalis įsigalioja 2017-07-13.).

I SKYRIUS. TEISININKŲ ĮSITRAUKIMO Į MEDIACIJOS PROCESĄ GALIMYBĖS

1.1. Teisininko samprata

Prieš pradėdant analizuoti teisininko vaidmenį mediacijos procese, būtina išsiaiškinti ir apibrėžti kas yra teisininkas. Lietuvių kalbos žodynas nurodo, kad „Teisininkas - tai teisės specialistas, juristas.“ Tas pats žodynas nurodo, kad „specialistas, -ė - žmogus, gerai mokantis kurį nors darbą, kurios nors specialybės atstovas...“²¹ Specialybė paprastai įgyjama atitinkamų mokymų, studijų metu. Taigi teisės specialybė įgyjama studijų metu. Teisininkai jau nuo senų laikų buvo ruošiami universitetuose. Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos karaliaus Vladislovas Vaza 1641 metų spalio 11 dieną išleista privilegija įsteigė Vilniaus universiteto Teisės fakultetą.²² Šiandien aukštosios mokyklos Lietuvoje yra dviejų tipų: universitetai ir kolegijos²³, todėl ketinantieji tapti teisininkais, turi galimybę pasirinkti, kur studijuoti. Sutiktina su teisės mokslo atstovų nuomone, kad teisė - viena universaliausių specialybių ieškant darbo, nes teisininkas turi kuo puikiausias galimybes dirbti tiek privačiame versle, tiek valstybiniame sektoriuje.²⁴ Teisininkai visais laikais buvo gerbiami, ši specialybė laikoma prestižine. Šios specialybės prestižiškumą ir populiarumą rodo santykinai aukšta studijų kaina tiek užsienyje, tiek ir Lietuvoje, tačiau tai nedaro įtakos pageidaujantiųjų studijuoti teisę skaičiui (2017 metų duomenimis ši specialybė išlieka populiariausių studijų programų dešimtuose)²⁵. Jau kurį laiką Lietuvoje vis išskyla diskusija, ar darbo rinkai reikia tiek teisininkų; išsakoma nuomonė, kad darbdaviai nėra patenkinti tik teorinėmis teisės absolventų žiniomis ir kad puikiai savo sritį išmanančių teisininkų nėra daug²⁶. Taigi kiekybė nereiškia kokybės, todėl pasinaudojant ta situacija, kad šiuo metu vykdomas universitetų jungimas, stabdomos kai kurios studijų programos, būtina peržiūrėti teisės studijų programas universitetuose bei kolegijose, iš naujo įvertinti jų kokybę bei dėstomų dalykų aktualumą šių dienų kontekste.

Teisės krypties studijų programų specialieji reikalavimai reglamentuojami Teisės krypties studijų apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. liepos 23 d.

²¹ <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=teisininkas&lns=-1&les=-1>, žiūrėta 2017 sausio 15 d.

²² <http://www.tf.vu.lt/apie-mus/istorija/>, žiūrėta 2017 sausio 15 d.

²³ <http://www.skvc.lt/default/lt/lietuvos-svietimo-sistema/aukstasis-mokslas>, žiūrėta 2017 sausio 15 d.

²⁴ Mindaugas Jackevičius, „Teisininko profesija: ne sausam pedantui, o turinčiam gerą atmintį ir logiškai mąstančiam“, *Delfi*, lapkričio 17, 2011, <https://www.delfi.lt/news/daily/education/teisininko-profesija-ne-sausam-pedantui-o-turinciam-gera-atminti-ir-logiskai-mastanciam.d?id=44503223>

²⁵ Greta Jankaitė, „Populiariausios specialybės: į olimpą grįžo ekonomika“, *Verslo žinios*, liepos 24, 2017, <http://www.vz.lt/vadyba/personalo-valdymas/2017/07/24/populiariausios-specialybes-i-olimpa-grizo-ekonomika>

²⁶ Vaidas Šalaševičius, „Darbo rinkai ar darbo biržai reikia tiek teisininkų?“, *Delfi*, gegužės 18, 2016, <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/v-salasevicius-darbo-rinkai-ar-darbo-birzai-reikia-tiek-teisininku.d?id=71308052>

įsakymu Nr. V-831²⁷ (toliau – Teisės krypties studijų aprašas). Teisė, kaip studijų objektas, yra žinių apie teisės normas ir jų taikymo įvairiose profesinės veiklos srityse gebėjimų visuma. Teisės studijos apima platų spektrą teorinių ir praktinių žinių apie teisės esmę ir paskirtį, atskirų teisės šakų principus ir jų normų turinį, šių normų kūrimą, aiškinimą, taikymą (Teisės krypties studijų aprašo 15-tas p.). Teisės krypties studijų aprašo 21-as p. numato, kad baigę teisės studijų krypties studijas, asmenys turi būti parengti tokių teisinių profesijų kaip teisėjas, advokatas, prokuroras, antstolis, notaras profesinei veiklai. Teisės studijų krypties absolventas gali dirbti ir bet kokią kitą teisinių žinių ir įgūdžių reikalaujantį valstybės tarnautojo ar darbuotojo (teisininko, juriskonsulto, teisės patarėjo, teisės referento ir panašiai) darbą viešajame, nevyriausybiniam ar privačiajame sektoriuje. Kadangi teisiniai santykiai yra įvairialypiai, įvairiapusiai, tai ir teisininkų veiklos laukas itin platus. Konkrečius kvalifikacijos ir kitus reikalavimus užimti tam tikras pareigas ar verstis tam tikra teisine veikla gali numatyti įstatymai ar kiti teisės aktai. Dažniausiai nepakanka turėti tik teisininko kvalifikaciją įrodantį diplomą – būtina įgyti papildomą kvalifikaciją, išklaudyti kursus, išlaikyti egzaminus ir įrodyti, kad teisininkas geba (gebės) kokybiškai veikti tam tikroje teisės srityje arba atlikti tam tikrą su teise susijusį vaidmenį.

Socialiniai, ekonominiai, teisiniai santykiai sudėtingėja, todėl atsiranda naujų tardsisciplininių sričių; išskyla poreikis specializuotis siauresnėje srityje; nauja „mada“ atsiradusi dėl įmonėse vykdomų optimizacijų - dvigubos pareigybės (pvz.: teisininkas – personalo specialistas, teisininkas – finansų konsultantas ir pan.); viso to pasekoje (t.y. rinkai reikia pasiūlos) - studijų reglamentavo pokyčiai greičiausiai neišvengiami.

Mediacija taip pat palyginti vis dar naujas reiškinys Lietuvos teisės sistemoje, kurio tinkamam įgyvendinimui reikia savo darbą išmanančių specialistų - t.y. dėstytojų, teisininkų – mediatorių, teisininkų – atstovų (suvokiančių ir gebančių atlikti savo vaidmenį mediacijoje). Teisės krypties studijų aprašo 21 punkte kol kas nėra įtvirtinta, kad baigę teisės studijų krypties studijas, asmenys turi būti parengti tokių teisinių profesijų kaip **mediatoriaus** profesinei veiklai. Mediacijos procese tarpininkauti gali ne tik teisinį išsilavinimą turintys mediatoriai – tai gali būti ir psichologai, konsultantai, socialiniai darbuotojai. Apie mediacijos skirtumus, privalumus ir trūkumus, kai mediacijoje dalyvauja mediatorius – teisininkas ir mediatorius kitos profesijos atstovas, bus kalbama kitoje šio darbo dalyje.

Taigi, manytina, kad šiuo metu teisės studijų reglamentavimas nėra tinkamas, kadangi nors teisininkų paruošiama nemažai, tačiau jų žinios ir gebėjimai nebeatitinka rinkos poreikių. Teisės specialybės prestižiškumui išsaugoti būtina orientuotis į greitai besikeičiančią visuomenę ir jos

²⁷ „Teisės studijų krypties aprašas“, TAR, žiūrėta 2018 sausio 23 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c7d77990312011e5b1be8e104a145478/dwYkvIDDhW>

poreikius, atitinkamai ruošti prie rinkos pokyčių prisitaikančius, motyvuotus keistis ir mokytis specialistus. Atsižvelgiant į tai, kad būtina populiarinti mediaciją, kad mediacija Lietuvoje taptų privaloma tam tikrose bylose, būtina peržiūrėti teisės studijų programas ir atitinkamai paruošti teisininkus, gebančius dalyvauti mediacijos procese.

1.2. Mediacijos procesas, jo dalyviai

Siekiant visapusiškai suvokti teisininko vaidmenį mediacijos procese, būtina aptarti, kokie yra pagrindiniai mediacijos bruožai, ypatumai, principai ir dalyviai, kurie leistų atskirti ją nuo kitų AGS būdų, tokių kaip neįpareigojantis arbitražas, sutaikinimas, derybos.

Mediacija yra alternatyvi klasikiniam teismo procesui, tačiau teisme taip pat taikytina (kaip teisminė mediacija) procedūra.²⁸ Mediacijos metu šalys siekia sutarimo, kūrybingo poreikių ir interesų suderinimo, todėl idealioju atveju laimi abi pusės. Mediacijoje pasiekti susitarimai orientuoti į ateitį. Priešingai, nei teismo sprendimai, mediacijos metu pasiekti sprendimai nėra binariški: nėra kaltų ir nekaltų, gerų ir blogų, teisių ir neteisių. Mediacija skatina į problemą žiūrėti kūrybiškai, saugoti santykius, juos perkurti, galų gale tai „aukštesnio lygio“ (arba sąmoningas, tinkamai suvoktas) nesutarimų sprendimo būdas, kuriuo reikia tikėti bei jo išmokti. Įrodyta, kad mediacija paprastai yra išsprendžiama virš 80 proc. ginčų, kai juos padeda spręsti profesionalus mediatorius.²⁹

Mediacija, kaip ir teisė, turi savo **filosofiją**. 2013 m. Bukarešte paskelbtoje daktaro Zeno Daniels Sustac disertacijoje buvo pasiūlyta mediacijos filosofijos samprata, kuri teigia, kad mediacijos filosofija savo prigimtimi yra kilnesnė už teisės filosofiją, o savo centre įkūnija darnų socialinių veikėjų ryšį. Ji iš esmės neprieštarauja teisės filosofijai, tačiau nagrinėjama konflikto filosofijos kontekste, dėl kurios nublanksta teisės filosofija. Mediacijos filosofijos tikslas yra prisidėti prie konflikte esančių šalių, jų vertybių ir „gyvenimo filosofijos“ nustatymo bei prisidėti prie poreikių ir interesų hierarchizavimo nustatymo. Konfliktas yra kontekstinis socialinis reiškinys, kurį sukelia susidūrimas tarp tam tikrų asmenų ar grupių interesų, sąvokų, poreikių ar *ego* ir pasireiškia tada, kai jie sueina į kontaktą ir turi skirtingus interesus ar akivaizdžiai skirtingus tikslus. Mediacija daug dėmesio skiria grįžimui į normalią situaciją, siūlant, kad kasdieniniame gyvenime būtų pasiekta sutarimo struktūra. Bet ne viskas vyksta, kaip mes įsivaizduojame, o mūsų tikrovė nėra identiška kito realybei. Mediacijos pasiūlytas konstruktyvus dialogas, jos tvirti principai, kuriais remiamasi

²⁸ Natalija Kaminskienė ir kt., *supra* note, 1: 7.

²⁹ „75 proc. ginčų gali būti išspręsti be teismo įsikišimo“, *naujienos.alfa.lt*, gegužės 10, 2017, <https://naujienos.alfa.lt/leidinys/iq/natalija-kaminskiene-75-proc-gincu-gali-buti-isspresti-teismo-isikisimo/>

partnerystėje, komandiniame darbe ir bendradarbiavime, yra tas pamatas, kuris sukuria sveiką visuomenę, kurioje labai svarbu palaikyti ir tobulinti santykius³⁰.

Mediacijos apibrėžimų yra ne vienas, praktika taip pat labai įvairi, tačiau dauguma autorių sutaria dėl pagrindinių jos **principų**: mediacijos šalių savanoriškumas, mediatorių nešališkumas, neutralumas ir kvalifikacija, konfidencialumas, šalių lygiateisiškumas, sąžiningumas ir bendradarbiavimas, mediacijos proceso lankstumas, operatyvumas ir efektyvumas. Mediacija gali būti **teisminė ir neteisminė**. Esminis mediacijos skirstymo į teisminę ir neteisminę pagrindas - reikalavimo, jog tam, kad būtų pritaikyta atitinkama mediacijos forma, ginčo šalys turi būti inicijavusios teismo procesą, egzistavimas³¹. Pagal šiuo metu galiojančių Teisminės mediacijos taisyklių³² 5 p. - teisminę mediaciją vykdo teismo mediatoriai, kuriems Teisėjų tarybos sudarytos Teisminės mediacijos komisijos sprendimu vadovaujantis Teisėjų tarybos patvirtinta tvarka suteiktas teismo mediatoriaus statusas.

Mediacijoje, kaip vienas iš dalyvių, visada veikia tarpininkas - **mediatorius**. Kadangi pati mediacija, kaip taikinamoji procedūra, turi labai gilią šaknis daugelyje kultūrų (ir atsirado anksčiau nei teismas) – taip vadinamoji tradicinė mediacija - joje pagrindine taikinančiąja figūra galėjo būti bet kuris visuomenėje pripažintas ir gerbiamas asmuo – kaimynas, autoritetingas profesionalas.³³ Šiuolaikinė mediacija tapo profesionali, institucionalizuota. Pavyzdžiui, JAV (kuri yra laikoma moderniosios mediacijos lopšiu)³⁴, mediatoriaus veikla patenka tarp vienu gerbtiniausių profesijų. Be tarpininko mediacija nėra įmanoma (juk ir mediacijos sinonimas – tarpininkavimas)³⁵. Mediatorius gali veikti vienas, o sudėtingesniais atvejais gali būti vykdoma komediacija (kai keli mediatoriai veikia kartu). Mediatorius be tam tikrų savybių (t.y. gebėjimas klausyti, kantrybė, kūrybiškumas, derybiai įgūdžiai ir kt.), turi turėti pakankamai kompetencijos bei nusimanytoje srityje, kurioje veda mediaciją, tą pabrėžia ir Europos mediatorių elgesio kodeksas³⁶ 1.2 kodekso punkte dėl mediacijos skyrimo nurodoma, kad “mediatoriai turi įsitikinti, kad jie turi tinkamą išsilavinimą ir kompetenciją vesti mediaciją prieš priimdami paskyrimą. Esant prašymui jie privalo atskleisti šalims informaciją apie savo išsilavinimą bei patirtį.”³⁷

³⁰ “Philosophy of Mediation”, *mediate.com*, vasaris, 2015,
<https://www.mediate.com/articles/SustacZ9.cfm>

³¹ Natalija Kaminskienė ir kt., *supra* note 1: 231

³² „Teisėjų tarybos nutarimas dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2018 sausio 14 d.,
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9c1c1d004d2e11e48ab9ed2ded7f9767/squhZGbTHM>

³³ Natalija Kaminskienė, *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011), 121.

³⁴ Natalija Kaminskienė, *supra* note, 33: 122.

³⁵ Natalija Kaminskienė, *supra* note, 33: 121.

³⁶ “Europos mediatorių elgesio kodeksas“, *europa.eu*, žiūrėta 2018 sausio 12 d.,
http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf

³⁷ *Ibid.*

Mediacija taip pat neįmanoma be nesutariančių šalių. Mediacijos **šalys** paprastai būna dvi, bet gali būti ir daugiau – tuomet vedama daugiašalė mediacija. Mediacijoje „...ginčo išsprendimo teisė ir ginčo sprendimo kontrolė priklauso ginčo šalims, kurios veda derybas ir siekia abiem pusėms naudingo ginčo sprendimo.“³⁸ Tačiau neretai šalys dėl vienokių ar kitokių priežasčių nėra pilnai pajėgios pačios vesti derybas, tinkamai formuluoti savo reikalavimus, atkleisti poreikius, suvokti interesus, todėl mediacijoje leistinas (kartais pageidautinas, o kartais net ir būtinas) nesutariančių šalių atstovavimas. **Atstovais mediacijoje** gali būti teisininkai, advokatai, kiti šalių pasirinkti asmenys. Mediacijoje be aukščiau nurodytų mediacijos dalyvių, gali dalyvauti ir **kiti asmenys**, t.y. vertėjai, psichologai, ekspertai, liudytojai ar bet kurie kiti asmenys, su kurių dalyvavimu šalys sutiko ir mano esant tikslinga dėl jų dalyvavimo.

Mediacija kaip procesas skiriasi nuo teismo proceso bei kitų AGS (derybų, sutaikinimo ir pan.) būdų. Tiek teismo, tiek ir mediacijos procese, dalyvauja tretysis asmuo, tačiau priešingai nei teismo procese, mediacijoje svarbiausia užduotis yra išspręsti ginčą taikiai, neieškant kaltų ir nekaltų. Mediacijoje pasiektas sprendimas orientuotas į ateitį, į šalių santykių atkūrimą, palaikymą, transformavimą, todėl joje netinka (nenaudotini) rungtyniški ar kiti teismo procesui būdingi metodai. Mediacijos procesas panašus į derybas, tačiau šalys mediacijos atveju gauna komunikacinį palengvinimą, t.y. mediacijos tarpininkas padeda šalims organizaciniais – procedūriniais klausimais, lengvina komunikaciją.

Atsižvelgiant į mediacijos proceso ypatumus, manytina, kad mediacijoje dalyvaujantiems teisininkams (tiek mediatoriams, tiek ir atstovams) neužteks tik teisinių žinių, kadangi mediacija reikalauja kūrybingo požiūrio į problemą, psichologijos žinių, gebėjimo spręsti ir valdyti konfliktus, gerų derybinių įgūdžių. Teisininkai įpratę veikti bylinėjimosi kultūroje, todėl įprastai teisininko mąstymas bylinėjantis ar derantis veikia rungtyniškai, teisininkai linkę vertinti teisinius situacijos aspektus (apie tai dar bus kalbama šiame darbe), o tai gali trukdyti mediacijos procesui, kūrybiškam sprendimo priėmimui.

Taigi mediacija, kaip procesas yra įvairialypis, lankstus, potencialiai kūrybiškas, sunkiai telpantis į teisinio, kaip jį suvokia teisininkai, reglamentavimo rėmus, artimesnis tarpdisciplininiam procesui, bet turintis vietos teisininkams savo srities profesionalams, kurių profesionalumas, pačio mediacijos proceso tinkamas išmanymas, persiorientavimas, gebėjimas veikti tarpdiscipliniškai, atvers plačias galimybes teisininko profesijai, bei mediacijos, kaip proceso įsiliejimui į Lietuvos teisinę sistemą

³⁸ Natalija Kaminskienė, *supra* note, 33: 126.

1.3. Mediatorių kvalifikacijai keliami reikalavimai

Atskiro aptarimo šios darbo kontekste reikalauja vieno iš mediacijos proceso dalyvio, t.y. **mediatoriaus kvalifikacija**. Literatūroje diskutuojama, ar mediatoriaus kvalifikacijai įgyti turėtų pakakti specializuotų mokymų, ar reikėtų akademinų laipsnių, ar mediatoriai turėtų būti teisininkai, ar jie turėtų būti sertifikuoti, apskritai kokie kriterijai turėtų būti taikomi, kad asmuo taptų mediatoriumi?³⁹

Mediatoriais gali būti ne tik teisininkai, bet ir psichologai, kitų sričių ekspertai ar specialistai. Kaip jau buvo paminėta, visais atvejais mediatorius turi įsivertinti savo galimybę dalyvauti mediacijoje, kadangi jei mediatorius neturi pakankamai žinių tos srities, kurioje kilo ginčas, abejotina ar mediacija bus sėkminga. Mediatorius vesdamas mediaciją užduoda šalims klausimus, kreipiančius jas link susitarimo, bet tuo atveju, jei mediatoriui trūks žinių (tame tarpe ir teisinių), jis tiesiog negalės užduoti tinkamai suformuluotų klausimų. Be to ir šalys, pajutę, kad mediatorius nėra kompetetingas jų „nesutarimų lauke“, tikėtina praras pasitikėjimą mediatoriumi, taip pat ir pačia mediacija. Kompetencija turėtų būti įsivertinama ne tik prieš priimant sprendimą dėl mediatoriaus vaidmens, bet ir mediacijos eigoje, ypač atsiradus tam tikriems „nežinomiesiems“ – tokiu atveju patartina konsultuotis su specialistais ar ekspertais ir išsaugoti mediacijos vientisumą bei pasitikėjimą ja. Nėra visuotinai priimto aiškaus ir griežto reglamentavimo, ką turi žinoti ir gebėti mediatorius, nors tai, ko tikimasi iš sėkmingo mediatoriaus, panašiai įvardijama įvairiose šalyse ir įvairiose mediatorius vienijančiose bei rengiančiose organizacijose.⁴⁰

Atskiros valstybės nusistato labiausiai jų poreikius atitinkančius reikalavimus ir reglamentavimą. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje mediatorių lavinimas nėra reglamentuotas įstatymais, tačiau už mediatorių praktikų standartų nustatymą, mediatorių mokymą ir nuolatinį asmeninio tobulėjimo procesą, mediacijos skatinimą atsakinga Mediacijos taryba (angl. *Civil Mediation Council*)⁴¹. Organizacija akredituoja mediacijos paslaugas teikiančias institucijas (kartą metuose), o per jas – ir pačius mediatorius. Akreditacijos schemoje⁴² yra numatyti reikalavimai, kuriuos turi atitikti civilinės mediacijos paslaugų tiekėjai, kad būtų akredituoti tarybos. Kaip vienas iš reikalavimų gauti akreditaciją yra tai, kad organizacijos mediatoriai turi būti sėkmingai baigę

³⁹ Bobby Marzine Harges, “Mediator Qualifications: The Trend Toward Professionalization”, *BYU Law Review*, 3,6 (1997):687.

<https://digitalcommons.law.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2773&context=lawreview>

⁴⁰ Natalija Kaminskienė ir kt., *supra* note 1: 117

⁴¹ „About the CMC“, žiūrėta 2018 kovo 26 d.,

<http://www.civilmediation.org/about-cmc>

⁴² “Civil mediation council provider accreditation scheme”, *Civil mediation council*, 2014, žiūrėta 2018 kovo 26d., <file:///C:/Users/nerin/Downloads/2014%20CMC%20Provider%20Accreditation%20Scheme.pdf>

nustatytą kursą, į kurį turi įeiti tokios disciplinos kaip etika, mediacijos teorija, mediacijos praktika, derybos ir praktiniai užsiėmimai. Tuo atveju, jei civilinės ar komercinės teisės mediatorius nėra pakankamai kvalifikuotas teisės srityje, jis turi turėti bent esminį supratimą apie sutarčių teisę.

JAV 2001 m. priimtas Vieningas mediacijos įstatymas⁴³ (*Uniform Mediation Act*), kuriuo buvo supaprastintas ir suvienodintas gausus mediacijos reglamentavimas. Šis teisės aktas nenumato jokių specialių kvalifikacijos ar išsilavinimo reikalavimų mediatoriui (šis klausimas paliktas kiekvienos valstijos kompetencijai), išskyrus mediatoriaus pareigą, esant šalies prašymui, atskleisti savo kvalifikaciją (9 dalis, c punktas).

Kanadoje⁴⁴ galima rinktis mediacijos sertifikavimo programas universitetuose, kolegijose ir profesinėse asociacijose (skiriasi programos trukmė ir turinio apimtis). Sertifikatui gauti būtina turėti aukštojo mokslo laipsnį ar diplomą, ar bent dvejų metų darbo patirtį. Kanados alternatyvių ginčų sprendimo institutas atsakingas už AGS profesionalų rengimą, švietimo ir profesinės praktikos standartus, kvalifikuoto mediatoriaus (*Q. Med.*) standartus⁴⁵ (t.y. minimalūs nacionaliniai standartai; regionai gali nusistatyti papildomus vietinius standartus, jei jie to pageidauja). Standartuose nurodyta, kad būsimam mediatoriui privalomi ne mažiau kaip 40 valandų pagrindiniai mediacijos mokymai, į kuriuos įeina mediacijos proceso, konfliktų sprendimo, derybinių ir bendravimo įgūdžių mokymai. Taip pat privalomos dvi mediacijos praktikos, kurias vertina instruktorius.

Australijos nacionalinė asociacija NADRAC patvirtino Australijos nacionalinius mediatoriaus standartus (*Australian National Mediator Standards: Practice Standards. September 2007 11*)⁴⁶. Juose įvardijamos pageidautinos mediatoriaus pagrindinių žinių sritys:

- Konflikto prigimtis, apimanti galios ir prievartos dinamiką.
- Mediacijos tinkamumas ir netinkamumas.
- Pasirengimas mediacijai, atranka (patikrinimas), įtraukimas.
- Komunikacijos modeliai esant konfliktui bei derybų situacijoms.
- Derybų dinamika mediacijoje.
- Tarpkultūriniai mediacijos ir ginčų sprendimo klausimai.
- Mediacijos proceso principai, etapai ir funkcijos.
- Mediatorių vaidmenys ir funkcijos.

⁴³ <http://www.uniformlaws.org/Act.aspx?title=Mediation%20Act>, žiūrėta 2018 kovo 26d.

⁴⁴ „What you need to become a mediator in canada: study paths & accreditation“, *herzing.ca*, 2017 sausio 19 d. <http://www.herzing.ca/blog/kompass/what-you-need-to-become-a-mediator-in-canada-study-paths-accreditation/>

⁴⁵ „Principles, Criteria, Protocol and Competencies Required for the designation QUALIFIED MEDIATOR“, žiūrėta 2018 kovo 26 d.,

http://adric.ca/wp-content/uploads/2017/11/QMed_Requirements_Nov2017.pdf

⁴⁶ „Australian national mediator standards“, 2007 spalio, žiūrėta 2018 kovo 27 d. http://www.fedcourt.gov.au/services/ADR/mediation/mediation_standards.pdf

- Paremiančių asmenų, teisininkų ir kitų profesionalų vaidmenys bei funkcijos mediacijoje.
- Mediacijos įstatymai, svarbūs mediacijos klausimams bei konfidencialumo, medijuotų susitarimų įvykdymo ir mediatorių atsakomybės.⁴⁷

Lietuvoje nuo 2019 sausio 1 d. įsigaliosiančiame LR Mediacijos įstatyme⁴⁸ (toliau - MĮ), įtvirtinta, kad mediatorius galės būti įrašytas į mediatorių sąrašą, tik jei atitiks tam tikrus išsilavinimo ir kvalifikacijos kriterijus: 1) turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą; 2) būti išklause ne trumpesnius kaip 40 akademinį valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą dienos; 3) išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą; 4) būti nepriekaištingos reputacijos. MĮ numatyta, kad mediatoriai, įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą turi nuolat tobulinti kvalifikaciją (8 str. 1 d.). Mediatorių kvalifikacinio egzamino metu tikrinami asmenų, siekiančių būti įrašytų į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, pasirengimas teikti mediacijos paslaugas, gebėjimas teorines žinias ir įgūdžius taikyti praktiškai, taip pat mediatorių profesinės etikos žinios (MĮ 11 str. 3 d.).

Taigi kaip matyti iš kitose valstybėse įtvirtintų reikalavimų asmenims, siekiantiems tapti mediatoriais, Lietuva pakankamai aiškiai įtvirtino būsimus mediatorių išsilavinimo ir kvalifikacijos reikalavimus. Tačiau turint omenyje tai, kad mediacijos paslaugas teiks nemažai teisės srities profesionalų (teisėjų, advokatų, notarų, antstolių) ar nevertėtų mediacijos įtraukti ir į teisės studijų programas kaip privalomo dalyko, su tikslu iš anksto paruošti būsimuosius teisininkus mediacijos taikymui jų veikloje. Pritartina tai minčiai, kad tradicinis teisinis švietimas paprastai neleidžia studentams suprasti turtingo realaus gyvenimo teisinių problemų, todėl mediacijos mokymai ir praktika yra vienas iš būdų užpildyti šią spragą.⁴⁹ Beje, tinkamas mediacijos supratimas reikalingas ne tik mediatoriams, bet ir šalių atstovams. Peržiūrėjus Lietuvos mokymo įstaigų teisės studijų programas, akivaizdu, kad mediacija vis dar yra priskirtini prie alternatyviai (laisvai) pasirenkamų dalykų. Manytina, kad gilesniam suvokimui, kokia plati gali būti ginčų sprendimo įvairovė, būtina įtraukti į teisės studijų programas privalomą mediacijos discipliną. Pritartina tai minčiai, kad mediacija, kaip ir kiti AGS būdai turėtų būti mokoma kaip civilinio proceso dalis arba kaip savarankiškas privalomas dalykas.⁵⁰

⁴⁷ Natalija Kaminskienė ir kt., *supra* note 1: 117

⁴⁸ „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2018 kovo 15 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.27B041C4CCDE/PjBZXMLoG>

⁴⁹ Kathleen W. Marcel, Patrick Wiseman, “Why We Teach Law Students to Mediate”, *Journal of Dispute Resolution*, 8, 1987:83.

<https://scholarship.law.missouri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1155&context=jdr>

⁵⁰ Lillian Corbin, Baron Paula, Gutman Judy, “ADR Zealots, Adjudicative Romantics and Everything in between: Lawyers in Mediations”, 38 *U.N.S.W.L.J.* 492 (2015) :512.

II SKYRIUS. TEISININKO - MEDIATORIAUS VAIDMENS MEDIACIJOJE YPATUMAI

2.1. Teisininkų – mediatorių vaidmenys klasikinių teisininkų profesijų kontekste

Teisininkai mediacijoje sutinkami kaip mediatoriai, arba kaip atstovai. Kaip mediatorius dažniausiai sutiksime teisėjus, advokatus, notarus, antstolius, kitus teisininkus, o kaip atstovus – advokatus ir kitus (pavyzdžiui įmonių, įstaigų) teisininkus.

Vadovaujantis LR Vyriausybės 1998 m. liepos 10 d. nutarimu Nr. 841 „Dėl teisiųjų pareigybės sąrašo patvirtinimo“⁵¹ ir mediacijos dalyvių vaidmenų pasiskirstymu, išskirtinos sekančios (dažniausiai sutinkamos arba klasikinės, bei Lietuvos kontekste aktualiausios) mediacijos procese galimos teisininkų veiklos. Tikslinga glaustai apžvelgti teorinius ir praktinius šių veiklų aspektus.

Teisėjai mediacijoje. Klasikiniame teismo procese teisėjai netiesiogiai apibrėžia santykių raidos sąlygas tarp individo ir visuomenės.⁵² Teisminėje mediacijoje teisėjai atlikdami mediatorių vaidmenį taip pat prisidės prie visuomenės santykių kūrimo, tačiau kitais metodais ir būdais. Teisėjus dažniausiai sutiksime **mediatorių** vaidmenyje teisminės mediacijos metu. Lietuvos elektroninėje teismų sistemoje pateiktame teismo mediatorių sąrašė⁵³ 2018 m. kovo mėn. teisėjų, įtrauktų į teismo mediatorius skaičius buvo 70, teisėjo padėjėjų 53 (iš viso sąrašė 385 mediatoriai). Tai kol kas nėra palyginti didelis skaičius, kadangi asmenų, einančių teisėjo pareigas, pagal www.teismai.lt skelbiamą sąrašą⁵⁴ yra 763.

Populiarėjant mediacijai, įtvirtinant privalomą tam tikrose civilinėse bylose jos pobūdį, manytina, kad didės teisėjų tinkamo paruošimo teikti mediatoriaus paslaugas poreikis. Šiuo metu galiojančiame Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarime Nr. 13P-124-(7.1.2) „Dėl Teismo mediatoriaus statuso suteikimo ir jo panaikinimo asmenims tvarkos aprašo patvirtinimo“⁵⁵ 6.3. p. kaip vienas iš reikalavimų, keliamų teismo mediatoriams, - būti išklausius ne trumpesnius kaip 32 akademinį valandų mokymus mediacijos tema. Šis reikalavimas dėl mokymų mediacijos tema netaikomas teisėjams, kurie yra išklausę mokymus mediacijos tema pagal teisėjų kvalifikacijos

⁵¹ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl teisiųjų pareigybės sąrašo patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2018 kovo 10 d.,

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D7A27A0078EF>

⁵² Eric H. Reiter ir kt., „Mediation by Judges: A New Phenomenon in the Transformation of Justice“, 3, 6 (2006), 359.

<https://digitalcommons.pepperdine.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=drlj>

⁵³ „Teisminė mediacija“, e.teismai.lt, žiūrėta 2018 vasario 14 d.,

<https://e.teismai.lt/lt/public/teismin%C4%97-mediacija/>

⁵⁴ „Teisėjų biografijos“, žiūrėta 2018 kovo 27 d.,

<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismai-ir-teisejai/teiseju-biografijos/1693>

⁵⁵ „Teismo mediatoriaus statuso suteikimo ir jo panaikinimo asmenims tvarkos aprašas“, TAR, žiūrėta 2018 sausio 10 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/18f52c404d2f11e48ab9ed2ded7f9767/OTIUHICGFh>

kėlimo programą. Doc. dr. Jolanta Sondaitė dar 2008 metais atliko kokybinį aprašomąjį tyrimą „Teisėjų, dalyvavusiųjų ir nedalyvavusiųjų mediacijos apmokymo programose, požiūris į mediaciją“⁵⁶, kurio rezultatai parodė, kad teisėjai, dalyvavę ir nedalyvavę mediacijos apmokymo programose, teigiamai vertina teisminę mediaciją: pritaria šios procedūros reikalingumui ir naudingumui, o dalyvavę mediacijos apmokymo programose, pabrėžė būtinybę šviesti plačiąją ir teisinę visuomenę apie teisminės mediacijos galimybes bei užtikrinti mediacijos paslaugų kokybę. Taigi patys teisėjai, nėra nusiteikę prieš mokymus, kita vertus pravestų mokymų teisėjams, susijusių su mediacija, darbo autorė rado ne tiek jau ir daug. Pavyzdžiui, Teisėjų tarybos 2015 m. lapkričio 13 d. nutarimu Nr. 13P-143-(7.1.2) „Dėl 2016 m. Teisėjų mokymo programų patvirtinimo“ teisminės mediacijos mokymai buvo įtraukti į „Pirmą kartą paskirtų apylinkių teismų teisėjų įvadinio mokymo programą“. 4 akad. val. trukmės mokymai „Teisminė mediacija civiliniuose ginčiuose“ 2016 m. vyko du kartus ir juose su teisminės mediacijos principais ir esme susipažino 34 teisėjai. Šie mokymai mediacijos tema pagal „Pirmą kartą paskirtų apylinkių teismų teisėjų įvadinio mokymo programą“ teisėjams 2016 m. buvo vieninteliai mokymai, kuriuose teisėjai galėjo susipažinti su mediacijos paskirtimi, principais ir jos teikiama nauda visoms ginčo sprendimo procese dalyvaujančioms šalims, mokymų mediacijos tema organizavimo pagal Teisėjų tarybos tvirtinamas teisėjų mokymų programas klausimas išlieka aktualus ir, manytina, spartėjant mediacijos plėtrai bus vis opesnis⁵⁷.

Apie mokymus teisėjams ir jų reikšmę, šiame darbe kalbama neatsitiktinai, kadangi darbo autorės atliktas tyrimas (kurio metu apklausti atstovai - teisininkai apie dalyvavimą mediacijos procese) bei literatūros analizė parodė, kad mediacijoje teisėjai linkę vertinti, o ir patys atstovai tikisi iš jų tokio vertinimo, tačiau įvertinimas mediacijoje yra diskusinis klausimas (apie tai, kad teisininkai apskritai linkę vertinti mediacijos procese dar bus kalbama kitoje šio darbo dalyje). Lietuvoje einama tuo keliu, kad mediacija tampa privaloma, t.y. daugiau teisminė, todėl tikėtina, kad dažniausiai mediatoriais teisme dirbs teisėjai, o mediacijos šalys bus atstovaujamos advokatų, arba teisininkų. Darbo autorės atliktas tyrimas leidžia daryti išvadą, kad šis modelis pasitaiko gana dažnai.

Teisėjų, kaip mediatorių vaidmuo iš esmės neturėtų skirtis nuo kitų teisininkų – mediatorių atliekamo vaidmens (išskyrus tai, kad teisėjai - mediatoriai dirba teismo patalpose, mediacija vedama jau iškėlus bylą teisme, mediacijos laikas ribotas, teismo mediatorius, vykdęs teisminę mediaciją civilinėje byloje, negali dalyvauti nagrinėjant šią bylą kaip teisėjas, teisėjo padėjėjas ar kitas proceso

⁵⁶ Jolanta Sondaitė ir kt., „Teisėjų, dalyvavusiųjų ir nedalyvavusiųjų mediacijos apmokymo programose, požiūris į mediaciją“, socialinis darbas, 2, 7 (2008), [file:///C:/Users/nerin/Downloads/1927-4059-1-SM%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/nerin/Downloads/1927-4059-1-SM%20(1).pdf)

⁵⁷ „Teisminės mediacijos komisijos 2016 m. veiklos ataskaita“, žiūrėta 2017 rugsėjo 8 d., <http://www.teismai.lt/data/public/uploads/2017/04/teismines-mediacijos-komisijos-2016-m.-ataskaita.pdf>

dalyvis⁵⁸), tačiau mediacijos tikslas lieka tas pats - padėti šalims pasiekti kuo geresnį jų poreikius atitinkantį sprendimą. Šioje vietoje galima išskirti teisminės mediacijos vieną iš ypatybių – konfliktas, kuris patenka į teismą, tikėtina yra gilesnis, arba senesnis, nei tas, kuriam spręsti pasirenkama neteisminė mediacija. Jei teisėjas veiktų tik kaip teisėjas, t.y. klasikiniu būdu, jis tiesiog vadovaudamasis teisės normomis konfliktą išspręstų, tačiau mediacijos atveju tai netinka. Taigi, teisėjams prireiks papildomų įgūdžių.

„Teisėjai yra tinkami atlikti mediatorių vaidmenį dėl kelių priežasčių, susijusių tiek su šalių suvokimu apie teisėjus, tiek ir su specialiais teisėjų įgūdžiais. Ypač svarbus yra teisėjo statuso suvokimas, susiejant jį su nešališkumo ir nepriklausomumo sąvokomis, kurios suteikia teisėjams tam tikrą moralinę galią. Tai gali padėti išlaikyti procesą, jo vientisumą ir užkirsti kelią šalių ar jų atstovų piktnaudžiavimui procesu. Šis moralės autoriteto naudojimas yra labai subtilus, vis dėlto: šalių sutikimas yra pagrindinė bet kokios mediacijos sistemos ramstis, o teisėjai - mediatoriai niekada neturėtų pasinaudoti savo pozicija manipuliuoti šiuo sutikimu.“⁵⁹

Kaip jau buvo užsiminta - kaip vienas iš svarbiausių teisėjo – mediatoriaus privalumų ir ypatybių - teisminės žinios. Tai jiems leidžia sąmoningai sutelkti dėmesį į ginčą, atlikti tam tikrą susitarimo teisinę patikrą⁶⁰ (bet tai nereiškia, kad jie supranta, kaip elgtis su ginčo šalimis).

Teisėjas mediacijoje turi veikti kaip veiksmingas ir neutralus derybininkas, susilaikyti nuo bet kokios nuomonės dėl bylos teisinio pagrįstumo (tokie komentarai gali pakenkti ir dikredituoti mediacijos procesą tuo atveju, jei byla sugrįžtų į teismo procesą - teisėjo suvokimas visuomenėje yra toks, kad šalys lengvai gali palaikyti teisėjo mediacijos metu išsakytą nuomonę kaip galutinę teismo poziciją).⁶¹ Svarbiausias dalykas teisėjų, kaip mediatorių mokymuose, turėtų būti jų požiūrio keitimas⁶²; teisėjų ir mediatorių mokymai privalo aiškiai tai atskirti, nes mediacijos sesijoje nėra vietos teisėjui (kaip arbitrai arba klasikine prasme).

Apibendrinant, tinkamai apmokyti teisėjai gali atlikti teismo mediatorių pareigas, pamiršdami kad yra teisėjai (mediacijos metu), bet prisimindami tai, kad teisėjai visuomet lieka teisėjais mediacijos šalių akyse. Lietuvoje mokymų poreikį teisėjams patvirtina ir Doc. dr. Jolantos Sondaitės 2008 m. atliktas tyrimas „Teisėjų, dalyvavusių ir nedalyvavusių mediacijos apmokymo programose, požiūris į mediaciją“.

⁵⁸ „Teisėjų tarybos nutarimas dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2018 sausio 14 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9c1c1d004d2e11e48ab9ed2ded7f9767/squhZGbTHM>

⁵⁹ Eric H. Reiter ir kt., „Mediation by Judges: A New Phenomenon in the Transformation of Justice“, 3, 6 (2006), 365. <https://digitalcommons.pepperdine.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=drlj>

⁶⁰ Eric H. Reiter ir kt., *Ibid.*, 366.

⁶¹ Eric H. Reiter ir kt., *Ibid.*, 369.

⁶² Eric H. Reiter ir kt., *Ibid.*, 367.

Advokatai mediacijoje. Nors advokatai gali atlikti įvairius vaidmenis, tačiau literatūroje yra išsakyta nuomonių, kad advokatai neturėtų būti mediatoriais,⁶³ o atlikti tik klasikinį - šalies atstovo mediacijoje vaidmenį. Sutiktina, kad tai pernelyg siaura advokato vaidmens samprata,⁶⁴ kadangi advokatai gali atlikti taikaus ginčų sprendėjo vaidmenį. LR Advokatūros įstatymo, 4 str. numatyta viena iš advokato veiklos sričių - būti arbitru, tarpininku (**mediatoriumi**), taikintoju ar teisės ekspertu, kai sprendžiami ginčai. LR Advokatūros įstatymo 25 str. įtvirtinta, kad advokatas negali būti atstovu byloje, kurioje jis dalyvavo kaip taikinimo tarpininkas (mediatorius), todėl prieš pradedant teikti mediacijos paslaugas, „advokatas šalims turi aiškiai paaiškinti, kad jis veikia, kaip mediatorius, o ne kaip advokatas“⁶⁵ bei iš to kylančias teises pasekmes. Advokatų galimybę būti mediatoriais procese netiesiogiai nurodoma Lietuvos advokatų etikos kodekso⁶⁶ 10 str. 9 d. - advokatai draudžiama skatinti nepagrįstus teisinius ginčus. Advokatas turi skatinti klientą siekti ginčą išspręsti taikiai, nurodyti AGS būdus. Advokatai mediatoriais gali būti tiek teisminėje, tiek ir neteisminėje mediacijoje. Advokatai, o ir apskritai teisininkai – mediatoriai linkę mediacijoje vertinti (t.y. rinktis vertinamąjį stilių) ir duoti teisinį patarimą (nes žino teisės normas, o tai gali reikšmingai prisidėti prie sprendimo priėmimo)⁶⁷ (tokią tendenciją patvirtino ir darbo autorės atliktas tyrimas – atstovų apklausa bei literatūros analizė), plačiau apie tai dar bus kalbama kitoje šio darbo dalyje. Tokia tendencija reikalauja aiškaus advokatų kaip mediatorių suvokimo, kad konsultuojant mediacijoje būtina atskirti savo vaidmenį nuo atstovo vaidmens ir patariant teisės klausimu veikti kaip techninis patarėjas (o ne atstovas)⁶⁸, t.y. suvokti, kad bet kokia teisinė informacija, kurią advokatas suteiks šalims mediacijos metu, turi būti suteikta abiem šalims vienodai, tik dalyvaujant abiem šalims, kaip įmanoma labiau vengiant interesų konflikto (o tai yra iššūkis). Ir vis tik atmintina, kad tokio techninio – teisinio patarimo riba yra labai plona, todėl vengtina.

Kaip vieną privalumų⁶⁹, kurį galėtų suteikti advokatų vedama mediacija yra tai, kad šalys gali sutaupyti lėšų, t.y. rinktis advokatą – mediatorių ir nesirinkti atstovų. Advokatas, kaip ir teisėjas, turi

⁶³ Michael Zipfel, “The Attorney Mediator: Protection through Representation, 92 Dick. L. Rev. 811 (1988): 92 (aut.cit. "Mediation differs from arbitration in that a mediator does not impose a decision upon the parties, but works with the parties to produce a negotiated agreement which the parties will then embrace as their own." Chaykin, Mediator Liability: A New Role For Fiduciary Duties?, 53 U. CIN. L. REV. 731, 734 (1984).)

<http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Print?collection=journals&handle=hein.journals/dlr92&id=821>

⁶⁴ Michael Zipfel, *supra* note, 63:92.

⁶⁵ Sandra E. Purnell, “The Attorney as Mediator“, Inherent Conflict of Interest, 32 UCLA L. Rev. 986 (1985):1003 http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/uclalr32&div=31&start_page=986&collection=journals&set_as_cursor=1&men_tab=srchresults

⁶⁶ „Lietuvos advokatų etikos kodeksas“, TAR, žiūrėta 2018 sausio 15 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/106e2550086211e6a238c18f7a3f1736>

⁶⁷ Sandra E. Purnell, *supra* note, 1006.

⁶⁸ Sandra E. Purnell, *supra* note, 1010.

⁶⁹ Michael Zipfel, “The Attorney Mediator: Protection through Representation, 92 Dick. L. Rev. 811 (1988): 92

tam tikrą įvaizdį visuomenėje (kaip teisės specialistas, gynėjas), todėl šalis tikėtina jausis saugiau (teisės aspektu), kai mediaciją ves advokatas.

Apibendrinant, darbo autorės nuomone, dėl pokyčių teisinėje sistemoje, t.y. mediaciją siekiant padaryti privalomą tam tikrų kategorijų bylose, būtinas atstovų, t.y. advokatų kvalifikacijos kėlimas – mokymai apie mediaciją (tiek apie dalyvavimą klasikiniame vaidmenyje, t.y. kaip atstovo, tiek ir Lietuvos kontekste naujame - mediatoriaus vaidmenyje).

Notarai mediacijoje. Gerda Štaraitė - Barsulienė⁷⁰ straipsnyje „Mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje“ išskiria mediaciją kaip tarnybinę notaro veiklą ir mediaciją, kaip notaro teikiamą teisinę pagalbą.

Tarnybinė notaro veikla⁷¹ naudojama siekiant sprendimams suteikti teisinę formą (pavyzdžiui, sudaryti sutarties projektą). Toks projektas tampa derybų objektu, o notaras tokiu atveju įgyvendina mediatoriaus funkciją – siekdamas sureguliuoti neišspręstus klausimus, reikalavimus, išsiaiškinti interesus („sutartinė mediacija“). Šalys dažnai kreipiasi į notarą jau kilus konfliktui – tokioje situacijoje notaras veikia vėlgi kaip mediatorius („konflikto mediacija“). Išskirtinos ginčų rūšys, kuriose notaras dažniausiai veikia kaip mediatorius sprenddamas kilusius konfliktus, tai paveldėjimo ginčai, šeimos ginčai, ginčai tarp kaimynų dėl žemės sklypų.

Notaro statusas įpareigoja teikti teisinę pagalbą, todėl mediacija kaip notaro teikiama teisinė pagalba⁷² tampa notaro veiklos natūralia tąsa. Pritartina nuomonei⁷³, kad tokiu atveju nė vienas notaras neišsivers be derybų vedimo įgūdžių, ypač jei tarp šalių kyla nesutarimai bei formuojasi skirtingos pozicijos.

LR Notariato įstatymo 2 str. numatyta, kad notaras gali būti civilinių ginčų taikinimo tarpininku (**mediatoriumi**), kai sprendžiami ginčai.⁷⁴ Pagal to paties įstatymo 20² straipsnį notarai teisės aktų nustatyta tvarka gali teikti taikinamojo tarpininkavimo paslaugas. Teikdamas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas, notaras privalo vengti interesų konflikto ar kitų aplinkybių, kurios galėtų kelti abejonių jo objektyvumu ir nešališkumu atliekant įstatymų nustatytas funkcijas. Notaras negali teikti taikinamojo tarpininkavimo paslaugų ginčiuose, kylančiuose iš tų santykių, dėl kurių jis jau yra atlikęs įstatymų nustatytas funkcijas, atlikti įstatymų nustatytų funkcijų dėl tų santykių, iš kurių kilusiame ginče jis jau suteikė taikinamojo tarpininkavimo paslaugas.⁷⁵ LR Notarų etikos kodekso,

⁷⁰ Gerda Štaraitė- Barsulienė, „Mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje“, *Socialinių mokslų studijos* 4, 1 (2012): 240, 242.

⁷¹ *Ibid.*, 242.

⁷² *Ibid.*, 240, 242.

⁷³ *Ibid.*, 240, 242.

⁷⁴ „Lietuvos Respublikos notariato įstatymas“, TAR, žiūrėta 2018 kovo 1 d., <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BE3136A78E80/ckHmqEYOdl>

⁷⁵ „Lietuvos Respublikos notariato įstatymas“, *supra* note, 74..

patvirtinto 2015 m. Lietuvos notarų rūmų susirinkimo nutarimu Nr. 6,⁷⁶ 8 str. reglamentuojančio notarinio veiksmo šalių interesų apsaugą 3 punkte numatyta, kad notaras turi siekti ne tik teisinės, bet ir socialinės taikos. Jeigu dėl notarinio veiksmo tarp šalių kyla ginčas, notaras visada turi siekti jas sutaisyti ir negali atstovauti tik vienos iš notarinio veiksmo šalių interesams. To paties etikos kodekso 9 str. 5 p. skelbia, kad esant ginčui tarp notarinio veiksmo šalių, notaras informuoja jas apie galimą AGS būdą (mediaciją), jo sąlygas ir naudą. Taigi, teisinės prielaidos notarui vykdyti mediaciją (Europos Tarybos, ES notariatų tarybos) yra pakankamos ir skatinančios notarus vykdyti mediaciją⁷⁷.

Nuo 2019 sausio 1 d. įsigaliosiančiame MĮ 6 str. numatyta, kad notarams, turintiems trejų metų notaro patirtį nebus taikomas reikalavimas išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą (tačiau galios reikalavimas būti išklauius ne trumpesnius kaip 40 akademiųjų valandų mokymus medicijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą dienos). Tokia įstatymų leidėjo nuostata tikėtina pasirinkta dėl to, kad „dažną notarinį veiksmą lydi šalių skirtingų pozicijų suartinimas“⁷⁸. Taip notaro veiksmai nustatant tikrąją šalių valią *de facto* tampa medicijos procedūros vykdymo dalimi.⁷⁹

Šiuo metu skelbiamame teismo mediatorių sąrašė kaip teismo mediatoriai registruoti 9 notariai. Neteisminę medicija vykdančių notarų skaičius nėra žinomas. 2015 -2016 metais Lietuvos notarų rūmai surengė ištisą papildomų seminarų ir mokymų ciklą, kuris buvo įtrauktas į jau egzistuojančią notarų kvalifikacijos kėlimo programą.⁸⁰ Siekiant suvienodinti notarų medicijos praktiką Europos sąjungoje su Europos Komisijos parama inicijuota Medicijos notarams programa, kuria siekiama sukurti bendrą Europos notariato medicijos praktikos sistemą.⁸¹ Programa apima penkias darbo grupes penkiose skirtingose šalyse ir baigiamąją konferenciją Briuselyje. Šie seminarai padės geriau suvokti medicijos praktiką nacionaliniu lygiu, ypač tarpvalstybinėse bylose, jų metu bus sudarytas notarų medicijos praktikos vadovas, bei tai sudarys galimybę sukurti notarų mediatorių tinklą ir numatyti, kad ateityje jiems bus teikiamos praktinės priemonės.

Apibendrinant, medicija notarui gali tapti jo teikiamos teisinės pagalbos pratėsimu, tačiau tam reikia pasiruošti. Tinkamam pasiruošimui dalyvauti medicijos procese, darbo autorės nuomone, tikslinga įtraukti medicijos temą į LR teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-11 patvirtintą Notaro kvalifikacinio egzaminio programą.

⁷⁶ „Lietuvos Respublikos notarų etikos kodeksas“, notarturumai.lt, žiūrėta 2018 kovo 10 d., <http://www.notarturumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-etikos-kodeksas>

⁷⁷ Gerda Štaraitė- Barsulienė, *supra* note, 70: 246.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ Jadvyga Miniotaitė, „Pas notarą – ir sandorių tvirtinti, ir ginčų spręsti“, *Buhalterija*, balandžio 19, 2016, 15.

⁸¹ <http://www.notaries-of-europe.eu/index.php?pageID=15571>, žiūrėta 2018 kovo 28 d.

Antstoliai mediacijoje. LR Antstolių įstatymo⁸² 21 str. 2 d. 7 p. numatyta antstolių papildoma paslauga - **mediatoriaus** paslaugų teikimas, kai sprendžiami ginčai. Toks įstatymų leidėjo sprendimas leidžia žmonėms, norintiems išvengti bylinėjimosi teisme, tai padaryti pasinaudojant antstolių pagalba. Antstolių įstatymo pakeitimu siekiama sudaryti kuo platesnes galimybes, kad tiesiogines mediacijos paslaugas tarp kitų teisininkų galėtų teikti ir antstoliai.⁸³ Antstolių vykdoma mediacija galima bet kuriame ginčo etape. Antstoliui įstatymu suteikta teisė tarpininkauti vykdant turtines prievoles (Antstolių įstatymo 25 str.). Antstolis atlikdamas šią paslaugą turi užtikrinti įsiskolinimų grąžinimą ne teismo tvarka, netaikant priverstinio pobūdžio priemonių. Tarpininkavimas vykdant turtines prievoles apima priemones, kuriomis siekiama, kad skolininkas gera valia įvykdytų turtinę prievolę ar kad kitais teisėtais būdais būtų patenkintas kreditoriaus turtinis reikalavimas. Teikdamas tarpininkavimo, vykdant turtines prievoles, paslaugas, antstolis negali taikyti priemonių, pažeidžiančių ar ribojančių asmens teises. Tarpininkavimo vykdant turtines prievoles paslauga negali būti teikiama, jei prievolės įvykdymo terminas nėra pasibaigęs, taip pat tais atvejais, kai kreditorius nepateikia antstoliui dokumentų, patvirtinančių skolininko turtinės prievolės kreditoriui egzistavimą ir jos dydį. Jei skolininkas ginčija turtinę prievolę ar jos dydį teisme, tarpininkavimo vykdant turtines prievoles paslauga negali būti teikiama, o pradėjus teikti turi būti nutraukta. Antstolis privalo nedelsdamas informuoti asmenį, kurio prašymu teikiama tarpininkavimo vykdant turtines prievoles paslauga, jei paaiškėja, kad dėl skolininko ar trečiųjų asmenų veiksmų, skolininko turtinės padėties negalima grąžinti įsiskolinimo ne teismo tvarka, netaikant priverstinio pobūdžio priemonių.

Teisės aktų analizė leidžia daryti išvadą, kad antstolis veikia kaip nešališkas tarpininkas ir motyvuoja aktyviai ieškoti taikaus susitarimo. Antstoliai veikia kaip mediatoriai ir teikdami tarpininkavimo vykdant turtines prievoles, arba ikiteisminio skolų išieškojimo paslaugą. Skolininkas skatinamas geranoriškai atsiskaityti nelaukiant teismo proceso, o išieškotojui gali būti siūloma rinktis lankstesnį lėšų atgavimo būdą, jeigu tai didina tikimybę be teismo susigrąžinti skolą arba didesnę jos dalį.⁸⁴

Antstolių veikla yra griežtai reglamentuojama įstatymu, jiems keliami aukšti profesinės kvalifikacijos, etikos ir darbo organizavimo reikalavimai. Tai vartotojams leidžia pasitikėti antstolių teikiamomis mediacijos paslaugomis. Kartu skatinamas platesnis šio alternatyvaus (neteisminio) ginčų sprendimo būdo taikymas praktikoje. Turėdami didelę finansinių problemų sprendimo patirtį, antstoliai gali sėkmingai teikti mediacijos paslaugą turtiniuose ir kituose ginčiuose.⁸⁵

⁸² „Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas“, *supra* note 74.

⁸³ „Mediacija – nauja antstolių teisinė paslauga“, antstoliurumai.lt, žiūrėta 2018 vasario 25 d., <http://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=2120>

⁸⁴ *Supra* note, 83.

⁸⁵ *Ibid.*

Antstolis, atlikdamas funkcijas vadovaujasi Antstolių profesinės etikos kodeksu⁸⁶, kuriame nustatyti antstolių profesinės veiklos etikos principai, profesinio elgesio etikos standartai (reikalavimai). Kadangi kodekso pakeitimai paskutinį kartą daryti 2014 m., o suteikta teisė teikti mediacijos paslaugas - 2017 m., - konkrečių nuostatų susijusių su mediacija kodekse nėra. Vis tik manytina, kad kodekse išdėstytų įstatymuose numatytų funkcijų vykdymo reikalavimai pakankamai užtikrina antstolio, kaip mediatoriaus veiklos sąžiningumą, neutralumą, konfidencialumą, interesų konflikto vengimą.

Nuo 2019 sausio 1d. įsigaliosiančiame LR MĮ 6 str. numatyta, kad antstoliams, turintiems trejų metų antstolio patirtį nebus taikomas reikalavimas išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą (tačiau galios reikalavimas būti išklausius ne trumpesnius kaip 40 akademinį valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą dienos). 2018 m. teismo mediatorių sąrašė įregistruotas 1 antstolis ir 1 antstolio padėjėjas.

Apibendrinant, antstoliai gali sėkmingai teikti mediacijos paslaugą turtiniuose ir kituose ginčiuose. Tinkamam pasiruošimui dalyvauti mediacijos procese, darbo autorės nuomone, tikslinga įtraukti mediacijos temą į LR teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-272 patvirtintą Antstolio kvalifikacinio egzamino programą.

Kiti teisininkai mediacijoje. Be visų aukščiau paminėtų teisės profesijų atstovų, **mediatoriais**, o tam tikrais atvejais ir atstovais (pavyzdžiui, įmonės teisininkas, galintis atstovauti įmonei), galės būti ir kiti, teisės srities specialistai. Kaip jau buvo minėta, siekiant būti įrašytam į teismo mediatorių sąrašus reikia atitikti šiuos reikalavimus⁸⁷: būti nepriekaištingos reputacijos; turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą; būti išklausius ne trumpesnius kaip 32 akademinį valandų mokymus mediacijos tema; turėti mediatoriui reikiamų asmeninių ir dalykinių savybių. Neteisminėje mediacijoje nėra numatyta specialių reikalavimų mediatoriui – tai gali būti trečiasis nešališkas fizinis asmuo, kuris dalyvauja sprendžiant kitų asmenų civilinį ginčą, siekdamas padėti jį išspręsti taikiai. Teisininkai kaip **atstovai** mediacijoje gali atstovauti juridinius asmenis LR Civilinio proceso kodekse numatyta tvarka.

2019 sausio 1 d. įsigaliosiančiame Mediacijos įstatyme numatyta, kad Mediatorius – šio įstatymo nustatytus reikalavimus atitinkantis trečiasis nešališkas fizinis asmuo, kuris yra įrašytas į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą ir padeda ginčo šalims taikiai spręsti ginčą. To paties

⁸⁶ “Antstolių profesinės etikos kodeksas”, TAR, žiūrėta 2018 sausio 15 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6823DE849EF1/hONKGjeRTE>

⁸⁷ “Teismo mediatoriaus statuso suteikimo ir jo panaikinimo asmenims tvarkos aprašas”, TAR, žiūrėta 2018 sausio 10 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/18f52c404d2f11e48ab9ed2ded7f9767/OTIUHICGFh>

įstatymo 4 str. 1 p. numatyta, kad Mediacijos paslaugas gali teikti tik mediatorius, įrašytas į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, išskyrus šio straipsnio 7 dalyje nurodytus atvejus. To paties įstatymo 6 str. įtvirtinta, kad asmenys, siekiantys būti įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, turi atitikti šiuos reikalavimus: 1) turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą; (darbo autorė pritartu nuomonei⁸⁸, kad mediatoriai, teikiantys paslaugas teismams, privalėtų turėti magistro laipsnį.) 2) būti išklause ne trumpesnius kaip 40 akademinų valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą dienos; 3) išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą; 4) būti nepriekaištingos reputacijos.

Taigi, įstatyminė bazė šiai dienai Lietuvoje suteikia teisininkams galimybę siekti mediatorių karjeros ar veikti kaip atstovams, patarėjams (padėjėjams) mediacijos procese. Kita vertus nuo 2019 sausio 1 d. įsigaliosiančiame MĮ įtvirtinti mediatorių kvalifikacijos reikalavimai, jų įrašymas į oficialius mediatorių sąrašus rodo, kad iki tol galiojusi tvarka šioje srityje nebuvo pakankama. Pritartina įstatymo leidėjo nuostatai, kad kvalifikacijos reikalavimai pagerins mediacijos kokybę, užtikrins, jos kaip paslaugos vientisumą.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad visos aukščiau išvardintos teisinės profesijos, kurioms suteikta teisė ir galimybė teikti mediatoriaus paslaugas, turi nemažai bendrų bruožų (t.y., teisininkai, labiau nei kitų profesijų atstovai yra suvaržyti savo profesijos teisės normų; kai kurioms profesijoms mediatoriaus vaidmuo numatytas įstatymu, teisininkai turi tam tikrą statusą visuomenės akyse, teisininkai linkę vertinti ir kt.), o tai daro įtaką jų atliekamam vaidmeniui mediacijos procese, todėl tikslinga tolimesnė teisininko – mediatoriaus vaidmens bendra analizė.

2.2. Teisininkų mediatorių naudojami mediacijos stiliai

Kokie išskirtiniai bruožai skiria teisininką - mediatorių nuo ne teisininkų - mediatorių? Manytina, kad teisininkas - mediatorius mediacijoje mažiau klys dėl teisės, jis bus labiau orientuotas į teisę, t.y. labiau kreips dėmesį į faktines nesutarimo aplinkybes, mintyse prognozuos (ar tiksliai žinos) galimą nesutarimo baigtį teisme, faktus vertins per įstatymų prizmę ir labai tikėtina, kad šalims užduos (formuluos) klausimus, susijusius su teisės ar fakto aspektais. Tačiau šie mediatoriaus – teisininko „privalumai“ sukuria tam tikras problemas klasikinėje mediacijoje (lengvinančiojoje).

⁸⁸ Karen A. Zerhusen, “Reflections on the Role of the Neutral Lawyer: The Lawyer as Mediator”, *Kentucky Law Journal*, 81, 4 (1992-1993), 1165-1176 :1173
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/kentlj81&div=47&start_page=1165&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

Teisininkų – mediatorių vaidmeniui atskleisti pirmiausia tikslinga aptarti mediacijos stilius ir teisininkų – mediatorių dažniausiai pasirenkamus stilius. Kadangi kiekvienas mediatorius turi savo darbo būdą, kuriuo pasiekia tam tikrus rezultatus, skiriami lengvinantysis, vertinamasis ir transformuojantysis mediacijos stiliai, o iš šių stilių išsivystę - pasakojamasis ir terapinis stiliai.⁸⁹ Kai kurie autoriai (pavyzdžiui J. Sondaitė) **lengvinamąjį mediacijos** stilių nurodo esantį pirmuoju ir vieninteliu mediacijos stiliumi⁹⁰. Šis stilius yra susiformavęs seniausiai, jis orientuotas į ginčo procesą, mediatorius veikia išimtinai neutraliai, tikslas – lengvinti šalių komunikaciją, siekti, kad šalys priimtų interesais grįstą sutarimą. Vertinimas pagal šį stilių yra nepriimtinas. Šis stilius labiausiai tinkamas šeimos (skyrų) ar kolektyvo (tarp darbuotojų) nesutarimams spręsti. Mediatorius turi būti įsitikinęs, kad šalys yra pajėgios pačios išspręsti savo nesutarimą, priešingu atveju, jei šalys itin susipriešinę, įtariamą fizinis ar psichologinis smurtas, šalių jėgos (finansinės, ekonominės, išsilavinimo) itin nelygios, mediacija neturėtų būti taikoma.

Po to, kai mediacija tapo labiau institucionalizuota, kai vis daugiau teisininkų įsitraukė į jos vystymą ir kūrimą, atsirado **vertinamoji mediacija**. Tai išimtinai teisininkų nuopelnas. Vertinamoji mediacija orientuota į susitarimo rezultatą, mediatorius gali šalių prašymu ar savo iniciatyva įvertinti nesutarimo baigtį, pavyzdžiui, jei byla atsidurs teisme, prognozuoti teismo sprendimą. Įvertinant yra tikimybė sumenkinti vienos šalies poziciją, mediatorius nėra neutralus, apskritai tokia mediacija prieštarauja mediacijos principams ir labiau panaši į teisminį procesą (dar vadinama „mini teismu“, „quaziteismu“ ir pan.). Tačiau, jei yra paklausa – visada bus ir pasiūla. Tokio proceso neatsisako verslo atstovai, kadangi proceso konfidencialumas, efektyvumas, greitumas leidžia greitai įsivertinti situaciją, o nepavykus tokiai mediacijai – lieka galimybė kreiptis į teismą ar arbitražą. Kita vertus, šio toks „pavertinimas“ mediacijoje gali įvykti netiesiogiai, t.y. užduodant šalims kreipiančiuosius klausimus, kurie skatina pačias šalis įsivertinti savo pozicijas. Vertinamosios mediacijos vienas iš privalumų tai, kad jos metu dalyviai yra orientuoti į mediatorių (o ne vieni kitus) su tikslu jį įtikinti, susitarimai grįsti šalių teisėmis ir pareigomis, bet ne interesais, taigi sumažėja tikimybė susitarti dėl mažiau. Vis tik, net ir netiesioginis konsultavimas, informavimas turėtų būti daromas itin atsakingai, kadangi suteikus šalims klaidingą informaciją, šalys teoriškai galėtų reikalauti iš mediatoriaus žalos atlyginimo dėl iš suklaudinimo kylančių pasekmių. Mediatoriui, kitaip nei teisėjui, gali būti neprieinamas nemažas kiekis svarbios teisinės informacijos, faktinių aplinkybių, todėl net ir teisinis patarimas nerekomenduotinas.

Transformuojamasis mediacijos stilius yra orientuotas į šalių santykių pagerinimą, transformaciją. Šioje mediacijoje nėra tikslo pasiekti sprendimą, todėl mediatoriaus pagrindinis

⁸⁹ Natalija Kaminskienė ir kt., *supra* note 1: 63.

⁹⁰ *Ibid.*

tikslas – pasiekti, kad šalys pakeistų savo bendravimą, išmoktų naujos komunikacijos, tobulėtų moraliai, įsisamonintų gebėjimą valdyti situaciją.

Pasakojamasis mediacijos stilius skirtas atlaisvinti šalis nuo konflikto, išsipasakoti ir pažvelgti į situaciją naujai, perkurti buvusių įvykius. Jis orientuotas ir į santykių pagerinimą, ir į sprendimo suradimą.⁹¹

Terapinis mediacijos stilius orientuotas į šalių savijautą, jis atsirado, kaip pasekmė psichoterapijos metodų perkėlimo į mediaciją.

Šiame darbe daugiausiai bus kalbama apie dažniausiai teisininkų taikomus stilius, t.y. lengvinamąjį ir vertinamąjį, nes kiti stiliai yra taikomi kitų profesijų atstovų – psichologų, organizacijų konsultantų ir pan. Reikia pažymėti, kad mediacijoje stiliai dažnai persipina, nėra vieno gryno stiliaus, kad apskritai kiekvienas mediatorius turi tik jam vienam būdingą mediacijos stilių, tačiau būtent jų suvokimas ir tinkamas pasirinkimas tam tikroje situacijoje arba atstovų tinkamas prisiderinimas prie mediatoriaus stiliaus, gali lemti nemažą mediacijos sėkmės dalį.

Taigi kurį stilių turėtų rinktis teisininkai – mediatoriai mediacijoje? Literatūroje nėra vieningos nuomonės vertinti ar ne⁹², tačiau beveik vieningai sutariama, kad ši su vertinimu susijusi problema, aktuali išskirtinai teisininkams. Taigi, ar teisininkas - mediatorius gebės mediacijoje nevertinti? Ir ar tikrai šiek tiek „pavertinti“ mediacijoje yra blogai? Kaip tuo atveju, kai teisininkas matydamas, jog šalys krypsta link tokio susitarimo, kuris pagal teisę bus absoliučiai negaliojantis, išsakys savo nuomonę (pavyzdžiui teisėjas – mediatorius, notaras – mediatorius, antstolis - mediatorius)? Juk tokiu atveju, įvertinimo momentu, mediacijoje įvyksta „mažas teismas“ - sumenkinama vienos šalies pozicija, lygiagrečiai išaukštinama kitos šalies pozicija ir mediacija, praranda savo esmę. Dar vienas su vertinimu susijęs aspektas - kaip elgsis nesutarimo šalys, kai žinos, kad mediatorius yra teisėjas, advokatas, notaras ar antstolis? Juk visai tikėtina, kad tuomet žmonės patirs didesnę įtampą, norės pasirodyti geresni (tai turi ir teigiamą pusę – žmonės elgsis labiau disciplinuotai, koncentruotai), galbūt greičiau (bet ar kokybiškiau?) priims sprendimus, tačiau tuo pačiu jie tikėsis iš mediatoriaus įvertinimo, patarimo, galbūt net darys tam tikrą spaudimą?

Mediacijos specialistų nuomonės literatūroje vertinimo klausimu itin išsiskiria. Galima sakyti, kad vyksta nuolatinė diskusija – turėtų mediatorius vertinti ar ne. Nemažai mediacijos mokslo specialistų nusistatę griežtai prieš vertinimą, Jamesas Alfenis teigia, kad „mediacijoje neturėtų būti

⁹¹ Natalija Kaminskienė ir kt., *supra* note 1: 69.

⁹² Robert B. Moberly, “Mediator Gag Rules: Is It Ethical for Mediators to Evaluate or Advise” *South Texas Law Review*, 38, 2 (May 1997), 669-680 : 672
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/stexlr38&div=24&start_page=669&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

siūlomoms teisinės konsultacijos ar vertinimai“.⁹³ Kimberlee Kowach ir Lela Love teigia, kad „[...] vertinamoji“ mediacija yra oksimoronas⁹⁴. „vertinimo ir skatinimo veikla turi turėti tikslus ir atskirus apibūdinimus, kurie neturėtų būti maišomi vienoje veikloje“⁹⁵ Turi būti „ryškia linija“ atskirta mediacija ir įvertinimas. Mediacija turėtų būti „gryna“ ir apsiriboti pagalba šalims bendrauti, nustatyti ir spręsti visus derybų klausimus bei parengti visoms šalims priimtinus pasiūlymus.⁹⁶ Profesorai Robert Bush ir Joseph Folger pasisako už mediacijos naudojimą asmeniniam tobulėjimui ir tarpasmeniniam supratimui „transformuojant“ žmones.⁹⁷ Kadangi mediatorių - teisininkų teisinė įtaka šalių gali būti laikoma autoritetinga, mediatorius darys per daug įtakos sprendimų priėmimo procese.⁹⁸ O jei įvertinimo reikalauja šalis? - Tokiu atveju rekomenduotina mediacijos susitarime aiškiai nurodyti, kad mediatoriaus vaidmuo neapima patarimų ar nuomonių teikimo.⁹⁹

Kitame spektro gale yra tie, kurie tvirtai palaiko vertinimą. Pavyzdžiui, mediatorius Džerald Clay teigia, kad „veiksminga mediacija beveik visada reikalauja tam tikros (mediacijos) analizės apie kiekvienos šalies pozicijos stipriąsias ir silpnąsias puses...“¹⁰⁰. Šalys dažnai nori ir tikisi, kad mediatorius nagrinės bylos pranašumus ir silpnąsias, patikrins tikrovę.¹⁰¹ Profesorius Stark, teigia:¹⁰² „Manau, kad neteisingai tvirtinama, kad mediatorius, turintis teisinių žinių, neturėtų pasidalyti savo žiniomis su šalimis įstatymais pagrįstoje mediacijos srityje, ypač jei šalys joje dalyvauja“, be to juk „mediacija vyksta teisminiame kontekste“¹⁰³ „teismo salės varžybinėje kultūroje“¹⁰⁴. Teisingas

⁹³ Robert B. Moberly, *supra* note, 92:670

⁹⁴ Oksimoronas (gr. oxymoron – sąmojingai kvaila) iš dviejų prieštaraujančių savo prasmėmis terminų sudaryta kalbos figūra, objekto apibūdinimas jo įprastinei sampratai prieštaraujančiais požymiais (pvz., karaliaus juokdarys – „protingas kvailys“), paprastai – epitetas, logiškai nesuderinamas su pažymimuoju žodžiu (pvz., „skaudus džiaugsmas“). <https://lt.wikipedia.org/wiki/Oksimoronas>

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ James H., Stark, “The Ethics of Mediation Evaluation: Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator”, *South Texas Law Review*, 38, 2 (gegužis 1997), 769-800 :776, http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/stexlr38&div=31&start_page=769&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

⁹⁹ Micheline Dewdney, “Party-, Mediator- and Lawyer-Driven Problems in Mediation”, *Asian Dispute Review*, 10, 2 (Balandis 2008), 57-61. http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?men_tab=srchresults&handle=hein.kluwer/asidpurv0010&id=63&size=2&collection=kluwer&terms=Mediator|and%20lawyer-driven%20problems|Party|party|mediation|in|mediator|and%20Lawyer-driven%20%20%20%20problems%20in%20Mediation|MEDIATION%20%20%20%20Party|In|and|problems&termtype=phrase&set_as_cursor=0

¹⁰⁰ Robert B. Moberly, *supra* note, 92:670

¹⁰¹ *Ibid.*, 671

¹⁰² *Ibid.*, 672

¹⁰³ Levin, Murray S., “The Propriety of Evaluative Mediation: Concerns About the Nature and Quality of an Evaluative Opinion”, *Ohio State Journal on Dispute Resolution*, 16, 2 (2001), 267-296, http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/ohjdpr16&div=19&start_page=267&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

¹⁰⁴ Kathy Douglas and Becky Batagol, “The Role of Lawyers in Mediation : Insights From Mediators At Victoria ’ S Civil and Administrative Tribunal,” *Monash University Law Review*, 40, 3 (2014), 758-792 : 765.

įvertinimas, pateiktas tinkamu momentu, gali padėti šaliai paaiškinti, patvirtinti ar pakeisti poziciją. Iš tiesų dažnai vienintelis naudingas „tikrovės testas“ yra tikslus šalių teisinių pozicijų įvertinimas.¹⁰⁵ Vertinimo mediacijos tikslas yra pasiekti susitarimą, pagrįstą šalių teisėmis ir pareigomis. Tai turi pranašumą - apsaugo šalių teises ir sumažina mediacijoje „susitarimo dėl mažiau“ (*settling for less*) galimybę.¹⁰⁶ Šalys, suprasdamos, kad turi įtikti mediatoriui, kuris vertins – stengsis jam įtikti, pasirodyti iš geresnės pusės, tai vers šalis užsiimti manipuliacijomis, slėpti svarbią informaciją. Vertinimas skatina argumentaciją ir konfrontaciją.¹⁰⁷ Taigi, pritartina nuomonei, kad vertinimas kenkia mediatorių neutralumui, nes šalims pasirodys, kad vertinantis mediatorius yra įsipareigojęs pasiekti tam tikrą esminį, atitinkantį įstatymus, rezultatą.¹⁰⁸

Dar išskiriamas ir tarpinis požiūris – visi tie, kurie kalba atsargiai apie grynąjį vertinimą, tačiau nepasisako griežtai prieš jį. Pavyzdžiui, profesorius Leonard Riskin pažymi, kad „jei šalys sąmoningai nuspręstų, jog nori siauros įvertinimo mediacijoje ... mediatorius turėtų įvertinti ar tai būtų etiška ...“¹⁰⁹, nes tai šalims sustiprintų jų apsisprendimą. M. Moberly nuomone, mediatorių vertinimas turėtų būti leidžiamas tol, kol jis nėra „prievartinis ar kenksmingas“. Gana dažnai advokatai nori vertinamosios mediacijos, ypač asmens sužalojimo, statybos ir sudėtingo bylinėjimosi bylose.¹¹⁰ Sudėtinga įsivaizduoti, kad šalys, kurias atstovaus advokatai, keldamos nerealistinius reikalavimus, nesulauks mediatoriaus vertinimo (pavyzdžiui iš teisėjo – mediatoriaus, notaro – mediatoriaus ar antstolio - mediatoriaus).

Vis tik pritartina požiūriui, kad vertinamoji mediacija sumenkina šalių gebėjimą pačioms priimti tinkamą, interesais grįstą sprendimą, naikina šalių kūrybiškumą¹¹¹, tuo pačiu prieštarauja mediatoriaus veiklos nešališkumo, neutralumo principams.

Taigi, atsižvelgiant į tai, ka:

- 1) egzistuoja nuomonė, jog „teisininkai gali daryti įtaką mediacijos būdams pagal naudojamą modelį ir taikomą požiūrį.“¹¹²;
- 2) „kai kurie teisininkai parodė pirmenybę vertinamajam mediacijos stiliui, teisėmis grindžiamam požiūriui negu lengvinančiajam modeliui“¹¹³;
- 3) „net patys atspariausi teisininkai kartais panaudoja vertinamąjį stilių - „pavertina“¹¹⁴;

¹⁰⁵ Robert B. Moberly, *supra* note, 92: 776.

¹⁰⁶ Kathy Douglas and Becky Batagol, *supra* note, 104: 764.

¹⁰⁷ James H. Stark, *supra* note, 98:776

¹⁰⁸ James H. Stark, *supra* note.98: 776.

¹⁰⁹ Robert B. Moberly, *supra* note, 92: 671.

¹¹⁰ Robert B. Moberly, *supra* note, 92: 672.

¹¹¹ James H. Stark, *supra* note, 98:776.

¹¹² Kathy Douglas and Becky Batagol,“ *supra* note 104 : 765.

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ Levin, Murray S., The Propriety of Evaluative Mediation: Concerns About the Nature and Quality of an Evaluative Opinion, *supra* note, 103:267-296,

būtina šviesti ir mokyti būsimuosius mediatorius pradėdant nuo jų vaidmens suvokimo keitimo, t.y. teisininko – mediatoriaus vaidmuo visų pirma neturėtų mediacijoje būti suvokiamas per teisininko prizmę. Teisininkas – mediatorius turėtų „pamiršti“, kad jis yra teisininkas ir imti naudoti visai kitas priemones, apie kurias jam žinių (tikėtina) suteiks mediatorių kvalifikaciniai kursai, papildomi mokymai.

2.3. Teisininkas- mediatorius vs mediatorius ne teisininkas

Kaip jau ne kartą buvo minėta šiame darbe – tapti mediatoriumi gali įvairių sričių atstovai – ne tik teisininkai. Mediatoriais gali būti psichologai, socialiniai darbuotojai, šio darbo autorei internete pavyko rasti mediatorių - jogos instruktorių, fotografą, tiesiog mediatorių. Kiekviena iš profesijų analizuoja konfliktus skirtingai - požiūriu, profesinės funkcijos, taikytos metodikos ir netgi intervencijos tikslų požiūriu. Klausimas tuomet iškyla toks – **kuo mediatoriaus – teisininko vaidmuo skiriasi nuo mediatoriaus ne teisininko ?** Galbūt tikslinga kai kuriuos klausimus, pavyzdžiui - vaiko globos mediaciją, patikėti psichologui, suteikiant jam minimalias teisės žinias? O gal psichologas su advokatu turėtų veikti kartu? Ir iš vis - ar įmanomas visapusiškas teisininko – mediatoriaus vaidmuo, kurį būtų galima įvardinti kaip integralų modelį, sudarytą iš tarpdalykinio požiūriu, kuris būtų efektyvus proceso laiko ir sąnaudų požiūriu. Juk šiaip ar taip mediatoriai mediacijos procese „sutelkia savyje daugybę vaidmenų“.¹¹⁵

Kaip vienas iš teisininkų **trūkumų ir skirtumų** nuo ne teisininkų mediacijoje nurodoma, kad, teisininkai ne visada gali būti pasirengę tinkamai reaguoti į klientų emocijas (beje ne tik mediatoriai, bet ir atstovai)¹¹⁶. Yra nuomonė, kad teisininkai klientų emocijas vertina kaip trukdį jų darbui, t.y. emocionalus klientas = probleminis klientas.¹¹⁷ Tokia nuostata susiformavo dėl to, kad teisininkai nemoka, taip kaip pavyzdžiui psichologai, reaguoti į klientų emocijas. Dėl to paties psichologinio aspekto, kai kuriose itin intymiose, jautriose situacijose, kyla klausimas - ar teisininkas – mediatorius gebės suteikti šalims tinkamą psichologinį komfortą, emocinę paramą ir supratimą (pavyzdžiui, tokiose situacijose, kuriose geriau (?) mediatoriaus vaidmenį atliktų psichinės sveikatos sistemos specialistai (diskriminacija užimtumo srityje, seksualinis priekabiavimas, seksualinis prievartavimas, medicininių ir psichiatrinių pažeidimų atvejai, ir kiti dalykai, susiję su asmens sužalojimu, nesvarbu,

¹¹⁵ Hadassah Fidler, „Should Therapists Mediate?“, socialworktoday.com, žiūrėta 2018 vasario 5 d., http://www.socialworktoday.com/archive/exc_0216.shtml

¹¹⁶ Ilene Diamond, „The Value of a Psychologist Mediator“, mediate.com, 2011 kovas, <https://www.mediate.com/articles/diamondi1.cfm>

¹¹⁷ Carl Zlatchin, „Divorce Mediation: A Psychologist's View“, *Family Advocate*, 9, 1 (1986), 38-42:38. http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/famadv9&di v=15&start_page=38&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

ar šie sužeidimai yra fiziniai ar psichologiniai¹¹⁸). Todėl mediatorius – teisininkas turi išmokti parodyti klientui empatiją, ir tuo pačiu nepamiršti įstatymo, kaip pirminio susitarimų struktūrizavimo šaltinio. Kita vertus, nereikėtų pamiršti, kad kai kurie klientai gali mediatorių bandyti „apgauti“, t.y. panaudoti „emocinį“ šantažą, pvz., ašaromis.¹¹⁹ Ar tokias manipuliacijas labiau atskirtų teisininkas, ar psichologas – sunku pasakyti. Beje, kalbant apie emocijas mediacijoje – vienas iš dažniausiai pasitaikančių mitų, kad komerciniuose ginčiuose emocijos ir jausmai nėra svarbūs, o mediacija orientuota tik į pinigus.¹²⁰

Psichologai yra mokomi atidžiai sekti kliento pasakojimą, jo daromą poveikį, kalbą ir būseną. Priešingai, advokatai yra apmokyti aptikti problemas, taikyti taisykles faktams ir padaryti išvadas.¹²¹ Ar įmanoma teisininkui – mediatoriui (teisėjui, notarui, antstoliui, advokatui) išmokti neformaliai apklausti šalį, sukelti norą žmogui atverti savo gyvenimą, t.y. pasiekti visiško atvirumo mediacijoje? Teisininkai- mediatoriai linkę sutelkti dėmesį į bendravimo turinį, psichologai yra mokomi tuo pat metu būti susitelkę ir į turinį ir į procesą.¹²² Taigi – vieni turi vienus instrumentus, kiti kitus, galiausiai visada yra galimybė dirbti kaip komanda¹²³, tačiau komandinis darbas turi ir trūkumų – išauga mediacijos sąnaudos – klientas moka už du specialistus vietoj vieno.

Lengvinančioji mediacija neretai kritikuojama už tai, kad ji nesuteikia tokio paties lygio teisinės apsaugos, kaip teismai.¹²⁴ Galima tik pritarti – lengvinančioji mediacija greta privalumų (konfidencialumo, savanoriškumo) lygiai taip pat generuoja ir trūkumus – sprendimo įvykdymas, atskleistos informacijos konfidencialumo užtikrinimas. Manytina, kad mediatorius – teisininkas tai gali labiau užtikrinti, nei mediatorius – psichologas ar kitos specializacijos mediatorius, juk mediatorius – teisininkas – vien jau žinodamas apie teisinės grėsmes, tikėtina labiau stengsis šalis apsaugoti nuo netikėtų situacijų, matydamas kur link krypsta bendra situacija.

Taigi, akivaizdu, kad mediacija nėra natūralus teisės praktikos pratęsimas, nes mediacija leidžia plačiau apibrėžti konfliktus, taip pat duoda išsamesnį požiūrį į jų sprendimą. Kadangi teisininkai yra mokomi varžybinio požiūrio, labai sunku (bet tikrai nėra neįmanoma), pakeisti

¹¹⁸ Ilene Diamond, *supra* note, 116.

¹¹⁹ Micheline Dewdney, *supra* note, 99:59

¹²⁰ *Ibid.*, 60

¹²¹ *Ibid.*, 57

¹²² *Ibid.*, 60

¹²³ Leonard L. Riskin, *supra* note, 12:37

¹²⁴ Kathy Douglas and Becky Batagol, “The Role of Lawyers in Mediation: Insights From Mediators At Victoria’s S Civil and Administrative Tribunal,” *Monash University Law Review*, 40, 3 (2014), 758-792 :764. (cit. pagal Hilary Astor and Christine Chinkin, *Dispute Resolution in Australia* (LexisNexis, 2nd ed, 2002) 26:50–1)

http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/monash40&div=34&start_page=758&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

teisininkų požiūrį.¹²⁵ Kas paprasčiau – ar teisininką išmokyti dirbti su klientų emocijomis, suteikti psichologijos ir konfliktų sprendimo žinių- ar psichologą išmokyti teisės (bankroto, darbo, galų gale šeimos)? Manytina, kad dėl tos priežasties, jog mediacija dažniausiai bus susijusi su teise, paprastesnis yra pirmasis variantas. Pritartina tai minčiai, kad mediacijos praktika yra menas, o ne mokslas¹²⁶, todėl mediatorius (tame tarpe mediatorius – teisininkas) turi suprasti tarpasmeninius santykius ir derybas, sugebėti gerai išklausti ir suvokti pagrindines emocijas, psichologines ir vertybines gaires.¹²⁷ Taigi teisininko – mediatoriaus vaidmuo mediacijoje akivaizdu turės tam tikrą, tik teisininkams būdingų bruožų, tačiau skiriant tam pakankamai dėmesio ir akcentuojant juos, pavyzdžiui mokymų metu, būtų galima šiuos bruožus papildyti kitais, labiau mediacijai tinkančiais bruožais, o tai leistų pasiekti mediatoriui visapusiškai geriausią mediacijos variantą.

2.4. Teisininkas ir mediatoriaus vaidmenys (funkcijos) mediacijos procese

Mediatorius, nepasiant to ar jis yra teisininkas, ar kitos specialybės atstovas, mediacijoje atlieka tam tikrą smulkesnių vaidmenų. Šioje darbo dalyje pasinaudojant James H. Stark¹²⁸ mediatoriaus vaidmenų klasifikacija, analizuojama, kurie iš šių vaidmenų lengviau/sunkiau suderinami su teisininko kaip mediatoriaus vaidmeniu mediacijoje.

Pagrindinis mediatoriaus vaidmuo mediacijos procese – **padaryti viską, kad šalys susitartų**. Šio tikslo pasiekimui mediatorius imasi tokių veiksmų, kaip mediacijos organizavimas, šalių supažindimas. Taigi mediatorius veikia kaip **mediacijos proceso administratorius**. Šalis būtina supažindinti su mediacijos procesu, pagrindinėmis taisyklėmis. Tikėtina, kad šis vaidmuo teisininkui nėra sudėtingas, nes taisyklės ir formuluotės jam yra įprasti darbo įrankiai, o gebėjimas tai iškomunikuoti nesutarimo šalims, būtų kaip vienas iš privalumų, kai mediaciją veda teisininkas.

Komunikacijos specialisto vaidmuo - mediatorius turi padėti šalims komunikuoti, išsakyti t.y. gebėti išklausti, užduoti tinkamus klausimus, juos siaurinti ar plėsti ir naudoti kitas mediacijos technikas. Tikėtina, kad šis vaidmuo neturėtų kelti didesnių sunkumų teisininkams, kadangi komunikacija vienu ar kitu pavidalu yra jų nuolatinio darbo dalis.

Kalbos vertėjo vaidmuo – mediatorius turi gebėti perfrazuoti šalių kalbą, pagarsinti tai, kas buvo pasakyta tarp eilučių, padaryti viską, kad šalys viena kitą labiau ir kiek įmanoma teisingiau

¹²⁵ Cris Currie, „Should A Mediator Also Be An Attorney?“, mediate.com, 2000 rugpjūtis, <https://www.mediate.com/articles/currie.cfm>

¹²⁶ James H. Stark, “The Ethics of Mediation Evaluation: Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator”, *supra* note, 98:789

¹²⁷ Leonard L. Riskin, *supra* note, 12:36

¹²⁸ “Roles of the Mediator”, mediate.com, žiūrėta 2018 kovo 12 d., <https://www.mediate.com/divorce/pg31.cfm>

suprastų. Teisininkai nuolat dirba su informacija, faktais, kuriuos turi įvertinti, tinkamai suformuluoti, tačiau šioje vietoje teisininkas neturėtų pamiršti, kad nesutariančios šalys nėra teisininkai, kad jiems gali būti sunku suvokti įvykius per teisinę prizmę, todėl teisininkas turi stengtis iškomunikuoti išgirstą informaciją šalims suprantama kalba.

Klausytojo ir išaiškintojo vaidmuo – mediatorius siekia, kad šalys būtų išgirstos, jų problema išanalizuota, apibendrinta ir ištransliuota taip, kad neliktų neaiškių problemos aspektų. Manytina, kad šiam vaidmeniui tinkamai atlikti, teisininkams gali prireikti papildomų psichologijos, konfliktų sprendimo žinių.

Proceso patarėjo vaidmuo – mediatorius, matydamas, kad šalims reikia išorinės pagalbos, gali siūlyti pasinaudoto atstovų – advokatų, ekspertų, specialistų paslaugomis. Manytina, kad teisininkams tai nėra sudėtingas vaidmuo, kadangi jie dirba teisinėje sistemoje, bendrauja su kitais teisininkais, tačiau teisininkui nepakenktų turėti supratimą, kur kreiptis ar nukreipti šalį, jei akivaizdu, kad jai reikalinga psichologo ar kt. ne teisės specialisto konsultacija.

Realybės tikrintojo vaidmuo - teisininkai kartais imasi mediacijoje vertinimo, tačiau tokie vertinimai galėtų būti daromi tik išimtiniais atvejais, kai akivaizdu, jog šalių priimamas sprendimas prieštarauja imperatyvioms teisės normoms.

Katalizatoriaus vaidmuo - siūlant alternatyvius argumentus, paskatinti naują požiūrį ar atskaitos tašką. Šiam vaidmeniui atlikti reikalingas kūrybiškumas. Ar teisininkai pasižymi šia savybe, sunku atsakyti. Tačiau kūrybiškumas yra taip pat lavintina savybė (autorės nuomone, kad prie kūrybiškumo lavinimo galėtų prisidėti mediacijos inscenizacijos per mediacijos mokymus).

Atsakingo už susitarimo sudarymą vaidmuo – mediatorius disponuoja ir saugo visą reikalingą informaciją, surašo šalių susitarimą ir gali padėti šalims įgyvendinti jų susitarimą. Šis vaidmuo teisininkui nebus sudėtingas, kadangi tikėtina, kad teisininkas žinos, kaip teisingai surašyti susitarimą, kaip jį tvirtinti, kokios pasekmės už susitarimo nevykdymą, galbūt net vykdyti jo monitoringą.

Apibendrintai galima pasakyti, kad mediacijos procesas pareikalaus iš teisininko, kaip iš mediatoriaus, tam tikrų papildomų įgūdžių (gebėjimo išklaudyti, nevertinti, perfrazuoti), tačiau tuo pačiu teisininko turimos žinios, įgūdžiai ir gebėjimai bus naudingi mediacijos procesui.

2.5. Dažniausiai teisininkų – mediatorių daromos klaidos

Teisininko kaip mediatoriaus vaidmeniui mediacijos procese atskleisti, tikslinga aptarti, kokios yra dažniausiai daromos mediatorių (tame tarpe ir mediatorių – teisininkų) **klaidos mediacijoje**.

Kalbant apie teisininkus, manytina, kad išskirtinai teisininkų - mediatorių daroma klaida - mediacijos stilių maišymas, kai sumaišomas vertinamasis ir lengvinamasis stiliai. Ši klaida jau buvo aptarta, todėl tikslinga pereiti prie kitų, mediatorių daromų klaidų.

Viena iš klaidų, kurias daro mediatoriai¹²⁹, tai, kad jie gali būti iš **anksto apsibrėžę problemą**, o ne susidarę nuomonę iš šalių pradinių pareiškimų ar diskusijų eigos. Pavyzdžiui, yra sakoma: “Man akivaizdu, kad klausimai, kuriuos turėtumėte aptarti, yra ...”, kartais net įtraukiant klausimus, kurių nenurodė pačios šalys.¹³⁰ Ši klaida manytina gali būti būdinga ir mediatoriams – teisininkams, kadangi žongliravimas bylos faktinėmis aplinkybėmis bei tikėtino teismo sprendimo numatymas, gali teisininką paskatinti susidaryti nuomonę apie problemą ir ją išsakyti.

Steven G. Mehta¹³¹ teigia, “kad viena didžiausių mediatorių (ir mediacijos) klaidų yra **nesėkmės baimė**. Daugelis mediatorių mano, kad jie turi būti tobuli; kad jiems neleidžiama daryti klaidų medijuojant; kad jei jie padarys klaidą – mediacija gali nepavykti. Tokia baimė kelia grėsmę galimoms naujoms idėjoms, kūrybiškumui. Nors mediacija gali būti atliekama pagal tam tikrą modelį (standartą), kiekvieną mediaciją nėra visiškai tokia pati. Kiekvieną kartą mediatoriui reikia įvairių priemonių ir naujų idėjų, todėl nereikia bijoti nesėkmės. Ypač tik pradėjus medijuoti, gali kilti baimė suklysti prieš šalis, bijoma, kad po tokio suklydimo šalys gali nebegrįžti pas mediatorių. Be to, bijoma suklysti prieš advokatus, būti neteisingai suprastraiems. Vis tik būtina atsiminti, kad šalys ir advokatai laiko mediatorių mediacijos ekspertu. Jie mano, kad mediatoriaus klaida, tai tik priemonė mediacijos technikos arsenale, kuri nepavyko. Norint būti sėkmingu mediatoriumi, reikia būti pasiruošus išbandyti naujus dalykus, net jei jie neatitinka visiems priimtinos formos. Nesėkmė nereiškia, kad mediacija žlugs.“ Teisininkui - mediatoriui tikėtina gali būti sudėtinga atsiriboti nuo teisės normų suformuluotos nuomonės, leisti sau būti netobuliems (t.y. suklysti) bei žiūrėti į mediaciją, kaip į kūrybišką procesą, padėti šalims generuoti naujas idėjas, todėl ypatingai teisininkams pravestų papildomi mokymai, kuriuose būtų mokoma atskleisti kūrybiškumą mediacijoje. Teisininkas – mediatorius tikėtina nesuklys mediacijoje teisės srityje, tačiau mediacijos technikų naudojime, psichologiniuose jos aspektuose - galimos klaidos ir šių klaidų nereikia bijoti.

Dar viena pasak Steven G. Mehta¹³² dažnai mediatorių daroma klaida – „**leisti advokatams diktuoti, kaip mediacijoje elgtis su šalių reiškiomomis emocijomis**. Mediatorius turi gebėti įsiklausyti į savo vidinį balsą, kuris sako, kaip elgtis mediacijoje, būtina pasitikėti savo patirtimi ir

¹²⁹ Steven G. Mehta, “Mistakes Made By Mediators –Part One”, mediate.com, 2009 liepa, <https://www.mediate.com/articles/MehtaSbl20090720a.cfm>

¹³⁰ Micheline Dewdney, *supra* note, 99:60

¹³¹ Steven G. Mehta, *op.cit.*

¹³² Steven G. Mehta, “Mistakes Made By Mediators — Part Two”, mediate.com, 2009 liepa, <https://www.mediate.com/articles/MehtaSbl20090720b.cfm>

nuojauta dėl mediacijos. Apskritai yra įrodymų, kad mediatoriai gali vaidinti svarbų vaidmenį ugdant teisininkus ir skatinant juos mažiau varžytis.¹³³ Svarbu suprasti, kad advokatai gina savo klientų pozicijas. Kita vertus, mediatorius bando išspręsti abiejų pusių nesutarimą ir pasiekti jų pasitenkinimą. Šie abu tikslai nebūtinai suderinami, bet tai nereiškia, kad privaloma ignoruoti advokatų pageidavimus. Tačiau reikia suvokti, kad metodikos, kurias naudoja mediatorius mediacijoje, nebūtinai yra suvokiamos advokatui (aut. past.: ypač neapmokytam dalyvauti mediacijoje). Advokatai dažnai nenori spręsti emocinių problemų (aut. past.: tą patvirtino ir darbo autorės atliktas tyrimas). Vietoj to advokatui yra lengviau sutelkti dėmesį į įstatymus ir logiką. Kita vertus, mediacijoje dalyvauja žmonės, kurie turi emocinių problemų nepriklausomai nuo logikos. Jei bus ignoruojamos emocinės problemos, greičiausiai problema negalės būti išspręsta. “Šios mediatorių daromos klaidos išryškėjimas kelia kitą klausimą – jei mediaciją veda teisininkas – mediatorius - ar neatsitiks taip, kad emociniai šalių klausimai bus visai pamiršti? Tačiau mediacija nuo įprastos ginčų sprendimo procedūros skiriasi savo tarpdiscipliniškumu, ir šalys pasirinkdamos mediaciją, tikisi išspręsti nesutarimą (ar bent turėtų tikėtis) ne tik teisės, bet ir emocine prasme. Taigi dar kartą pabrėžtina, kad teisininkui - mediatoriui praverstų psichologijos, konfliktų sprendimo žinios. Tik turint šių žinių, įmanoma padėti šalims sukonstruoti sprendimą orientuotą į ateitį, į tolimesnį šalių bendravimą. Pavyzdžiui, jei vyksta ginčas tarp dviejų to paties lygio įmonės darbuotojų dėl darbo funkcijų pasidalinimo, klausimas – kokios kvalifikacijos mediatorius, geriausiai išspręstų jų nesutarimą – ar tai turėtų būti psichologas, įmonių psichologas, įmonės vadovas, teisininkas? Teisininkas – mediatorius, turintis psichologijos ir (ar) konfliktologijos žinių, mediacijos metu gebėtų padėti šalims susitarti, bet nepamirštų ir teisinės nesutarimo pusės, tikėtina, kad kreiptų šalis link papildomų rašytinių susitarimų – pavyzdžiui, darbo funkcijų apibrėžimo įmonės vidaus dokumentuose. Taigi, teisininkas – mediatorius turėtų kreipti dėmesį ir į emocinius šalių poreikius, išklausti jas, parodyti supratimą, nepaisant to, kad šalis yra atstovaujama advokato, bandančio parodyti, tokio supratimo nereikalingumą (ypač matydamas, kad mediatorius taip pat teisininkas, kuriam turėtų būti suprantama išskirtinai faktų, teisės, o ne emocijų kalba).

Steven G. Mehta¹³⁴ nurodo dar vieną mediatorių daromą klaidą, kai **mediatorius nusprendžia dėl mediacijos tikslingumo, būsimų rezultatų, reikšmingų aplinkybių, remiantis vien tik turimais dokumentais.** Manytina, kad ši klaida gali būti būdinga mediatoriams – teisininkams. „Mūsų didžiausia problema yra tai, kad kai kurie mediatoriai skaito dokumentus ir

¹³³ Kathy Douglas and Becky Batagol, *supra* note, 104: 768.

¹³⁴ Steven G. Mehta, “Mistakes Made By Mediators –Part Three”, stevemehta.com, 2014 birželis, <http://stevemehta.com/mistakes-made-by-mediators-part-three/>

nusprendžia, ar tai bus aptariama ar ne/.../“Mediatoriui labai svarbu turėti atvirą protą”¹³⁵, jis turi būti „kūrybos dievas“¹³⁶. Net jei visi bylos faktai rodo, kad kažkuri šalis yra akivaizdžiai neteisi, būtina išklausti šalį, nekreipiant dėmesio į dokumentuose užfiksuotus faktus. Mediatorius negali spręsti - šalis teisi ar neteisi (o tai tikėtina gali būti sudėtinga teisės profesijų atstovams). Tik pačios šalys turi teisę ir privilegiją susitarti ir išsispręsti nesutarimą taip kaip jos mano esant tinkama.

Steven G. Mehta¹³⁷ kaip klaidą nurodo mediatoriaus **savavališką kreipimąsi į šalies advokatą be šalies leidimo**. Mediatoriui – teisininkui tikėtina toks noras neretai gali kilti, nes taip būtų galima greičiau ir konkrečiau išsiaiškinti pagrindinius nesutarimo aspektus (ypač teisės), tačiau tai gali pakirsti pasitikėjimą mediatoriumi. Bet kuriuo atveju, būtina paprašti šalies leidimo ir paaiškinti, kodėl reikalingas privatus susitikimas su advokatu.

Kalbant apie mediatorių administracinę veiklą, taip pat pasitaiko tam tikrų klaidų, kurios trukdo mediacijos tinkamai sklaidai ir sėkmingai praktikai. Anna Rappaport¹³⁸ teigia, kad dėl to, jog mediacija gali užsiimti bet kas, kenčia mediacijos kokybė ir prestižas. Todėl **būtina užsiimti kuo aiškesnę nišą rinkoje**. Daugelis mediatorių save pateikia, kaip sprendžiantys bet kokius klausimus, kurie tinka mediacijai, tačiau tikėtina, kad būtų naudingiau, jei mediatorius specializuotųsi tam tikroje siauresnėje srityje, pavyzdžiui šeimos, darbo, mokesčių, medicinos, verslo srityje. Tai leistų sukurti stiprią reputaciją, šalims būtų lengviau pasirinkti mediatorių. Be to, atitinkamai ir šalių atstovai, žinodami, kad vienas ar kitas mediatorius specializuojasi konkrečioje srityje, bus linkę patarti savo klientams kreiptis į vieną ar kitą specialistą. Žmonės nori ekspertų, kokybės, todėl savęs pateikimas, kaip tam tikros srities specialisto su laiku duotų daugiau naudos, nei veikimas bet kokioje srityje. Savęs, kaip siauros srities specialisto pristatymui padėtų ir papildomos kompetencijos (t.y. išklausti kursai, sertifikatai). Sričių siaurinimas ypač aktualus verslo, šeimos srityse. Apskritai šeimos mediacijoje tikėtina, kad didžiausios sėkmės susilauktų teisininkas – mediatorius, išklauses psichologijos kursą, nes tokiu atveju šalys laimėtų labai daug – ir teisine, ir šeimos psichologinės sveikatos prasme. Toks multifunkciškumas, neleistų tapti teisininkui psichoterapeutu, kita vertus, atsirastų galimybė šalims iš tikro išsispręsti nesutarimą visapusiškai. Šeimos bylose, tikėtina, kad šalys pageidautų, jog mediatorius turėtų tam tikros empatijos. Beje šeimos mediacija, susilaukia kritikos dėl to, kad joje šalys gali slėpti smurtą (ypač kai šalių derybinės galios nelygios), mediatorius

¹³⁵ Steven G. Mehta, “Mistakes Made By Mediators –Part Three”, *supra* note, 134.

¹³⁶ Harold L. Enarson, “Mediation and Education”, *Labor Law Journal*, 7, 8 (rugpjūtis 1956), 466-471, http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/lablj7&div=63&start_page=466&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

¹³⁷ Steven G. Mehta, “Mistakes Made By Mediators –Part Three”, *supra* note, 134.

¹³⁸ Anna Rappaport, “Eight Common Mistakes Mediators Make When Trying to Generate Business”, žiūrėta 2018 sausio 3 d.

https://www.americanbar.org/.../rappaport_8_common_mistakes.authcheckdam.pdf

– teisininkas, tikėtina atpažinęs smurtą reaguotų teisiškai, nutrauktų mediacijos procesą ir rekomenduotų šalims kreiptis į teismą, pasirinkti atstovus. Mediacija neturi būti vieta, kuri iššaukia šalių smurtą (kad ir paslėptą). Yra nuomonė, kad smurtas, jei jis buvo iki tol, ypač skyrybų atveju, gali paūmėti, nes mediacijos proceso privatumas gali sustiprinti šalių disbalansą.¹³⁹ Kadangi Lietuvoje mediacija, pagal įstatymų leidėjo šiuo metu deklaruojamus planus (LR MĮ, įsigaliosiančio 2019-01-01 d. 20 str., TAR pastaba), šeimos bylose taps privaloma nuo 2020 m., tinkamas savęs pateikimas šeimos mediacijos srityje bus ypač svarbus. Atmintina, kad per šeimos mediaciją, visuomenė plačiau susipažins su šiuo nesutarimų sprendimo būdu, ir jei jis bus sėkmingas, tikėtina, kad ateityje šalys mediaciją rinksis ir kitiems nesutarimams spręsti.

Versle, kaip niekur kitur labai svarbus patikimumas, prestižas, kompetencija, teisės aktų išmanymas, todėl apsisprendimas užimti verslo mediacijos sritį, gali būti itin naudingas finansine prasme, tačiau reikalaujantis itin patikimų žinių verslo teisėje (ypač, jei verslas veikia ne tik lokaliai), skirtingų kultūrų išmanymo, greitos orientacijos sparčiai kintančioje verslo aplinkoje.

Kyla klausimas - kaip tinkamai mediatoriui save pateikti, kad šalys žinotų, koks mediatorius geriausiai išspręs jų nesutarimus. Privatūs mediatoriai turi gebėti save tinkamai pristatyti. Tam gali pasitarnauti bendradarbiavimas su teisininkais – atstovais. Manytina, kad pradedantiesiems mediatoriams tikslinga rasti mediatorių - mentorių¹⁴⁰, kuris esant reikalui galėtų konsultuoti, patarti, nukreipti.

Taigi, kuo mediatorius - teisininkas aiškiau suformuos savo veiklos nišą, tinkamai save pristatys, nebijos klaidų, ugdys reikiamas asmenines ir dalykines savybes bei sieks bendradarbiauti su kitais teisininkais, tuo mediacijos plėtra vyks sklandžiau. Teisininkui – mediatoriui mediacijos procese svarbu bent trumpam „pamiršti“, kad jis yra teisininkas ir imti naudoti visai kitas priemones, apie kurias jam žinių (tikėtina) suteiks mediatorių kvalifikaciniai kursai, papildomi mokymai. Klaidų bijoti nereikia, jas reikia žinoti. Kadangi mediatoriai gali vaidinti svarbų vaidmenį ugdant teisininkus ir skatinant juos mažiau varžytis, teisininkas – mediatorius turi nuolat tobulėti ir tapti pavyzdžiu ar net mediacijos neoficialiu mokytoju atstovams.

Apibendrinant II-ą skyrių, teisininkai gali atlikti teisininkų – mediatorių vaidmenį ir tapti mediacijos srities profesionalais, tik atmintina, kad mediacija nėra natūralus teisės praktikos pratęsimas, todėl tinkamam mediatoriaus vaidmens atlikimui reikalingas mediacijos proceso išmanymas, persiorientavimas iš teisininko į mediatoriaus vaidmenį, papildomos psichologijos,

¹³⁹ Kathy Douglas and Becky Batagol, *supra* note, 104: 764. (aut.cit. Hilary Astor and Christine Chinkin, *Dispute Resolution in Australia* (LexisNexis, 2nd ed, 2002) 26;50–1 aut.cit. Tom R Tyler, ‘The Quality of Dispute Resolution Procedures and Outcomes: Measurement Problems and Possibilities’ (1989) 66 *Denver University Law Review* 419, 431.)

¹⁴⁰ Anna Rappaport, *supra* note, 138.

konfliktų sprendimo žinios. Mokymai būsimiems mediatoriams numatyti įstatymu. Ar mokymų valandų skaičius yra pakankamas ir ar nereikėtų įtraukti mediacijos į teisės studijų programas kaip privalomo dalyko, tikėtina parodys laikas ir mediacijos praktika.

III SKYRIUS. TEISININKO - ATSTOVO VAIDMENS MEDIACIJOS PROCESĖ ANALIZĖ

3.1. Teisininkų – atstovų vaidmens sampratos mediacijoje problema

Teisininkai mediacijoje sutinkami kaip šalių atstovai (toliau – atstovai arba cituojant kitus aut. - advokatai), tai - advokatai ir kiti teisininkai (pavyzdžiui įmonių, įstaigų), t.y. jie **gali atstovauti šalį, ginti jos interesus, teikti teises paslaugas**. Tai tradicinis arba klasikinis teisininkų vaidmuo. Šis vaidmuo tampa lygiai taip pat svarbiu, kai kalbama apie mediaciją. Šalys ateidamos į mediaciją gali pasirinkti, ar pageidauja būti atstovaujamos. CGTT įstatymo 5 str. 4 d. numatyta, kad taikinamojo tarpininkavimo metu gali dalyvauti tik ginčo šalys, jų atstovai ir taikinimo tarpininkas. Teisminės mediacijos taisyklių 18 punkte¹⁴¹ nurodoma, kad teisminės mediacijos metu ginčo šalys dalyvauja pačios, taip pat gali dalyvauti jų atstovai. Neteisminės mediacijos proceso lankstumas ir teisės aktų nuostatos leidžia daryti išvadą, kad neteisminėje mediacijoje asmeninis dalyvavimas nėra būtinas, t.y. šalys gali į mediaciją atsiųsti tinkamai įgaliotus atstovus. Manytina, kad tokia nuostata galėtų būti įtraukta ir į teisminės mediacijos taisykles, nes teisinių santykių įvairovė reikalauja lankstaus požiūrio į jų reguliavimą.

Tinkamai suvokti atstovo vaidmenį mediacijos procese būtina suvokti ir **mediacijos proceso etapus** (angl. *stage*).¹⁴² Apibendrintai galima pasakyti, kad pagrindiniai mediacijos etapai yra šie: pasirengimas mediacijai, mediatoriaus įžanginė kalba, šalių pasisakymai, interesų tyrinėjimas, interesus atitinkančių susitarimų ieškojimas, susitarimo pasiekimas ir rašymas, mediacijos apibendrinimas ir užbaigimas.

Advokatai **gali daryti reikšmingą įtaką, skatinant pasirinkti/nesirinkti mediaciją**.¹⁴³ Susidariusi konfliktinė situacija, žmogų dažniausiai pirma atveda pas advokatą ir tik nuo advokato priklauso, ar jis rekomenduos taikų ginčų sprendimo būdą, ar vis tik pasiūlys rinktis bylinėjimąsi teisme. Yra nuomonių, kad advokatai gali priešintis mediacijai dėl ekonominio suinteresuotumo¹⁴⁴, laiko tai ekonomine grėsme [jiems].¹⁴⁵ Kaip vėliau parodė tyrimas, bent jau Lietuvoje advokatai linkę rekomenduoti mediacijos procesą nesutariančioms šalims, nes mano, kad teismų sprendimai yra per daug ir per dažnai nenuspėjami bei laikosi pozicijos – „geriau bloga taika, nei geras karas“. Atstovas

¹⁴¹ „Teisėjų tarybos nutarimas dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2018 sausio 14 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9c1c1d004d2e11e48ab9ed2ded7f9767/squhZGbTHM>

¹⁴² Natalija Kaminskienė ir kt., *supra* note 1:8.

¹⁴³ Kathy Douglas and Becky Batagol, “The Role of Lawyers in Mediation“, *supra* note, 104: 759.

¹⁴⁴ Bryan Clark, *Lawyers and Mediation* (Berlin: Springer, 2012), *supra* note 7 :39.

¹⁴⁵ Leonard L. Riskin, *supra* note, 12:48

privalo įvertinti bylos sudėtingumą ir kliento derybines galias, temperamentą ir motyvus bei patarti klientui dėl mediacijos tinkamumo. Atstovo pareiga apdairiai ir kruopščiai atstovauti klientui reikalauja, kad diskusija apie mediaciją taptų platesnio dialogo dalimi. Taigi pirmiausia atstovas turi patikrinti kiek byla medijuotina. Ar byla tinka mediacijai? ar šalys tinkamos mediacijai? ¹⁴⁶ Atstovas prieš siūsdamas klientą į mediaciją turi teisę pavertinti, kas būtų, jeigu būtų. Atstovo nuomonė padeda klientui: palyginti kiekvieno proceso privalumus; nustatyti, ar mediacija turės daugiau ar mažiau palankų rezultatą nei teismo sprendimas; nustatyti galimas įvairių ginčų sprendimo emocines ar finansines išlaidas. Galutinį sprendimą dėl mediacijos priima šalys.

Pagal tai, kokio lygio įsitraukimu atstovas dalyvauja mediacijoje, jis gali dalyvauti tiek mediacijos pradžioje, pačioje mediacijoje ir per visus jos etapus arba pabaigoje. Pavyzdžiui – tik pirminėje sesijoje – vien tam, kad susitartų su kita šalimi, kokia bus darbo tvarka, kaip bus bendraujama, t.y. dėl techninių dalykų. Galimas atstovavimas ir per visą mediacijos procesą. Taip pat atstovo paslaugomis galima pasinaudoti mediacijos pabaigoje – sudaryto susitarimo peržiūrėjimui ir jo atidavimui tvirtinti. Manoma, kad atstovo dalyvavimas mediacijoje tikslingas, kai viena šalis yra silpnesnė ekonomine, psichologine prasme, negeba aiškiai suformuluoti savo reikalavimų. Tokiu atveju darbas bus konstruktyvesnis, o pasiekti susitarimai teisingesni.

Atstovai mediacijos procese turi laikytis **mediacijos principų**: konfidencialumo, nešališkumo ir kitų. Ypač svarbu laikytis konfidencialumo principo. Teisės aktuose yra užtikrinta, kad mediacijos metu sužinota informacija teisme negali būti panaudota, atskleista, negali būti panaudota kaip įrodymai. Deja, bet - „Kai kuriems advokatams mediacija yra galimybė įgyti taktinį supratimą apie tai, kaip priešininkai elgsis teisme, kitiems - tai galimybė išnaudoti savo priešus.“¹⁴⁷ Taigi atstovai naudojami mediacija, kaip priemone sužinoti tam tikrus nesutarimo aspektus, kad galėtų juos panaudoti prieš kitą šalį teismo bylinėjimosi metu. Nepasant to, kad toks įrodymas yra negaliojantis ir teismai jį atmestų, nėra žinoma, kaip taip paveiktų teisėjo sprendimą, nes teisėjas taip pat žmogus, todėl tikėtina, kad jo nuomonę galima palenkti reikiama linkme, tinkamai suformuluotais teiginiais.

Atstovai privalo laikytis **etikos taisyklių**. Jiems nustatytos profesinės etikos taisyklės, kurios įtakoja advokatų (teisininkų) elgesį mediacijos srityje - sąžiningumo ir mandagumo, kompetencijos ir kruopštumo, lojalumo ir konfidencialumo pareigas. Tačiau šie bendresni reikalavimai numato minimalias gaires to, kaip atstovai turėtų elgtis medijuojant, išskyrus pareigą neklaidinti.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Mary Pat Treuthart, “In harm's way? Family mediation and the role of the attorney advocate”, *Golden Gate University Law Review*,. 23, 3 (vasara 1993), 717-794:743, http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/ggulr23&div=39&start_page=717&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

¹⁴⁷ Jacqueline Nolan-Haley, *supra* note 13:80.

¹⁴⁸ Kathy Douglas and Becky Batagol, *supra* note, 104:761.

Taigi, atstovų dalyvavimas alternatyviuose ginčų sprendimuose, ypač mediacijoje, vis dažniau tampa standartinės teisinės praktikos dalimi¹⁴⁹, tačiau teisininkų, kaip atstovų vaidmuo, mediacijoje vis dar sunkiai randa savo vietą. Teisininkų vaidmenų spektras gana platus, todėl **jie turi perorientuoti savo praktiką**, kad ši atitiktų klientų poreikius. Kathy Douglas ir Becky Batagol teigia¹⁵⁰, kad itin svarbus pačių teisininkų **požiūris** į mediaciją, nes tai įtakoja patį procesą ir jo sėkmę. Tuo pačiu formuojama nauja teisinė kultūrinė aplinka. Teisininkai mediacijoje gali perimti mediacijos praktikos filosofiją ir imtis **bendradarbiavimo** sprendžiant problemas, vietoj to, kad orientuotųsi į teisinę varžybą.

Literatūroje galima rasti nuomonių, kad teisininkai - mediatoriai ne visada yra suinteresuoti atstovų dalyvavimu mediacijos procese, kadangi laikosi tos nuostatos, jog išskirtinai pačios šalys geriausiai gali atskleisti savo interesus, o atstovas reikalingas tik susitarimo tvirtinimui, peržiūrėjimui ar jo pateikimui teismui. Mediacija – privatus procesas, todėl buvimas kartu su atstovu, gali varžyti šalis, ypač atskleidžiant tikruosius interesus. Noras pasirodyti geresniais, protingesniais, tikėtina stiprėja su dalyvaujančiųjų mediacijoje skaičiumi, todėl jei šalys dalyvauja su atstovais, tuomet mediatoriai pasisako už kuo glaudesnę šalių bendradarbiavimą viena su kita, nes tik tokiu atveju įmanoma atskleisti pačias geriausias mediacijos puses. Tikėtina, kad tinkamai paruoštas atstovas, gali tapti šalims (mediatoriui taip pat) ne kliūtimi, o **pagalbininku**, nes atstovai gali daryti įtaką šalims, modeliuoti sprendimus, vertinti (ko nepatartina daryti mediatoriui (jei kalbame apie klasikinę, t.y. lengvinančiąją mediaciją). Be to - daugeliu atvejų šalys mediacijoje nebus lygios (skirsis išsilavinimas, finansinės galimybės), todėl manoma¹⁵¹, kad advokatų buvimas gali suvienodinti šalių derybines jėgas. Be to, atstovai gali atlikti susitarimo peržiūros funkciją. Kalbant apie teisinę klaidą – mediatoriai tam tikra prasme apsaugomi nuo teisinės klaidos padarymo, negaliojančio teisine prasme sprendimo sumodeliavimo, jei mediacijoje dalyvauja atstovas. Šalys turi įvertinti, ar atstovas yra tinkamas, ar susipažinęs su mediacijos procedūromis. Tam galėtų pasitarnauti patys mediatoriai (ypač matydami, kad atstovavimas tikslingas), rekomenduodami šalims tinkamus atstovus, išaiškindami tokio atstovavimo privalumus ir trūkumus, specifiką (pavyzdžiui, kad advokatai privalo laikytis Advokatų etikos kodekso reikalavimų; pasidomėti apie kvalifikaciją, darbinę praktiką).

Literatūroje daug kalbama apie tai, kad **atstovai yra įpratę dirbti kitaip, kitais metodais**, elgiasi daugiau puolančiai, gali slėpti informaciją, įkalbinėti kitą šalį neatskleisti tam tikrų nesutarimo detalių, informacijos, nepripažinti, neakceptuoti kitos šalies siūlymų, nesielgti kūrybiškai ir apskritai

¹⁴⁹ *Ibid.*, 758.

¹⁵⁰ *Ibid.*, 762.

¹⁵¹ Lillian Corbin ir kt., “ADR Zealots, Adjudicative Romanticism and Everything in between: Lawyers in Mediations”, *supra* note, 50 :499.

visaip kitaip trukdyti mediacijos procesui. Visa tai vyksta dažniausiai iš mediacijos proceso nesupratimo ir savo vaidmens joje nesupratimo, nesugebėjimo persiorientuoti iš rungimosi į bendradarbiavimą, nežinojimo kaip elgtis mediacijos procese. Helen Rhoades ir kt. 2008 m. atliko tyrimą - apklausė teisininkus, kurie dirbo su mediatoriais. Tyrime nustatyta, kad praktikai suprato ir gerbė kiekvienos profesijos vaidmenis, atsakomybę; pagarbiai elgdamiesi su kitos profesijos atstovais, išplėtė savo profesines žinias. Vis tik tolesnis tyrimas parodė, kad „daugelis (šeimoms advokatų) mažai bendrauja su kitos profesijos atstovais ir [yra] didelių nesusipratimų ir įtampų tarp dviejų grupių“.¹⁵² Teismo mediatoriai teigė, kad gerų teisinkų jėga yra ta, kad jie visi dirba kartu, t.y. mediatoriai ir advokatai gali sėkmingai dirbti kartu kaip komanda, nors procese yra gana skirtingų vaidmenų; taip pat labai svarbi tarpusavio pagarba, kita vertus tyrimo metu buvo išsakyta pastaba, kad kai kurie teisininkai kolonizuoja procesą ir neigia jų klientų apsisprendimą. Tai yra sistemos problema, nes [atstovai] nenori atsisakyti kontrolės ar įgaliojimų. „Bloga“ advokatų praktika mediacijoje buvo susijusi su šeimos mediacija, kurioje jie „perpildė“ savo kaip advokatų vaidmenį, pavyzdžiui, neginčijamai palaikydami kliento nurodymus, kurie buvo nerealistiški ir neįgyvendinami. Taigi kai kurie advokatai paprastai dominuoja procese ir palieka mažai erdvės kliento indėliui į procesą ir į mediacijos rezultatus.¹⁵³

Zena Zumeta naudoja terminą „**mediacijos advokatėjimas**“ (angl. *the lawyerization of mediation*) - atstovai, kurie nebuvo apmokyti mediacijos, paprastai nori pakeisti mediaciją į kažką daugiau. Atstovai paprastai mano, kad jiems tikrai nereikia mokymų mediacijoje - jie jau žino, kaip tai padaryti, tačiau po mokymų jie pradeda matyti dalykus iš savo klientų pozicijos, o ne tik savo pačių.¹⁵⁴ Taigi „gebėjimai ir strategijos, kurios yra veiksmingiausios teismo salėje, nėra veiksmingos mediacijoje.“¹⁵⁵ Atstovai paprastai kontroliuoja mediacijos procesą, dažnai teikdami pirmenybę vertinamiesiems“, o ne skatinamiesiems modeliams – tai tarsi tampa privačiu teismu.¹⁵⁶ Kathy Douglas ir Becky Batagol atliko Australijos teisme tyrimą, kuriuo buvo tiriama kaip teisininkai laikosi teisės ir etikos reikalavimų mediacijoje, analizuojami teisininkų vaidmenys, jų suvokimas kas yra bendradarbiavimas, konstruktyvus teisinis atstovavimas mediacijoje. Buvo konstatuota, kad advokatai, kurie praktikuoja teisme, linkę dominuoti procese ir palieka mažiau galimybių klientui

¹⁵² Kathy Douglas and Becky Batagol, *supra* note, 86104768.

¹⁵³ *Ibid.*, 766.

¹⁵⁴ Zena Zumeta, “Facilitative Mediator Responds, A”, *Journal of Dispute Resolution*, 2, 8 (2000):336.

<https://scholarship.law.missouri.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1382&context=jdr>

¹⁵⁵ James K.L. Lawrence, “Mediation Advocacy: Partnering with the Mediator”, *Ohio State Journal on Dispute Resolution*, 15, 2 (2000), 425-444:428.

http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/ohjdpr15&div=25&start_page=425&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

¹⁵⁶ Jacqueline Nolan-Haley, “Mediation: The “New Arbitration”, *Harvard Negotiation Law Review*, 17, 61-96:61.

http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/haneg17&div=4&start_page=61&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

prisidėti prie mediacijos proceso ir rezultatų.¹⁵⁷ Tokį suirūpinimą buvo išreiškusi Menkel-Meadow – „advokatai gali kolonizuoti mediacijos procesą, nes AGS vis dažniau įtraukiami į teisingumo sistemą.¹⁵⁸ Pritartina šioms išvalgoms, nes jei teisme mediaciją ves teisėjas – mediatorius ar advokatas, t.y. teisininkas, o šalis atstovaus advokatai, t.y. taip pat teisininkai, ar mediacija netaps vertinamąja mediacija arba „mažuoju teismu“ ir ar nenutols nuo savo tikrosios prasmės, o šalys praras galimybę priimti sprendimus pačios. Kaip vėliau bus aptarta šiame darbe, darbo autorės atliktas tyrimas patvirtinto „mediacijos advokatėjimo“ tendenciją, t.y. atstovai nėra tinkamai paruošti dalyvavimui mediacijos procese - todėl būtina ruošti teisininkus – atstovus dalyvauti mediacijoje. Atliekant tyrimą teko išgirsti minčių, kad atstovai rekomenduoja savo klientams tik išimtinai kompetentingus mediatorius - teisininkus, kadangi „jie gali duoti patarimą“. Atstovai tam tikra prasme išryškino ir mediatorių daromas klaidas – t.y., kad mediacijos procesą teisininkas – mediatorius gali paversti „mažuoju teismu“. Teisininkai – atstovai patys neprieštarauja tokiam mediacijos variantui, nors tai nelaikytina mediacija klasikine prasme, nepaisant to, kaip tai tiktų pačiam mediatoriui ar teisininkui – atstovui.

Tačiau yra įrodymų, kad atstovai, kurie gali pasinaudoti tarpdisciplininiu požiūriu į bendradarbiavimą, laimi daugiau, nes jie pereina į kitą bendradarbiavimo mediacijoje suvokimo lygį (mediatoriai bendradarbiauja su atstovais), kurį galima pavadinti „**kita teisinės praktikos mediacijoje forma**“.¹⁵⁹ Tokio bendradarbiavimo pranašumas tas, kad klientas gauna naudos iš abiejų profesinių įpročių, t.y. jis dalyvauja mediacijos procese neprarasdamas sprendimo priėmimo teisės ir jam vis dar užtikrinamos teisinio atstovavimo teisės. Australijoje advokatams paruoštose gairėse¹⁶⁰ dėl atstovavimo mediacijoje nurodoma, kad teisininkai turi būti pasiruošę mediacijoje būti „neapsiriboję tik teisiniais klausimais ir pasirengę apsvarstyti ginčą platesniu, praktiniu ir komerciniu požiūriu“; kad atstovai turėtų padėti savo klientams „nustatyti pozicijas ir interesus bei geriausius būdus, kaip pasiekti rezultatus“; atstovai įsipareigoja atlikti rizikos analizę, paaiškinti mediacijos procesą klientui, dirbti su klientu, siekiant nustatyti interesus, o ne tik pozicijas, kartu parengti galimas strategijas, dėl kurių gali atsirasti nesutarimų. Tokios gairės galėtų būti suformuluotos ir Lietuvos teisininkams, palengvinti jų įsitraukimą į mediaciją.

Bylinėjimosi kultūra reikalauja atstovui būti aršiam, ginti savo šalį, slėpti informaciją, ja manipuliuoti, joje tinka „baltas melas“, informacijos iškraipymas, puolamoji taktika, tačiau visos šios priemonės netinka mediacijoje atstovaujant šalį. Teisininkas – atstovas įprastinėje byloje kitą šalį

¹⁵⁷ Kathy Douglas and Becky Batagol, *supra* note.,104: 766.

¹⁵⁸ *Ibid.*, 766.

¹⁵⁹ *Ibid.*, 766.

¹⁶⁰ *Ibid.*,762.

siekia “suprasti” per faktų prizmę, juos įvertinti kaip palankius arba nepalankius. Mediacijoje reikia visai kitų įgūdžių - atskleisti kliento interesus ir padėti atskleisti priešingos pusės interesus. Tą padaryti padeda visai kitos technikos, kurių reikia išmokti. Vadinasi – „teisininkai (atstovai) turi gerai apsvarstyti, kaip geriausiai atstovauti klientui procese, jiems netgi padėtų tolimesnis profesinis mokymas“.¹⁶¹ Advokatas turi apsvarstyti, ar jų buvimas mediacijoje yra būtinas siekiant apsaugoti kliento interesus, ar jie gali tik patarti prieš mediaciją.¹⁶² Kadangi iš literatūros analizės susidarė įspūdis, kad didžiausia problema yra susijusi su atstovų - teisininkų tinkamu paruošimu dalyvavimui mediacijoje, t.y. mokymais, “Atstovo indėlis gali paskatinti arba sumenkinti mediacijos procesą, o jo dalyvavimą mediacijos procese įtakoja asmeninis požiūris į mediaciją. Teisinis švietimas daro didelę įtaką formuojant atstovo elgesį.”¹⁶³ darbo autorė pasidomėjo kokie mokymai yra siūdomi advokatams apie mediaciją Lietuvoje (ne kaip mediatoriams, bet kaip atstovams). Visuotinio advokatų susirinkimo pateiktoje 2017 m. Advokatų tarybos veiklos ataskaitoje¹⁶⁴ nurodoma, kokie seminarai (pagal temas) organizuoti profesinės kvalifikacijos tobulinimui Lietuvos advokatūros mokymo centro ataskaitiniu laikotarpiu (nuo 2016 m. sausio 1 d. iki 2017 m. sausio 1 d.). Darbo autorė atkreipė dėmesį, kad šiame sąraše nebuvo nė vieno seminaro, kuriame būtų buvę kalbama apie taikinamąjį tarpininkavimą ar mediaciją. Tokią išvalgą vėliau patvirtino ir darbo autorės atlikto tyrimo respondentai - advokatai, negalėję įvardinti nė vieno konkretaus seminaro apie mediaciją, kuriame jie būtų dalyvavę (visi buvo „kažką girdėję“, „kažkur buvę“).

Taigi siektina, kad teisininkai – atstovai tinkamai suvoktų savo vaidmenį mediacijoje ir jį realizuodami padėtų mediatoriui, šalims, kitos šalies atstovui - t.y. taptų „**mažaisiais mediatoriais**“ (ši sąvoka buvo panaudota vieno iš tyrimo respondentų, apibūdinant tinkamą atstovų vaidmenį mediacijoje, t.y. bendradarbiaujantis visomis kryptimis atstovas - su atstovaujamoju, mediatoriumi, kitos šalies ir (ar) jos atstovo) ir darbo autorė jį išskirtų kaip **pagrindinį vaidmenį** mediacijoje. Šis vaidmuo nėra tapatus klasikiniam atstovo vaidmeniui, čia netinka įprasti darbo metodai, atstovo vaidmuo mediacijoje turi būti suvoktas kaip „kita“ (bendradarbiaujanti visomis kryptimis, o ne rungtyniška) teisinės praktikos forma. Tie atstovai, kurie sugebėtų perorientuoti savo praktiką atitinkamai pagal mediacijos poreikius, pasiektų labai aukštų rezultatų, kadangi jie turi geresnę prieigą prie savo kliento, neretai jį geriau pažįsta nei mediatorius, todėl gali generuoti veiksmingesnius susitarimus, pagrįstus interesais.

¹⁶¹ Kathy Douglas and Becky Batagol, *supra* note., 104:762.

¹⁶² *Ibid.*, 762.

¹⁶³ Lillian Corbin, Baron Paula, Gutman Judy, “ADR Zealots, Adjudicative Romantics and Everything in between: Lawyers in Mediations”, *supra* note., 50: 512.

¹⁶⁴ „Visuotinis advokatų susirinkimas 2017 m. Advokatų tarybos veiklos ataskaita”, žiūrėta 2018 kovo 15 d., <file:///C:/Users/nerin/Downloads/advokat%C5%B3%20tarybos%20veiklos%20ataskaita.pdf>

3.2. Teisininkų - atstovų vaidmuo mediacijos procese pagal įsitraukimo į mediacijos procesą laipsnį

Teisininkų - atstovų įsitraukimas į mediacijos procesą skiriasi priklausomai nuo praktikos srities ir individualaus stiliaus. Vadovaujantis Olivija Rundle klasifikacija¹⁶⁵, išskirtinti penki atstovo vaidmenys, kuriuos jis gali atlikti mediacijoje. Rundle spektras varijuoja nuo beveik jokio, kaip atstovui dalyvavimo mediacijoje (klientams suteikiant visapusišką apsisprendimą) iki beveik visiškai kontroliuojamos teisininkų - atstovų mediacijos.

Toliau pateikiama spektro schema¹⁶⁶ (lentelė Nr. 1):

Lentelė Nr. 1

Nedalyvaujantis patarėjas (angl. <i>Absent Advisor</i>)	Patarėjas stebėtojas/ Ekspertas (angl. <i>Advisor observe/Expert</i>)	Ekspertas padėjėjas (angl. <i>Expert contributor</i>)	Profesionalus palaikantis dalyvis (angl. <i>Supportive professional participant</i>)	Atstovas (angl. <i>Spokesperson</i>)
Mažiau dalyvavimo			Daugiau dalyvavimo	

Trumpai tikslinga aptarti visus modelius:

Pirmasis Rundle modelis¹⁶⁷ – “nedalyvaujantis patarėjas” (arba “neutralus patarėjas”) - orientuojasi į teisinę praktiką prieš ir po mediacijos. Toks teisininkas teikia savo klientams esmines, procedūrinės konsultacijas, bet nedalyvauja mediacijos procese – veikia kaip padėjėjas, pagalbininkas. Jis taip pat padeda klientams formalizuoti tarpininkavimo metu sudarytus susitarimus. Šalys mediacijoje gali dalyvauti ir vienos, be atstovų ir kartais tai nėra blogai. Tačiau jos gali konsultuotis dėl sudaromo susitarimo su teisininku, ar kitu specialistu. Panašiai atstovo paslaugas nedalyvaujant tiesiogiai procese apibrėžia ir Pagal Mary Pat Treuthart¹⁶⁸. Advokatai gali pasiūlyti bet kurią iš šių paslaugų:

- 1) mokyti klientą (kaip elgtis mediacijos metu);
- 2) parengti sutartį; ir (arba)
- 3) peržiūrėti susitarimą.

Nedalyvaujantis patarėjas šalis gali nukreipti į mediaciją. Šis momentas yra labai svarbus mediacijos plėtrai. Kyla klausimas – ar teisininkas (šiuo atveju atstovas) sutiks atsisakyti dalies ar

¹⁶⁵ Kathy Douglas and Becky Batagol, *supra* note, 86:769.

¹⁶⁶ *Ibid.*, 769.

¹⁶⁷ *Ibid.*, 769.

¹⁶⁸ Mary Pat Treuthart, *supra* note, 146:743.

visų pajamų, ypač tuo atveju, jei matys, kad byla gali trukti ilgai ir be jo paslaugų šalys neišsivers. Ne paslaptis, kad konkurencija tarp teisininkų gana didelė, ir iš pirmo žvilgsnio mediacijos siūlymas kertasi su atstovo interesais. Todėl dar kartą pabrėžtina, kad būtinas atstovų švietimas apie mediacijos naudą, galų gale atstovas gali prisiimti visai kitas funkcijas, t.y. teikti patarimus, kaip elgtis mediacijos metu, kokias derybines taktikas naudoti, nustatyti žemiausią derybinę ribą, padėti parengti sutartį ar peržiūrėti susitarimą, pateikti susitarimą tvirtinti teismui. Galima ir tokia situacija, kai klientas atstovui pateikia mediacijos metu sudarytą susitarimą, kad pastarasis jį patvirtintų teisme. Tokiu atveju, atstovas gali nežinoti visų nesutarimo aplinkybių ir jam gali būti sudėtinga įvertinti susitarimo teisingumą¹⁶⁹. Taigi, atstovas turėtų priimti individualų sprendimą dėl to, ar prisiimti susitarimo peržiūrėtojo vaidmenį.¹⁷⁰ Jei vis tik atstovas nuspręstų įvertinti susitarimo pranašumus ar trūkumus ir pamatytų, kad susitarimo sąlygos yra akivaizdžiai nesažiningos, jis turėtų rekomenduoti, kad klientas apsvarstytų galimybę kreiptis į teismą.¹⁷¹

Manytina, kad mediacijos metu pasiektų kai kurių susitarimų monitoringą galima patikėti taip pat teisininkui – pavyzdžiui, nesutarimuose dėl skolos – tokiu atveju teisininkas domėtusi kaip vykdomas skolos grąžinimas, o nesant tinkamo vykdymo – reaguotų, t.y. teiktų tolimesnių veiksmų planą dėl priverstinio skolos išieškojimo.

Jei šalys pas mediatorių ateina savo iniciatyva, tikslinga, jog mediatorius (ypač, jei tai ne teisininkas) rekomenduotų šalims „nedalyvaujantį patarėją“, kuris užtikrintų, kad teismui nebus pateikti tvirtinti negaliojantys susitarimai ir tokiu būdu nebus diskredituojamas mediacijos procesas.

Antrasis modelis¹⁷² – „**patarėjas - stebėtojas**“. Toks atstovas ruošia klientą mediacijai ir dalyvauja mediacijoje su klientu, tačiau tik tam, kad suteiktų jam paramą ir patarimus, bet jis nekontaktuoja su mediatoriumi.¹⁷³ Teisininkas, dirbantis kaip stebėtojas - patarėjas, gali tiesiogiai išklaudyti kitą šalį ir jo atstovą mediacijoje, surinkti informaciją, kurios pagrindu konsultuos ir patarinės savo klientui. Rundle mano¹⁷⁴, kad šis vaidmuo naudingas kai reikia surinkti daug duomenų ypač sudėtinguose, daug informacijos generuojančiuose nesutarimuose. Taigi čia atstovas veikia daugiau kaip pagalbininkas, konsultantas (pvz., procedūrų). Jis gali teikti klientui paaiškinimus, apmokyti kaip elgtis per derybas, patarti kur papildomai rasti informacijos. Tikėtina, kad klientas, gaudamas tokią paramą, jausis ramiau, užtikrinčiau. Toks atstovo vaidmuo, tikėtina lengvintų

¹⁶⁹ Mary Pat Treuthart, *supra* note, 146:761.

¹⁷⁰ *Ibid.*, 761;

¹⁷¹ *Ibid.*, 761.

¹⁷² Kathy Douglas and Becky Batagol, *supra* note, 104:769.

¹⁷³ *Ibid.*, 769.

¹⁷⁴ *Ibid.*, 769.

mediatoriui darbą, kadangi mediatorius ir toliau galėtų tiesiogiai kontaktuoti su nesutarimo šalimis, tačiau jam nereikėtų papildomai reaguoti į atstovo pasisakymus, todėl tikėtinas produktyvus darbas.

Trečiasis modelis¹⁷⁵ – „**ekspertas padėjėjas**“ – toks atstovas dalyvauja mediacijoje, tačiau riboja savo indėlį teikiant teisinę konsultaciją klientui. Ekspertas - padėjėjas mediacijos metu bendradarbiauja su kito asmens atstovu ir gali padėti klientui „testuoti realybę“. Ekspertas - padėjėjas daugiausiai bendradarbiaus ir derės su kitos šalies advokatais. Rundle atlikto tyrimo metu, labiausiai mediatorių buvo „pageidaujamas“ „ekspertas padėjėjas“, nes tokiu atveju visos šalys laimi – klientas nepraranda galimybės susikurti tokį sprendimą, kokį įsivaizduoja, atstovas palaiko jį, „testuoja sprendimą“, o mediatorius turi galimybę konstruktyviai dirbti su visomis šalimis. Darbo autorė iš vieno tyrimo respondento išgirdo „eksperto padėjėjo“ atitikmenį kitu pavadinimu, mediacijoje kaip atstovas praktikuojantis advokatas, savo funkcijas mediacijoje įvardino kaip „mažasis mediatorius“, t.y. tas, kuris padeda susikalbėti mediatoriui su šalimi, šaliai su mediatoriumi, t.y. veikia bendradarbiaujančiai. Toks atstovo funkcijų pavadinimas („mažasis mediatorius“) labiausiai atspindėtų pageidautiną atstovo vaidmenį mediacijos procese. Juk mediatoriaus/advokato santykiai taip pat yra derybos. Mediacijoje advokatas turi pripažinti, kad jis taip pat derasi su mediatoriumi ...¹⁷⁶

Ketvirtasis modelis¹⁷⁷ - „**profesionalus palaikantis dalyvis**“, kuriame atstovas „dirba su klientu tam, kad paruoštų jį mediacijai ir palaiko klientą per mediacijos procesą, bendradarbiaudamas su klientu ir siekdamas priimtino rezultato“. Tiek atstovas, tiek klientas tiesiogiai dalyvauja mediacijoje procese. Palaikantis profesionalus dalyvis aktyviau dalyvauja mediacijoje, negu „ekspertas padėjėjas“. Jis gali derėtis, teikti prašymus, parengti sutartį, vertinti, „testuoti realybę“, padėti mediatoriui, padėti klientui atskleisti tikruosius jo interesus. Rundle teigia, kad „teismai gali būti [ypač] tinkami [advokatams dirbti kaip profesionaliems palaikantiems dalyviams] su teismu susijusiuose [mediacijos] procesuose, kai klientas nori dalyvauti ginčų sprendimo procese, tačiau jam reikalinga reikšminga pagalba ir advokato parama“¹⁷⁸

Penktasis Rundle modelis yra „**atstovas**“¹⁷⁹. Atstovas derasi kliento vardu ir taip pat teikia teisinę konsultaciją atstovaujajam, tačiau nesutarimo šalis nėra aktyvi. Rundle tvirtina, kad tai gali būti tinkamiausias advokato vaidmuo, kai mediacijoje yra akivaizdi šalių nelygybė. Šis vaidmuo artimiausias tradiciškai suprantamam kliento – atstovo santykiui ir dažniausiai sutinkamas teisminėje

¹⁷⁵ Kathy Douglas and Becky Batagol, *supra* note, 104:769.

¹⁷⁶ James K.L. Lawrence, “Mediation Advocacy: Partnering with the Mediator”, *supra* note., 155: 428.

¹⁷⁷ Kathy Douglas and Becky Batagol, *supra* note, 104:770.

¹⁷⁸ *Ibid.*, 770.

¹⁷⁹ *Ibid.*, 770.

mediacijoje.¹⁸⁰ Pagal Mary Pat Treuthart¹⁸¹ ypač privalomosios mediacijos atveju atstovai turi būti budrūs ir naudoti tinkamas strategijas, kad apsaugotų klientų interesus. Pavyzdžiui šeimos mediacijoje teisininko - atstovo pareiga yra pateikti tvirtus argumentus, kad esant piktnaudžiavimui smurtu, mediacija neturėtų vykti. Atstovas turėtų greitai veikti ir imtis būtinų veiksmų, kad kliento interesai būtų apsaugoti teisiniu procesu.

Taigi mediacijoje atstovas – teisininkas be to, kad atstovauja klientą, turi turėti ir kitų kompetencijų, atitinkančių mediacijos filosofiją. Tai sudėtingesnis atstovų vaidmuo už įprastą jų vaidmenį, nes reikia įtikinti priešininką ir jo advokatą, o ne teisėją bei išlikti lojaliems bei apsaugoti kliento interesus. Mediacijoje atstovas turi kitą tikslą – jis turi siekti, kad ne viena šalis laimėtų, o padaryti taip (padėti mediatoriui taip padaryti), kad abi šalys jaustųsi patenkintos – kitaip nebus sutarimo.¹⁸²

Visų pirma atstovas turi būti tas, kuris pirmasis išklausys atstovaujamojo problemą ir jei gebės, sumažins klientui įtampą. Patyręs atstovai yra ir patyrę derybininkai, jie puikiai vertina bylų stipriąsias ir silpnąsias puses. Todėl jie gali labai pragmatiškai patarti mediacijoje ir suvokti susitarimo vertę. Mediacijoje labai svarbu atskleisti tikruosius šalies interesus, tačiau šalis gali būti nepatyrusi arba nenorėti atskleisti interesų. Atstovo vienas iš uždavinių padėti šaliai atskleisti tikruosius interesus ir surinkti kuo daugiau informacijos apie kitos šalies tikruosius interesus, kurie padėtų sugeneruoti sprendimą.¹⁸³ Šioje vietoje vertėtų paminėti tai, kad atstovai, nors ir būdami teisininkais, neturėtų vengti siūlyti kūrybingų sprendimų. Šalys turi siekti bendradarbiauti visomis kryptimis. Atstovas turi suvokti, kad atstovavimas mediacijoje, tai ne tas pats, kas atstovavimas teisme – savo šalies interesų gynimas šiuo atveju pasireiškia kaip bendrų sprendimų paieška, todėl tam tinka visos priemonės (idėjų teikimas, skatinimas šalį teikti idėjas). Kita vertus atstovas visada gali patikrinti idėją per teisinę prizmę.

Apibendrinant galima pasakyti tai, kad atstovas mediacijos procese gali atlikti skirtingo intensyvumo vaidmenis, tačiau kurį vaidmenį pasirinkti, jis turi įsivertinti pagal situaciją, kliento poreikius. Atstovas mediacijoje išlieka atstovu (teisine prasme), t.y. tuo asmeniu, kuris gina savo šalį, atstovauja ją, tačiau nereikia pamiršti, kad darbo metodai turėtų būti kiti. Grynasis atstovavimas pageidautinas tik esant tokioms grėsmėms kaip smurtas, nelygios šalys, o labiausiai vertingas mediacijoje turėtų būti eksperto padėjėjo (arba „mažojo mediatoriaus“) vaidmuo.

¹⁸⁰ Kathy Douglas and Becky Batagol, *supra* note, 104:770.

¹⁸¹ Mary Pat Treuthart, *supra* note, 146: 743.

¹⁸² James K.L. Lawrence, “Mediation Advocacy: Partnering with the Mediator”, *supra* note, 155:426.

¹⁸³ *Ibid.*

3.3. Teisininkų - atstovų klaidos mediacijoje dėl netinkamai suvokto vaidmens

Mediacijoje atstovai taip pat neišvengia klaidų. Šios klaidos daromos todėl, kad atstovai netinkamai suvokia savo vaidmenį, nesupranta mediacijos proceso, nuvertina jį. Veiksmingam klientų atstovavimui mediacijoje reikalingas toks pat kruopštus ir atsakingas pasiruošimas, kaip ir ruošiantis teismo procesui. Tinkamai pasiruošęs atstovas gali padaryti labai didelę įtaką mediacijos rezultatams. Išskiriamos šios dažniausiai atstovų daromos klaidos:

1. **Nesugebėjimas parodyti noro ir gebėjimų išbandyti mediaciją.**¹⁸⁴ Atstovas turi aiškiai parodyti, kad yra pasiruošęs, norintis ir galintis išbandyti mediaciją bei sukurti pasitikėjimą mediacija per praktiką ir jei reikia, šią praktiką pristatyti šalims. Atstovas ir šalis turėtų aktyviai bendradarbiauti su mediatoriumi, padėti jam atskleisti nesutarimo spilnąsias ir stipriąsias puses. Kita vertus, išnagrinėjus nesutarimą ir atskleidus kitos pusės pozicijas, gali susidaryti situacija, kai tikslinga pasitraukti iš mediacijos proceso¹⁸⁵ Be to, advokatai, kurie neviseiškai supranta mediacijos procesą patys dažnai neteisingai pataria arba visiškai nesugeba patarti savo klientams apie galimą mediacijos proceso naudingumą.¹⁸⁶

2. **Agresyvūs pirminiai pasisakymai.**¹⁸⁷ Dauguma atstovų ir mediatorių atlieka trumpą pradinį susitikimą su dalyvaujančiomis šalimis. Išaiškindami mediacijos procesą ir jo konfidencialumą, dauguma mediatorių kviečia šalis pateikti pastabas, tačiau tendencija yra tokia, kad šis susitikimas panaudojamas kaip galimybė pateikti agresyvius ar užgaulius teiginius. Manytina, kad toks elgesys sukelia šalių pasipriešinimą ir gali turėti įtakos vėlesniems mediacijos rezultatams, todėl atstovo pareiga yra kaip įmanoma švelninti pradinį kliento pasisakymus, galbūt net apsitarti, apie ką turėtų būti kalbama pradinuose pasisakymuose.

3. **Mediacija be būtinų šalių.**¹⁸⁸ Mediacija su nepakankamai autoritetingais asmenimis.¹⁸⁹ Dažnai yra šalių, kurios turėtų dalyvauti mediacijoje, nors formaliai jų dalyvavimas nėra privalomas. Manytina, kad viena iš teisininko - atstovo pareigų turėtų būti mediacijai reikalingų šalių atrinkimas ir dalyvavimo užtikrinimas. Pavyzdžiui, galimybė pasiekti susitarimą mediacijoje bus didesnė, jei potencialūs laiduotojai ar garanto davėjai dalyvaus mediacijos procese. Vienas didžiausių advokatų, šalių ir mediatorių nusivylimų – kai susitarimui pasiekti skiriama daug laiko ir pastangų, o pasiekus susitarimą paaiškėja, kad siūlomas susitarimas turi būti pateiktas bendrovės atsakingam asmeniui, ar

¹⁸⁴ Richard G. Spier, "The Ten Biggest Mistakes Lawyers Make in Mediation", mediate.com, spalio, 2015. <https://mediate.com/articles/spier.cfm>

¹⁸⁵ *Ibid.*

¹⁸⁶ Karen A. Zerhusen, *supra* note, 88:1167

¹⁸⁷ Richard G. Spier, *supra* note, 184.

¹⁸⁸ *Ibid.*

¹⁸⁹ *Ibid.*

kitiems asmenims patvirtinimui. Mediacijos procesas yra veiksmingiausias, kai mediatorius turi galimybę kalbėtis akis į akį su sprendimus priimančiu asmeniu. Atstovo pareiga iš anksto pasiteirauti apie priešingos šalies turimus įgaliojimus (jei to nepadarė mediatorius).

5. **Mediacija byloje vyksta per anksti arba per vėlai.**¹⁹⁰ Kiekvienas atvejis yra kitoks, ir sunku nustatyti taisykles, kada atvejis tinka mediacijai, o kada tik teismui. Tikėtina, kad atstovas, ypač jei pažįsta šalį iš anksčiau, geriausiai galėtų spręsti mediacijos ar teismo proceso būtinumą.

6. **Nustatytas netinkamas mediacijos laikas.**¹⁹¹ Klientams reikia laiko “atvėsti” ir galbūt pakeisti nuomonę ir pozicijas, kurių buvo laikomos ilgą laiką, todėl atstovas turėtų pasiūlyti mediaciją tinkamu momentu, taip pat tinkamai reaguoti per visą mediacijos procesą (jei jame dalyvauja).

7. **Nesugebėjimas tinkamai pasiruošti.**¹⁹² Atstovas neturėtų nuvertinti darbo, reikalingo pasiruošimui. Mediacija yra derybos, o joms reikia ruoštis. Pasiruošimas yra raktas į sėkmę.¹⁹³ Kuo daugiau informacijos turima, tuo naudingiau mediatorius gali padėti išspręsti problemą. Tuo pačiu taupomas šalių laikas. Jei atstovas ims painioti faktus, arba negeba atsakyti į priešininko argumentus, susilpnėja kliento derybinė pozicija. Pasirengimas mediacijai iš esmės yra toks pats kaip pasiruošimas teismo procesui.¹⁹⁴ Atstovas turi žinoti bylą iš išorės, o klientai turi būti iš esmės gerai parengti, nes jie bus pakviesti atlikti aktyvų vaidmenį. Atstovas negali tikėtis sėkmės jei jis tiks pakartoja teisinius argumentus bei įsitvirtinusias pozicijas, kadangi mediacijoje teisiškai nesvarbūs argumentai gali būti labiau įtikinami. Mediacija bus veiksmingesnė, jei atstovas numatys informaciją, kurios mediatorius gali paprašyti.¹⁹⁵ Pritartina nuomonei¹⁹⁶, kad atstovo pareiga pasirūpinti pagrindiniais dokumentais, kurie gali būti mediacijoje pateikiami kaip įrodymai, be to jie daro tam tikrą psichologinį poveikį. Tokių dokumentų neturėjimas, arba dar blogiau – pasakymas, kad jie palikti „kažkur ofise“ – daro neigiamą įtaką mediacijos procesui, mažina pasitikėjimą tarp nesutarimo šalių.

8. **Netinkamas kliento paruošimas.**¹⁹⁷ Kliento paruošimas yra būtinas veiksmingai mediacijai. Knygos, brošiūros, vaizdo įrašai ir net repeticija yra tinkamos priemonės.¹⁹⁸ Patyrę

¹⁹⁰ Richard G. Spier, *supra* note, 184.

¹⁹¹ *Ibid.*

¹⁹² *Ibid.*

¹⁹³ Jennifer B. Grippa, “Eight Common Mistakes in Mediation and How to Avoid Them”, *americanbar.org*, 2016 rugsėjis,

<http://apps.americanbar.org/litigation/committees/womanadvocate/articles/summer2016-0916-eight-common-mistakes-mediation-how-to-avoid.html>

¹⁹⁴ George W. Adams, “Advocacy in a Mediation”, *Advocates' Quarterly*, 23, 4 (spalis 2000), 471-477 :472

http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/aqrt23&div=26&start_page=471&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

¹⁹⁵ James K.L. Lawrence, “Mediation Advocacy: Partnering with the Mediator”, *supra* note, 155 :430.

¹⁹⁶ Jennifer B. Grippa, *supra* note, 193.

¹⁹⁷ Spier G. Richard, *supra* note, 184.

¹⁹⁸ James K.L. Lawrence, “Mediation Advocacy: Partnering with the Mediator”, *supra* note, 155:428.

atstovai niekada nepaleis kliento į teismo procesą be išsamaus pasirengimo. Tas pats turėtų būti ir mediacijoje. Klientas turėtų suprasti bendrą mediacijos proceso pobūdį, jos principus. Klientas turėtų būti informuotas apie savo pozicijos silpnąsias ir stipriąsias puses. Būtina išsiaiškinti kliento lūkesčius, ar jis tinkamai suvokia mediacijos procesą, atstovo, mediatoriaus ir savo vaidmenis.¹⁹⁹ Tikslinga, nukreipti klientą pas mediatorių į privatų susitikimą, kad dar kartą būtų aptarti kliento lūkesčiai. Tinkamai paruoštas klientas bus atviresnis pasiūlymams, tikėtina gebės išklaudyti ir išgirsti kitą šalį, turės aukštesnį pasitenkinimą mediacijos procesu, net jei byla galutinai nebus išspręsta.

9. **BATNA (angl. *Best Alternative to Negotiated Agreement*) arba žemiausios derybinės eilutės atskleidimas mediatoriui**²⁰⁰. Paprastai geriausia neatskleisti mediatoriui kliento “žemiausios eilutės”, o leisti mediatoriui ir priešininkui nustatyti, kur link kryps klientas, atsižvelgiant į derybų eigą. Lankstumas mediacijoje reikalingas, tačiau nėra žinoma, kuria kryptimi dirbtų mediatorius, jei žinotų šalies BATNA, todėl atstovas ir klientas turėtų itin atidžiai apsvarstyti tokio atskleidimo galimybę. Atstovas ir klientas, “smegenų šturmo” metodu gali nustatyti potencialius sprendimus.²⁰¹

10. **Pamiršamos tikrosios suinteresuotosios šalys**:²⁰² Atstovai neretai mediacijoje ima bendrauti tarpusavyje, arba tik su mediatoriumu, pamirštant, kas yra tikrosios nesutarimo šalys, todėl jei atstovas imasi aktyvaus vaidmens, vis tik nereikėtų pamiršti kas yra galutinis sprendimų priėmėjas. Atstovai kartais negeba klausytis kitos pusės.²⁰³ Manytina, kad su nesutarimo šalimis reikia elgtis pagarbiai, išklaudyti jų nuomonę, padėti joms atskleisti interesus ir nepaversti mediacijos proceso dar vienu teismu, t.y. būtina bendradarbiauti visoms šalims.

11. **Nepavyko šalims suprasti susitarimo statuso**.²⁰⁴ Jei susitarimas iš esmės buvo pasiektas, svarbu nustatyti, ar susitarimas yra aiškus ir veiksmingas. Jei vienoje ar abiejose pusėse vis dar kyla abejonių ar neapibrėžtumo arba trūksta išsamesnės informacijos, atstovo pareiga galutinai išsiaiškinti ir atskleisti būsimo susitarimo esmę.

12. Kartais atstovai padaro dar vieną esminę klaidą, t.y. **perima į savo rankas mediacijos proceso valdymą**.²⁰⁵ Taip atsitinka dėl to, kad atstovai elgiasi varžybiškai, konkuruoja ir neleidžia savo klientams aktyviai dalyvauti mediacijoje. Taip atstovai perima visą mediacijos procesą ir gali sabotuoti mediatoriaus vaidmenį.²⁰⁶

¹⁹⁹ Jennifer B. Grippa, *supra* note, 193.

²⁰⁰ Spier G. Richard, *supra* note, 184.

²⁰¹ George W. Adams, *supra* note, 179:472

²⁰² Jennifer B. Grippa, *supra* note, 194.

²⁰³ Spier G. Richard, *supra* note, 184.

²⁰⁴ Spier G. Richard, *supra* note, 184.

²⁰⁵ Micheline Dewdney, *supra* note, 99:60

²⁰⁶ Micheline Dewdney, *supra* note, 99:60.

13. Teisininkas - atstovas neturėtų bandyti įtikinti kliento išbandyti mediaciją, jei akivaizdu, kad klientas nepasiruošęs mediacijai, nesupranta jos, galų gale nenori joje dalyvauti (arba tiesiog vargintis), nereikėtų tokio kliento prievarta įkalbinėti.²⁰⁷

Akivaizdu, kad klaidų mediacijoje išvengti neįmanoma, tačiau tikėtina, kad teisininkams - atstovams jos bus sunkiau atleidžiamos (kaip beje ir teisininkams – mediatoriams), todėl būtina kaip įmanoma geriau išmanyti mediacijos procesą ir suvokti savo vaidmenį jame. Dar kartą pabrėžtina, kad tinkamas atstovo vaidmens suvokimas ir atlikimas gali daryti nemažą įtaką mediacijos populiarumui, pasirenkamumui. Už taikių ginčų sprendimo būdų įdiegimą į teisinę sistemą atsakingi visi, kurie ne kaip nesutariančios šalys, o kaip atstovai (ar mediatoriai) prisilies prie šio proceso. Manytina, kad atstovai mediatoriams ir mediatoriai atstovams turi tapti vieni kitiems mediacijos proceso mokytojais ir pagalbininkais, nebijoti klysti, priimti kritikos ir siekti paties geriausio savo vaidmens varianto mediacijos procese. Be abejo, prie to turi prisidėti ir atsakingos institucijos už mediatorių ir atstovų mokymus, kvalifikacijos kėlimą.

²⁰⁷ Mary Pat Treuthart, *supra* note, 146:743.

IV SKYRIUS. TEISININKŲ - ATSTOVŲ MEDIACIJOJE VAIDMENS TYRIMAS

4.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Šio darbo tikslui pasiekti, t.y. išsiaiškinti teisininko vaidmenį mediacijos procese, buvo pasirinktas ekspertų apklausos metodas – giluminis interviu, kuriam buvo parengta 15 atvirų klausimų - gairių. Pokalbio eigoje siekta sužinoti ekspertų nuomonę, paremtą jų praktika (arba modeliuojama praktika) mediacijos procese. Respondentų apklausa vyko 2018 m. vasario mėn. Ši apklausa (interviu) anoniminė, išsakyta nuomonė naudojama tik moksliniais tikslais. Tyrimas buvo atliekamas telefonu, laisva forma, respondentas informuotas apie tyrimo tikslą, konfidencialumą. Atsakymai buvo užrašomi stenografuojant, vėliau nedelsiant perkelti į anketas. Buvo užduota 13 klausimų – gairių. Į kai kuriuos klausimus respondentai atsakydavo bekalbant ir išplėtojant vieną ar kitą klausimą. Klausimai – gairės pateikti Priede Nr. 1, atsakymai į klausimus Prieduose Nr. 2-11. Pasirinkta apklausti 10 ekspertų - 9 advokatai ir vienas įmonės teisininkas, t.y. teisininkai, galintys atstovauti šalis pagal įstatymą mediacijos procese. Du advokatai ir įmonės teisininkas iš Vilniaus, du iš Kauno, po vieną iš Marijampolės, Panevėžio, Klaipėdos, Šiaulių ir Utenos. Toks pasiskirstymas pasirinktas dėl to, kad įvertinti, ar atsakymai tarp advokatų iš didžiųjų miestų ir iš mažesniųjų yra panašūs, ar yra kažkokių esminių skirtumų. Apklaustųjų teisinio darbo stažas varijuoja nuo kelių iki keliasdešimties metų. Teisininkai buvo atrenkami atsitiktinai, netaikant kriterijaus - dalyvavo mediacijos procese ar ne, dalyvavo mokymuose ar ne, t.y. kad kuo labiau išryškėtų jų suvokiamas savo, kaip teisininkų vaidmuo mediacijos procese. Ir beje, iš dešimties respondentų, tik dviem visiškai neteko dalyvauti mediacijoje, t.y. įmonės teisininkui ir vienam iš advokatų regione.

Klausimai formuluoti kaip teisininkams – atstovams, tačiau atsakymuose išryškėjo nemažai apsektų ir apie teisininkų - mediatorių veiklą, ypač tai, kad atstovai pageidautų kompetentingų mediatorių, vien jau dėl to, kad „jie gali teikti kompetentingą patarimą“. Toks atstovų požiūris rodo, kad atstovai suinteresuoti klientų interesų kokybiška apsauga, tačiau - tyrimo autorei kilo klausimas – ar tik nėra taip, kad mediacija tampa „mažuoju teismu“ Lietuvoje, kai šalys renkasi kompetentingą mediatorių, kaip jų ginčų sprendėją ir išvengia oficialios bylinėjimosi procedūros? Tačiau apie tyrimą ir jo eigoje gautus atsakymus toliau darbe.

4.2. Respondentų apklausos analizė ir apibendrinimas

Žemiau pateiktos lentelės su interviu klausimais ir respondentų atsakymais į juos. Po kiekviena lentele pateikiami atsakymų apibendrinimai.

Lentelėje Nr. 2 respondentai užkoduoti skaičiais nuo 1 iki 10, respondentų pilnas interviu atsakymų lapuose šio darbo prieduose. Respondentų kodai susieti su miesto pirmąja raide, kuriame jie daugiausiai užsiima teisine praktika. Taip pat lentelėje Nr. 2 pateikti **atsakymai į 1 ir 2 anketos – interviu klausimus teisinio darbo stažas ir ar teko dalyvauti mokymuose apie mediaciją, pačioje mediacijoje?** (žr. lentelė Nr. 2)

Lentelė Nr. 2

Teisinė praktika ir vieta	Respondentui suteiktas kodas	Teisinio darbo stažas, metais	Ar dalyvavo mokymuose apie mediaciją?	Ar dalyvavo mediacijoje?
Advokatas, Vilnius	1 AV	15	Taip	Taip
Advokatas, Vilnius	2 AV	17	Ne	Taip
Advokatas, Kaunas	3 AK	10	Taip, seminare	Taip
Advokatė, Kaunas	4 AK	38	Ne	Taip
Advokatas, Marijampolė	5 AM	27	Ne	Taip
Advokatas, Šiauliai	6 AŠ	13	Ne	Taip
Advokatas, Panevėžys	7 AP	29	Ne	Taip
Advokatė, Klaipėda	8 AKL	10	Taip, universitete	Taip
Advokatas, Utena	9 AU	10	Ne	Ne
Įmonės teisininkė, Vilnius	10 ĮV	10	Taip, apgynė magistro darbą apie mediaciją	Ne

Apibendrinimas. Kaip jau buvo minėta, respondentų teisinio darbo stažas varijavo nuo 10 iki 40 metų. Mokymuose apie mediaciją dalyvavo mažiau nei pusė respondentų (tačiau nė vienas jų negalėjo nurodyti konkrečiai kokiuose), viena advokatė prisiminė, kad buvo pasirinkusi laisvai pasirenkamą dalyką universitete, įmonės teisininkė yra apsigynusi Vilniaus Universitete magistro darbą apie mediaciją, kiti nors ir nedalyvavo mokymuose, bet net be papildomo klausimo dauguma minėjo, kad būtų gerai sudalyvauti tokiuose mokymuose. Vis tik atsižvelgiant į tai, kad didžioji dauguma respondentų, kaip atstovai jau yra sudalyvavę mediacijoje – dažniausiai kaip Atstovai, rečiau kaip Patarėjai stebėtojai arba Ekspertai padėjėjai (pagal Rundle skalę) (apie tai buvo galima spręsti iš respondentų apibūdinimų, kaip jie veikia mediacijos procese), manytina, kad papildomų mokymų akivaizdus trūkumas jau tyrimo pradžioje sukėlė abejonę, ar nėra einama Lietuvos mediacijoje „advokatėjimo keliu“, t. y., kad mediacijoje tinkamai neparuošti atstovai ją paverčia „mažuoju teismu“, perkeliant bylinėjimosi kultūrą į mediaciją, tikintis iš mediatoriaus teisinio įvertinimo ir pan.

3 klausimas. Vienas šio tyrimo pagrindinių klausimų buvo „**Kaip manote, kokios yra (bus) Jūsų, kaip šalies atstovo funkcijos (vaidmuo) mediacijoje?**“ Atsakymai pasirinkimui nepateikti specialiai, kad respondentai kaip įmanoma labiau savo žodžiais ir supratimu pateiktų atsakymus. Lentelėje Nr. 3 pateikti respondentų atsakymai.

Lentelė Nr. 3

Respondento kodas	Respondentų atsakymai į klausimą Nr. 3
1 AV	Nelygu kokia forma ir kas klientai. Jei fiziniai asmenys – tenka kartu dalyvauti, jei juridiniai – būna su įgaliojimais ir vienas.
2 AV	Kaip derybininko - tarpininko tarp ginčo šalių, kuris negali pamiršti savo šalies interesų.
3 AK	Atstovauti, siekti, kad šalys suprastų, kas yra mediacija, kad lengviau susitartų. Siektina, kad dalyvautų vienos šalys, tuomet paruoštų šalis.
4 AK	Tik palaikančios, jei kartu dalyvauja – tai nesikiša; labiau vertina mediaciją, kai dalyvauja pačios šalys. Šalys tada atviros, išsiverkia, paliečia jautriausius aspektus.
5 AM	Sutaikyti, patarti, padėti.
6 AŠ	Padėti kitai šaliai rasti sprendimą, išaiškinti bylinėjimosi sėkmės galimybes, padėti rasti sprendimą. Malšinti išpliuskusias emocijas, nes jos trukdo šalims priimti sprendimą. Taisyklių aiškinti nereikia – tai mediatoriaus darbas.
7 AP	Padėti šalims susitarti, išaiškinti poziciją, rizikas nusistatyti, patarti.
8 AKL	Priklauso nuo situacijos. Versle teisininkams palieka daugiau erdvės šalims susitarti, kadangi tariasi verslininkai. Svarbu pažiūrėti, ar šalys turi įgaliojimus priimti sprendimus.
9 AU	Tos pačios kaip ir bylinėjimosi teisme.
10 ĮV	Neįsivaizduoja įmonės mediacijoje, pasakyti kokia teisė srity, kokios teisės ir pareigos, tikslas taikiai išspręsti situaciją. Paaiškintų situaciją vadovui.

Apibendrinimas. Dauguma atstovų teoriškai teisingai supranta savo funkcijas mediacijoje. Pagal įsitraukimo į mediacijos procesą pagal Rundle skalę, matyti, kad galimi visi variantai. Kita vertus, nors tiesiogiai nebuvo išsakyta, tačiau iš pokalbių esmės buvo galima suprasti, kad atstovai dažniausiai dalyvauja kartu su atstovaujamaisiais mediacijos procese ir dalis respondentų net nesvarsto tokios galimybės „paleisti“ į mediaciją atstovaujamojo vieno. Vienas advokatas paminėjo, kad tokiu atveju, jei atstovaujamas dalyvaus vienas mediacijoje, jis gali labai emociškai įsijausti ir mediacija neįvyks, todėl jo, kaip atstovo funkcija yra „malšinti emocijas“ ir padėti aiškiai suformuluoti savo reikalavimus. Tai patvirtina vieną iš šio darbo teorijoje išsakytų minčių, kad teisininkai bijo atstovaujamųjų emocijų, nes nežino, kaip su jomis elgtis. Emocijų ignoravimas, slopinimas iš esmės prieštarauja mediacijos visiško šalių atvirumo principui. Tokia pozicija tikėtina, kad išplaukia dar ir iš to, kad kol šalys nėra emociškai „išsiventiliavę“, nepriima jokių sprendimų, ir atrodytų, kad kitaip nei teismo procese, tik gaištamasis advokato (?) laikas. Taip pat kalbant apie šį aspektą, galima tik spėlioti, kad vis dar yra šioks toks nepasitikėjimas mediacijos procesu, nes bijoma leisti šalims dalyvauti vienoms.

Nors dauguma atstovų savo funkcijas suvokia ir įvardina taip, kaip jie tai pritaiko mediacijoje, tačiau jaučiamas ir tam tikras rungtyniškos kultūros perkėlimas į mediacijos procesą. Vienas iš atsakymų buvo tam tikra prasme tai ir atspindintis - atstovo funkcijos tokios pačios, kaip ir

„bylinėjantis“, t. y. ginti savo atstovaujamąjį – tai yra tai, dėl ko būgštauja kai kurie užsienio autoriai ir apie ką buvo kalbėta šiame darbe – kaip viena iš pagrindinių atstovų daromų klaidų, kada atstovas nusiteikęs gynybiškai, ir nelinkęs bendradarbiauti. Manytina, kad čia yra ne itin tinkamas savo vaidmens suvokimas mediacijoje, sąlygotas papildomų mokymų trūkumo (advokatas nebuvo dalyvavęs mokymuose apie mediaciją). Vis tik dauguma respondentų tinkamai suvokė savo vaidmenį: paruošti šalį, nusistatyti žemiausią ir aukščiausią ribas, išaiškinti taisykles (buvo ir toks atsakymas – kad taisyklių aiškinti nereikia „tai mediatoriaus darbas“), kad apskritai supažindinti su mediacijos procesu, padėti pasirinkti kompetentingą mediatorių (beje mediatoriaus kompetencija buvo paminėta ne viename atsakyme), viena su verslu dirbanti advokatė paminėjo, kad svarbu sužiūrėti ar šalys turi įgaliojimus. Taigi teorinis teisininko vaidmens mediacijoje suvokimas jau yra įsitvirtinęs respondentų sąmonėje, tačiau praktikoje pasitaiko visko ir tikėtina tam turi įtakos nepakankamas švietimas ir (ar) mokymai apie teisininkų vaidmenį mediacijoje.

4 klausimas. Kaip papildantis pirmąjį apie savo vaidmens suvokimą klausimą, buvo užduotas sekantis klausimas - **Kaip suprantate apibūdinimą „bendradarbiaujantis teisininkas“ (atstovas) mediacijos procese? Ir šiek tiek sufleruojantis klausimas - Kaip manote galėtumėte padėti mediatoriui, kitai šaliai, kitos šalies atstovui?** Šiuo klausimu norėta patikrinti (patikslinti) - ar atstovai linkę labiau mediacijos procesą suvokti „kaip bylinėjimosi pratęsimą“ ir atitinkamai savo vaidmens perkėlimą iš bylinėjimosi sistemos nmodifikuojant jo į mediacijos procesą. Lentelėje Nr. 4 pateikti respondentų atsakymai.

Lentelė Nr. 4

Respondento kodas	Respondentų atsakymai į klausimą Nr. 4
1 AV	Viena pozicija yra netrukdyti, kuo mažiau maišyti mediatoriui, kita pozicija – padėti šalims susiorientuoti, pagelbėti, patarti, įvertinti.
2 AV	Manau kad galėčiau padėti, tačiau į visą mediacijos procesą vis viena žiūriu per kliento interesų prizmę.
3 AK	Padėti mediatoriui, būti tarpininku tarp kliento ir mediatoriaus. Išgirsti kitą šalį ir pagarsinti. Pabūtų „mažuoju tarpininku (mediatoriumi)“ tarp savo kliento ir mediatoriaus arba tarp kito kliento ir jo atstovo.
4 AK	Mano, kad mediatoriai pakankamai kompetentingi, todėl bendradarbiautų techniškai, nemano, kad turėtų kištis į mediatoriaus darbą.
5 AM	Dalyvauja kartu su klientu, paaiškina, padeda, atlieka tyrimą.
6 AŠ	Prognozuoti baigtį, paaiškinti, turi spec. žinių, geriau maža taika, nei didelis karas.
7 AP	Nurodyti galimus pavojus, problemas, pataisyti – leisti kalbėti.
8 AKL	Priklauso nuo situacijos, atstovas gerai žino savo klientą, todėl gali padėti jam nuimti emocinį krūvį, realiai padėti pamatyti ko klientas nori, padėti jam suformuluoti. Jei konfliktas didelis – teisininkas gali padėti suvaldyti situaciją, emocijas.
9 AU	Papildytų, ištaisytų klaidas, palaikytų, įsiterptų jei reikia.
10 IV	Nušviesti situaciją, iš įmonės pozicijos. Pateikti dokumentus.

Apibendrinimas. Atsakant į 4 klausimą dauguma atstovų dar kartą paminėjo, kad esant reikalui gali padėti mediatoriui, buvo išsakyta, autorės nuomone labai teisinga mintis, kad atstovas

gali pabūti „mažuoju mediatoriumi“ tarp savo atstovaujamojo ir mediatoriaus ir tarp kitos šalies ir atstovo, kai mediatoriumi nepavyksta susikalbėti su šalimi, kai ne taip suformuluojamas klausimas, t.y. papildyti mediatorių ir taip jam padėti. Taip pat buvo išsakyta mintis, kad atstovas dažnai geriau nei mediatorius pažįsta savo atstovaujamojį, todėl gali užduoti tikslinčius klausimus, kurie padėtų atskleisti tikruosius šalies interesus. Šio klausimo kontekste dar kartą buvo išsakyta mintis, kad mediacijoje kartu su šalimi dalyvaujanti šalis jaučiasi drąsiau, nors keletas respondentų vėliau paminėjo, kad visada yra geriau, kai šalis eina viena ir be atstovo, nes tokiu atveju „ji gali emociškai geriau išsireikšti, išsikalbėti, išsiverkti“. „Kaip galėtų padėti kitos šalies atstovui“ - nė vienas iš respondentų nepaminėjo – tam tikėtina turi įtakos pakankamai priešingas požiūris į kitą šalį, t.y. mediacijoje jie nusiteikę bendradarbiauti su savo šalimi ir dar mediatoriumi, bet su kita šalimi ir jos atstovu – ne, t.y. paliekant ir suvokiant juos kaip ginčo (priešingą) šalį.

Taigi atstovai lyg ir suvokia, kad mediacijoje labiau tinkamas atstovo bendradarbiavimas visomis kryptimis ir labiau patyrę (atstovai iš didžiųjų miestų – Vilniaus ir Kauno turėjo daugiau praktikos mediacijoje) mediacijoje atstovai netgi įžvelgia to naudą (t.y. „mažasis mediatorius“) ir kad toks bendradarbiavimas gali perkelti mediaciją į kitą lygį, tačiau jiems nėra taip paprasta persiorientuoti iš kliento atstovavimo suvokimo taip kai jie jį įprastai atstovauja. Manytina, kad ir čia atstovams labai padėtų mokymai, tuomet jie galėtų mediacijoje lengviau persiorientuoti, t.y. „pakeisti savo skrybėlę“ (pagal Leonard. L. Riskin), ir galbūt tai leistų dažniau suteikti galimybę savo atstovaujamojam dalyvauti mediacijoje vienam, t.y. tik suteikiant jam tam tikras gaires, kaip elgtis mediacijoje. Taigi tam tikrų baimių yra, o baimės kyla iš nežinojimo – kaip elgtis kita šalis, kitos šalies atstovas.

5 klausimas. Kadangi 3 ir 4 klausimai, kaip ir buvo tikėtasi, atskleidė tai, kad atstovai savo vaidmenis įvardino daugiau apibendrintai, buvo užduotas sekantis klausimas, kuriuo buvo bandoma nustatyti kokius papildomus vaidmenis mediacijoje prisiima atstovai (t.y. ar imasi derybininko, konfliktų sprendėjo, empatiško klausytojo vaidmenų). Klausimas suformuluotas sekančiai: **Ar manote, kad Jums prireiks papildomų įgūdžių, kad tinkamai atstovautumėte klientą mediacijoje, t.y. konfliktų sprendimo, psichologijos žinių, derybinių gebėjimų, kita?** Lentelėje Nr. 5 pateikti respondentų atsakymai.

Respondento kodas	Respondentų atsakymai į klausimą Nr. 5
1 AV	Taip, įgūdžiai reikalingi.
2 AV	Manau papildomos žinios tikrai nepakenktų.
3 AK	Taip, nuolat dirba „psichologu, psichiatru ir dar vaistininku“.
4 AK	Taip, mano kad reikia gilaus suvokimo.
5 AM	Papildomai ne
6 AŠ	Mano, kad turi pakankamai šių žinių.
7 AP	Taip
8 AKL	Taip, jų apskritai reikia teisės profesijoje, sprendžiant ginčus.
9 AU	Taip, šių savybių reikia kasdiena teisininko darbe.
10 IV	Taip

Apibendrinimas. Į 5 klausimą 8 respondentai atsakė, kad taip, papildomų įgūdžių reikia, kad jų trūksta, kad apskritai teisininko darbe tokios žinios yra būtinybė, o vienas iš respondentų atsakė, kad jaučiasi taip, lyg nuolat dirbtų „psichologu, psichiatru ir dar vaistininku“. Žinoma toks atsakymas skamba gana sarkastiškai ar net ciniškai, bet žinant kokios psichologiškai įtemptos būna situacijos, tai nėra kiek nestebina. Du advokatai pasakė, kad tokių papildomų įgūdžių jiems nereikia, nes jie jaučia, kad jų ir taip turi pakankamai. Vis tik, kaip jau buvo minėta skyriuje apie atstovo vaidmens suvokimą mediacijoje, manytina, kad tokios papildomos žinios atstovams praverstų, tai galėtų būti mokymų dalis apie mediaciją. Manytina, kad tapti „mažuoju mediatoriumi“ reikia turėti nemažai psichologijos, konfliktų sprendimo žinių. Kaip jau buvo minėta šiame darbe manoma, kad mediacija (ypač šeimos) sėkminga tada, kai dalyvauja kartu teisininkas ir psichologas (kaip mediatoriai), tačiau jei mediacijoje dalyvauja tik teisininkas – mediatorius ir teisininkas – atstovas, gali kilti keblumų valdant šalių emocijas, bandant išsiaiškinti tikruosius šalių interesus. Beje, dėl tikrųjų šalių interesų - buvo išsakyta nemažai abejonų, kad neįmanoma atskleisti tikrųjų šalių interesų ir kad tai „vadovėlinis“ teorinis, nors ir siektinas aspektas, bet advokatams mažai reikalingas. Darbo autorė daro išvadą, kad tam tikra prasme tikrųjų interesų atskleidimas ne visada naudingas atstovams, ir nėra paslapties kodėl – susidarė įspūdis, kad yra bijoma, jog po to bus sunku suvaldyti situaciją, kad atstovai bijo, jog šalis atskleis bylai nepalankias aplinkybes (jei būtų byla), kad jie nežino, kaip suvaldyti šalių emocijas ir kaip vienas atstovas pasakė, kad „jis eina į mediaciją tam“, kad tų emocijų nebūtų. Taigi, kokia būtų mediacija tuomet be atstovų, gal ji būtų tikresnė, atviresnė? Taigi – „vadovėlinės“ mediacijos plėtrai būtini mokymai ne tik mediatoriams, bet ir atstovams, kad jie suvoktų savo vaidmens pasikeitimą, kad suvoktų, jog mediacija, tai ne bylinėjimosi procesas, tai ne teismo salės pakaitalas, o visiškai kitas – priešingas procesas – orientuotas į taiką, į visišką šalių atsivėrimą, atsiskleidimą, atvirumą, konfidencialumą.

6 klausimu „Kaip parengsite savo klientą prieš mediacijos procesą, jei kartu nedalyvausite?“ buvo siekta patikrinti ar atstovai dalyvauja kartu su šalimi mediacijos procese ir kaip suvokia savo vaidmenį, kai nedalyvauja kartu su atstovaujamoju. Lentelėje Nr. 6 pateikti respondentų atsakymai.

Lentelė Nr. 6

Respondento kodas	Respondentų atsakymai į klausimą Nr. 6
1 AV	Visų pirma vis dar reikia paaiškinti, kas tai yra (mediacija), išaiškinti taisykles, vengia pats asmeniškai dalyvauti, pakomentuoti.
2 AV	Instruktuosiu apie galimas priimtino susitarimo ribas, alternatyvių ginčo sprendimo būdų rizikas (laikas, kaštai, sunkiai prognozuojami teismų sprendimai)
3 AK	Įvertins bylinėjimosi išlaidas, objektyviai paaiškins. Geriau „bloga taika, nei geras karas“.
4 AK	Paaiškins taisykles, kad užmirštų savo tiesą, raštus, kad kai viskas baigis, dar turės 20 metų bendrauti dėl vaikų ir anūkų (paruošia). Išaiškina, ką gali gauti iš mediacijos, o ko ne, kad nesiplėšytų dėl Volvo, dviračių ir panašiai. Lietuvos teismų sprendimai yra „loterija“.
5 AM	Paaiškina situaciją, įstatymus.
6 AŠ	Kol kas dar nėra karto vieno (atstovaujamojo) nepaleido (į mediaciją). Ir nenorėtų to daryti, nes klientai įsivelia į emocijas. Todėl jo darbas – grąžinti į faktų kalbą.
7 AP	Išaiškinti jo poziciją, rizikas, taisykles.
8 AKL	Išgrynins situaciją, inscenizuos, nustatys koks geriausias, o koks blogiausias sprendimas, kad mintys susigulėtų. Išsiaiškins ko reikia „žievelių ar apelsino“.
9 AU	Taip, kaip ir prieš bet kokią bylą, išaiškins ko nori, kaip gauti, teisės aktus. Advokatų etikos kodekse nurodyta, kad viena iš jo funkcijų yra padėti šalims rasti taikų sprendimą
10 IV	Paaiškintų kas yra mediaciją, ką turėtų pasiruošti, dokumentus, pamodeliuotų situaciją, aptartų ribas.

Apibendrinimas. Didžioji dauguma atstovų suvokia savo vaidmenį tinkamai, kai nedalyvauja kartu su šalimi mediacijoje, t.y. padėti šaliai suprasti procesą, paaiškinti taisykles, nusistatyti derybines ribas, palygina kas būtų, jei byla atsidurs teisme ir pan. Netgi išvelgtina tam tikra atstovų vykdoma švietėjiška veikla: buvo išsakyta nuomonė, kad visų pirma savo atstovaujamojam paaiškintų, kad geriau „bloga taika, nei geras karas“; kad galų gale pamėgintų patys išsiaiškinti, ko jų atstovaujamojam iš tikro reikia („žievelių ar apelsino“); buvo paminėta, kad „Lietuvos teismų sprendimai yra loterija“ (ir tai primintų atstovaujamojam). Ties šiuo klausimu vienas iš atstovų netgi prisiminė, kad Advokatų etikos kodekse nurodyta, kad viena iš jo funkcijų yra padėti šalims rasti taikų sprendimą. Taigi visi atstovai orientavosi į pagalbą, kaip į išvengimą bylinėjimosi proceso, siekiant nukreipti šalį rasti taikų sprendimą, pasiektą derybų ar mediacijos metu. Atsakymai tiesą sakant nustebino ir nudžiugino – susidarė įspūdis, kad atstovai nesieja mediacijos kaip finansinės naudos sau praradimo – t.y. užsidirbti ilgame bylinėjimosi procese (tikėtina, kad tam turi įtakos ir „nenuspėjami teismų sprendimai“), kita vertus, tai yra gera terpė mediacijos plėtrai, nes šiuo klausimu atskleistas atstovų požiūris ir savo, kaip nukreipiančiojo į taikų ginčų išsprendimą, vaidmens suvokimas, teikia nemažai vilčių, kad parinkus tinkamus mokymus, ir suteikus papildomą vaidmens

suvokimą (o ne tik įtvirtintą etikos kodekse formaliai), būtų galima duoti dar vieną įrankį atstovams lengviau persiorientuoti į „mažą mediatoriaus“ vaidmenį.

7 klausimu „Jei nuspręsite dalyvauti mediacijos procese kartu su klientu, ar leisite jam pasisakyti pačiam, ar daugiau stengsitės kalbėti už jį, ar tik jį papildysite?“ norėta dar labiau atskleisti kokių laipsnių atstovai įsitraukia į mediacijos procesą (vertinant pagal Rundle skalę), kai jie dalyvauja su atstovaujamoju. Lentelėje Nr. 7 pateikti respondentų atsakymai.

Lentelė Nr. 7

Respondento kodas	Respondentų atsakymai į klausimą Nr. 7
1 AV	Nelygu kokia mediacija – šeimos (pasyvesnis dalyvis), įmonės - aktyvesnis.
2 AV	Būtinai turi kalbėti ir klientas, priešingu atveju Mediacija nevyksta.
3 AK	Daugiau klientui.
4 AK	Priklausomai nuo situacijos, padaro pertraukėles, paragina, paklausinėja, paprašo paaiškinti.
5 AM	Iš anksto aptaria, leidžia žmogui ir pačiam apsispręsti.
6 AŠ	Pagal situaciją, bet gali papildyti klientą.
7 AP	Kaip kurioje situacijoje, jei kažką žinos daugiau – pats paklaus.
8 AKL	Priklauso nuo situacijos – jei mažai kalbės – padės. Faktų kalba geriausia iš pirmų lūpų, nebent nerišliai kalba, dar „vyšnaitė ant torto“ - teisinė argumentacija teisininko kalba.
9 AU	Priklauso nuo situacijos, padėtų kažkiek, bet labiau šį darbą paliktų mediatoriui. Bandytų suvaldyti rizikas.
10 ĮV	Priklauso nuo vadovo – jei vadovas aktyvus, tada kalbės vadovas, tuomet teisininkas tik koreguos faktines aplinkybes, kad nesumenkinti vadovo. Jei kitoks vadovas – tada leistų kalbėti tikėtina daugiau teisininkui.

Apibendrinimas. Į šį klausimą, kadangi jis šiek tiek sufleravo galimą atsakymą, buvo atsakyta dažniausiai „pagal situaciją“ ir tai manytina yra gana teisingas požiūris, kadangi būtina stebėti situaciją mediacijos proceso metu ir reaguoti tinkamai. Taigi, dauguma paminėjo, kad papildytų šalį, pataisytų, padėtų priminti faktus. Su verslo teise dirbanti atstovė paminėjo, kad verslininkams dažniausiai nereikia papildymo – jie nori kalbėti patys, t.y. jų sprendimus tik reikia patikrinti teisiniu aspektu. Dėl šeimos nesutarimų dauguma išsakė nuomonę, kad leidžia kalbėti šalims. Bet jei kažkuri šalis nukrypsta nuo temos, tada gražina „ją į realybę“. Susidarė įspūdis, kad daugumos atstovų vaidmuo šiuo aspektu yra papildantis – teisės ar fakto klausimais. Svarbu tai, kad atstovai suvoktų, kad nebūtina mediacijos metu laikyti šalių emocijų šalutiniu, nereikalingu „produktu“. Galų gale atstovai suvokia savo vaidmenį tinkamai – papildoma atstovaujamoji nesistengiant jo užgožti. Pagal Rundle skalę, darytina išvada, kad atstovai prisiima įvairius vaidmenis mediacijoje, geba juos keisti pagal situaciją.

Labai daug emocijų sukėlė **8 klausimas** - „**Kaip panaudosite atskleistus kitos šalies tikruosius interesus, faktines aplinkybes – kaip galios svertą ar bendrų sprendimų generavimui?**“. Klausimu siekta patikrinti, kiek atstovai nusiteikę rungtyniškai, koku lygiu įsitvirtintęs jų vaidmenyje įprastais metodais dirbančio atstovo aspektas. Lentelėje Nr. 8 pateikti respondentų atsakymai.

Lentelė Nr. 8

Respondento kodas	Respondentų atsakymai į klausimą Nr. 8
1 AV	Vadovėliška - neturėtų būti panaudojama, bet žiūrima savo interesų. Neatitinka praktikoje.
2 AV	Neišvengiamai kiekviena atskleista detalė ar interesas koreguoja mano atstovaujama derybinę poziciją, tačiau ieškant kompromiso visada stengiamės patenkinti arba suderinti išreikštą poreikį, jei jis neprieštaruoja mūsų atstovaujama pozicijai. Kaip galios svarto specialiai nenaudoju, tai nėra garbinga ir nutolina realų susitarimą.
3 AK	Nenaudos
4 AK	Nenaudos jokiais atvejais.
5 AM	Aš gi advokatas... bet laikosi įstatymų
6 AŠ	Nenaudotų, bet mano, kad šalys neatsiskleidžia pilnai per mediaciją, nes bijo, kad tai bus panaudota prieš jas (bet ar tai nėra dėl to, kad dalyvauja kartu advokatas? – mano pas.)
7 AP	Sprendimų generavimui.
8 AKL	Jei įmanoma, tai be abejojimų bendrų sprendimų generavimui, jei ne – kaip galios svertą, bet neperžengiant etikos ribų.
9 AU	Panaudotų, nes mano, kad ir kita pusė panaudotų kaip galios svertą. Galbūt netiesiogiai.
10 IV	Nenaudotų teisme, negadintų įmonės reputacijos. Bendram sprendimui.

Apibendrinimas. Tiksliausias atsakymas parodantis atstovo požiūrį ir tam tikrą savo, kaip atstovo vaidmens mediacijoje supratimą - „aš juk advokatas“. Taip, dauguma pritarė, kad viskas, kas pasakyta mediacijos metu, turėtų būti panaudota bendrų sprendimų paieškai, tačiau su didesne ar mažesne išlyga tikėtina, kad būtų panaudota ir tuo atveju, jei mediacija nepavyktų arba pačioje mediacijoje, geresnei pozicijai išsikvoti. Vėlgi, šiuo klausimu buvo išsakyta pozicija, kad „tai vadovėlinis“ mediacijos bruožas. Ir tai išryškina tą tendenciją iš kur kyla ne visai tinkamas savo vaidmens mediacijoje suvokimas – baimė, kad ir kita šalis padarys tą patį, todėl mediacija su atstovais tikėtina niekada negalės būti tokia atvira ir netgi konfidenciali, kaip be jų. Darbo autorei kilo įtarimas, kad atstovai ne visai tinkamai suvokia konfidencialumo principą mediacijoje. Viena atstovė paminėjo, kad panaudotų surinktą informaciją, „bet nepažeidžiant įstatymo“. Taigi, atstovai šiuo aspektu į mediaciją žiūri kaip į „mažą teismą“, o savo vaidmenį mato panašų arba analogišką, kaip ir bylinėjantis – t.y. surinkti papildomus įrodymus, faktus ir ją panaudoti savo šalies naudai. Kita vertus, jie visi paminėjo – aš atstovauju savo šalies interesus, todėl šis požiūris, gali trukdyti, mediacijai ir tikrai negali padėti padėti mediatoriui, o ateityje netgi gali kompromituoti mediacijos procesą, jei susidarytų situacijos, kada mediacijos metu sužinota informacija bus panaudota prieš kitą šalį. Aišku, tam yra teisinė apsauga, tačiau, kaip minėjo patys atstovai – mūsų teismai yra nenuspėjami, todėl - kaip paveiktų teisėjo nuomonę, mediacijos metu išgirsta ir paviešinta teismo metu informacija, nors

ir negalinti būti įrodymu byloje? Taigi, mokymuose būtinai turėtų būti akcentuojamas šis aspektas, kad mediacijos metu atskleista bet kokio pobūdžio informacija negali būti panaudojama niekur kitur, kaip tik siekiant bendro geranoriško sprendimo, o ne manipuliacijoms, kaip galios svertas, ar kaip įrodymas. Atstovai turi suvokti savo vaidmenį, ne kaip faktų bylai rinkėjų, o kaip bendro sprendimo paieškos padėjėjų.

Vienas iš **klausimų (9)**, kuris atskleidė, kurioje vietoje advokatai suvokia mediacijos naudą ir savo vaidmenį joje, buvo klausimas – „**Kaip elgsitės, jei matysite, kad Jūsų klientas gali gauti mažiau iš mediacijos proceso, nei tuo atveju, jei byla atsidurtų teisme?**“. Lentelėje Nr. 9 pateikti respondentų atsakymai.

Lentelė Nr. 9

Respondento kodas	Respondentų atsakymai į klausimą Nr. 9
1 AV	Jei klientui tinka, tada OK, nes niekas negali garantuoti rezultatų ir teisme.
2 AV	Informuosiu klientą apie tokią perspektyvą ir leisiu klientui pasirinkti. Praktikoje susiduriu, kad klientai kartais pasirenka nuostolingesnį sprendimą, bet iš karto (derybų, mediacijos metu) ir neberizikuoja bylinėtis, nors perspektyvos kartais būna ir geresnės.
3 AK	Paaiškins, bet geriau maža taika, nei didelis karas.
4 AK	Paaiškins klientui, paskaičiuos išlaidas.
5 AM	Susitiksime teisme
6 AŠ	Riziką visada įvertina ir perspėja klientą.
7 AP	Pasakys
8 AKL	Jei tai pinigine išraiška, įsivertins, kokios būtų kitos sąnaudos (laiko, emocijų prasme), bet verslininkai nori daryti pinigus, o ne sėdėti teisme.
9 AU	Perspėtų klientą, kad nekalbėtų ko nereikia, bet paliktų jam spręsti pačiam.
10 IV	Paaiškina vadovui, bet tikėtina, kad eis į teismą. Verslas yra pinigai.

Apibendrinimas. Kaip jau buvo minėta, dauguma atstovų pasisakė, kad mūsų teismų sprendimai sunkiai prognozuojami, kad tai loterija. Tačiau šioje vietoje įsijungia teisininkas – atstovas, kuris gerai pasveria, kiek kainuos, kiek užtruks, ir kaip (tikėtina) baigsis procesas, todėl visi sutarė, kad nuolat vertina šias tikimybes ir eina tuo keliu, kad geriau „bloga taika nei geras karas“. Nė vienas atstovas nepasisakė, kad tokiu atveju būtinai vengtų mediacijos. Šis vaidmuo (atrinkti atveji mediacija vs teismas) turėtų būti paliktas išimtinai atstovui, kadangi kaip jau buvo minėta, atstovai turi pakankamai informacijos šiuo aspektu ir geriausiai gali rekomenduoti klientui – ką jam rinktis. Be abejo, mediacija tikėtina bus rekomenduotina tokiu atveju, jei ji apskritai pasiteisins, prigis ir veiks, ir jei atstovas matys, kad jo klientai daugiau iš jos laimi, nei teisme. Taigi šiuo aspektu, darytina išvada, kad advokatai tinkamai suvokia savo vaidmenį, rekomenduodami arba ne, mediaciją ar teisminį procesą savo atstovaujamesiems.

Tam, kad patikrinti, ar advokatai teisingai suvokia savo vaidmenį mediacijos procese ir patį mediacijos procesą (t.y. ar pakankamai turi „teorinių žinių“) buvo užduotas **klausimas Nr. 10: „Kaip**

elgsitės tuo atveju, jei matysite, kad kitos šalies atstovas ar pati šalis piktnaudžiauja mediacijos procesu?“ Lentelėje Nr. 10 pateikti respondentų atsakymai.

Lentelė Nr. 10

Respondento kodas	Respondentų atsakymai į klausimą Nr. 10
1 AV	Bandoma atkreipti dėmesį, išsiaiškinti, spręsti, įdėti asmeninį indėlį.
2 AV	Atvirai įvardinu tai, ir jei piktnaudžiavimas nesibaigia, siūlau nutraukti procesą.
3 AK	Jei advokatas – atkreips jo dėmesį, jei kita šalis – informuos mediatorių.
4 AK	Pasiūlys baigti, nes būna, kad kiti dalyvauja norėdami tik uždirbti.
5 AM	Nutraukia, eina į teismą
6 AŠ	Priklauso nuo aplinkybių, bet galbūt rekomenduotų baigti mediaciją.
7 AP	Spręstų vietoj, atkreiptų dėmesį.
8 AKL	Nutrauks mediaciją.
9 AU	Eitų jau pasiruošę, todėl jo klientas nekaltėtų ko nereikia.
10 IV	Nutrauktų procesą.

Apibendrinimas. Dauguma respondentų atsakė, kad įspės kitą šalį, atkreips mediatoriaus dėmesį, jei tai nepadės – pasitrauks iš mediacijos ir „susitiksime teisme“. Čia reiktų paminėti, kad atstovams, nesuvokiantiems mediacijos principų (pvz.: kaip konfidencialumas) ir kaip jais galima piktnaudžiauti, ateityje gali kilti problemų. Kaip vieną iš pavyzdžių, darbo autorė tyrimo eigoje atkreipė dėmesį į žiniasklaidoje paskelbtą įdomų atvejį²⁰⁸, t.y. mediacijos procesas buvo panaudotas ne visai tam tikslui, kuriam jis kažkada buvo sukurtas. Mediacija vyko tarp besiruošiančių susituokti asmenų dėl poveidybinės sutarties sudarymo. Čia buvo pasinaudota konfidencialumo principu. T.y. niekas, kas paviešinta mediacijoje – negali būti panaudojama teisme. Kada pora nusprendė skirtis, poveidybinė sutartis, pasirašyta mediacijos susitarimų pagrindu, skiriantis negalėjo būti viešinama, sutuoktinė negalėjo jos pateikti teisme kaip įrodymo ir dėl to nukentėjo finansiškai. Tikėtina, kad vienos šalies atstovas neįžvelgė grėsmės, o kita pusė turėjo paslėptų ketinimų. Taigi, mediacijos procesas nėra be trūkumų ir šiuos trūkumus atstovai turi žinoti, tam kad išvengti ateityje piktnaudžiavimo ja tikimybės.

Tam, kad patikrinti, ar atstovai tinkamai supranta savo vaidmenį mediacijos procese, buvo užduotas **klausimas Nr. 11 „Kaip elgsitės tuo atveju, jei mediacijos metu matysite, kad yra akivaizdi šalių nelygybė, arba įtarsite (sužinosite), kad viena šalis smurtauja prieš kitą?“**. Šiuo klausimu siekta patikrinti, ar atstovai turi teorinių žinių apie mediaciją, ar sugeba pastebėti ne visada akivaizdžius konflikto niuansus ir jei taip, kaip elgiasi tokiu atveju. Pagal mediacijos proceso teoriją – tokiu atveju mediacija nerekomenduojama (ypač šeimos mediacijose). Pagal Rundle, tokiu atveju turėtų atsirasti Atstovo vaidmuo, kuris itin aktyviai ima ginti savo atstovaujamojo interesus, veikia labiau įprastais metodais. Lentelėje Nr. 11 pateikti respondentų atsakymai.

²⁰⁸ <https://www.delfi.lt/moterys/asmenybes/pirmosios-milijardieriaus-elono-musko-zmonos-ispazintis-isorinis-blizgesys-slepe-tamsiaja-santuokos-puse.d?id=76824189>

Respondento kodas	Respondentų atsakymai į klausimą Nr. 11
1 AV	Kartais smurtas būna konflikto priežastis. Paaiškėja situacija apie daromą nusikaltimą. Proceso negriauna dėl to, nes būna, kad ir klientai meluoja atstovui.
2 AV	Dėl nelygybės pasiektas susitarimas būna netvarus, todėl piktnaudžiauti kitos šalies nežinojimu nėra efektyvus sprendimas. Jei viena šalis smurtauja prieš kitą, pasiūlyčiau pateikti pareiškimą ikiteisminio tyrimo įstaigai.
3 AK	Turėjo tokį atvejį (smurtas šeimoje) paklausė ar reikia pagalbos, ar reikia dalyvauti kartu.
4 AK	Nebūna (tokių atvejų).
5 AM	Nebuvo tokio atvejo, bet stengtųsi apsaugoti savo šalį.
6 AŠ	Nutrauks mediaciją.
7 AP	Spręs vietoj.
8 AKL	Nutrauks mediaciją.
9 AU	Bandytų taikyti.
10 ĮV	Neturi įtakos.

Apibendrinimas. Dauguma respondentų atpažinę smurtą vienaip ar kitaip reaguotų. Šiuo aspektu – atstovo, o ir mediatoriaus vaidmuo, manytina neturėtų apsiriboti, tik „situacijos pasiaiškinimu“, „pasikalbėjimu“, kiekvienu atveju turėtų būti reaguojama taip, kad smurtas netaptų kartotiniu, be to skyrybų atveju smurtas neretai suintensyvėja. Kalbant apie šį aspektą, taip pat ir apie tai, kad mediacija taps privaloma Lietuvoje šeimos bylose, ir nuolat girdint eskaluojamą smurto šeimose temą (didelis mastas, tik dabar apie tai išdrįstama garsiai kalbėti), būtina atstovams suteikti papildomų psichologijos žinių, kaip atpažinti smurtą, kaip reaguoti, kokias rekomendacijas teikti ir kur geriausiai kreiptis vienoje ar kitoje su smurtu susijusioje situacijoje.

Atsižvelgiant į tai, kad kaip buvo minėta šiame darbe, atstovai, neretai daro tą klaidą, kad mediacijai nepasiruošia, ar pasiruošia atmetinai, skiria tam mažiau laiko nei bylinėjimuisi teisme, advokatams buvo užduotas **12 klausimas: „Kaip manote, ar pasirengimas mediacijai užtruks tiek pat laiko, kiek ir nagrinėjimui bylai teisme, ar mažiau/daugiau?“**. Lentelėje Nr. 12 pateikti respondentų atsakymai.

Respondento kodas	Respondentų atsakymai į klausimą Nr. 12
1 AV	Tiek pat, gal net daugiau.
2 AV	Manau užtrunka trumpiau, nes mediacijos procesas nėra toks formalizuotas įrodymų tyrimo ir šalių pasisakymo prasme, todėl tyrimas ir pozicijų aiškinimasis daug efektyviau vyksta jau pačiame procese. Su atstovaujama šalimi pozicijos aptarimas prieš mediaciją, žinoma, yra trumpesnis nei prieš teismą.
3 AK	Mažiau.
4 AK	Įvairiai, naujų dalykų išgirsta, derybos ilgai užtrunka.
5 AM	Mažiau.
6 AŠ	Panašiai.
7 AP	Mažiau.
8 AKL	Mano, kad mažiau, nes bylinėjimuisi užtrunka procesinių dokumentų paruošimas ir apsikeitimas.
9 AU	Pirmos mediacijos daugiau – bet kadangi ir taip taiko per derybas, tai mano, kad panašiai – reikėtų susirinkti faktus, argumentacijas pasiruošti.
10 ĮV	Trumpiau. Mano, kad procesas mažiau formalus.

Apibendrinimas. Didžioji dauguma respondentų paminėjo, kad pasiruošimas mediacijos procesui užtrunka trumpiau. Tikėtina, kad jie nepilnai suvokdami savo kaip atstovų vaidmenį, neskiria tam pakankamai laiko, kadangi savo vaidmenį suvokia tik kaip atstovo, kuris siekia apginti savo atstovaujamojo, kad mediacijos metu nebūtų pažeistos jo kliento teisės, nepasakyta daugiau nei turėtų būti pasakyta. Manytina, kad šioje vietoje taip pat padėtų papildomas švietimas, tam kad atstovai persiorientuotų iš gynybinės pozicijos į labiau bendradarbiaujančią ir skirtų laiko atstovaujamojo apmokymui, kaip elgtis mediacijoje, padėtų jiems iš anksto pasiaiškinti siektinus tikslus, galimus sprendimo variantus.

Kadangi literatūroje apie mediaciją nurodomas ir dar vienas atstovo mediacijoje vaidmuo – tai nešališko susitarimo, pasiekto mediacijoje, tikrintojo, vertintojo (pagal Rundle skalę – Nedalyvaujantis patarėjas), advokatams buvo užduotas **13 klausimas – „Kaip elgsitės tuo atveju, jei klientas be Jūsų sudalyvaus mediacijos procese ir paprašys Jūsų paruošti dokumentą ir (ar) jį pateikti tvirtinimui teisme, o Jūs pamatysite, kad susitarimas prieštarauja kliento interesams, yra nelygiavertis, nesąžiningas?“**. Lentelėje Nr. 13 pateikti respondentų atsakymai.

Lentelė Nr. 13

Respondento kodas	Respondentų atsakymai į klausimą Nr. 13
1 AV	Perspėja žmogų, pakomentuoja, nuomonę pasako, tačiau akivaizdžiai neteisingų nepasitaikė.
2 AV	Informuosiu apie visas rizikas klientą (stengiuosi tai padaryti raštu), išsiaiškinu kokie tikri kliento motyvai priimant nenaudingą sprendimą (Pavyzdžiui: užsitęsęs procesas, suinteresuotumo procesu praradimas, nuovargis nuo pastovių ginčų, proceso išlaidos), įvertinęs visus kliento išsakytus argumentus, pateikiu savo vertinimą, tačiau galutinį sprendimą visada siūlau priimti klientui.
3 AK	Paaiškina ar supranta, ar savo noru sudarė – išsiaiškina, bet palieka spręsti klientui.
4 AK	Buvo atvejis, kai tvirtino, nors nedalyvavo mediacijoje.
5 AM	Paaiškina.
6 AŠ	Paaiškina klientui, bandys užkirsti kelią tokio susitarimo pasirašymui ir (ar) tvirtinimui.
7 AP	Išaiškina, bet tegul lieka.
8 AKL	Pabaksnos, paaiškina.
9 AU	Išpėtų klientą, bet greičiausiai neštų teismui tvirtinti.
10 IV	Jei įmonei naudinga, susitarta išlaikyti konfidencialumą, tada nieko nedarys.

Apibendrinimas. Dalis advokatų paminėjo, kad tai neįmanoma, nes mediatoriai kompetentingi, jie neleistų sudaryti tokio susitarimo (tačiau, kai buvo priminta, kad mediatorius gali būti nebūtinai teisininkas), tuomet visi vieningai sutarė, kad vistiek atliktų tokio susitarimo reviziją, auditą, peržiūrą, paaiškintų klientui apie pasekmes, tačiau leistų klientui rinktis pačiam. Šis vaidmuo nesiskiria nuo įprastų atstovo vaidmenų – t.y. tam tikrų dokumentų, susitarimų vertinimo, todėl šiuo aspektu problemų tikėtina neturėtų iškilti, t.y. nepaisant to ar mediatorius teisininkas ar kitos srities

atstovas, mediacijos metu, sudarytą susitarimą peržiūrėjęs teisininkas galės pateikti profesionalią išvadą, paliekant sprendimą priimti pačiam atstovaujajamam.

Ištyrus atstovų – teisininkų vaidmenį mediacijos procese, buvo pastebėta, kad Lietuvos teisininkai, nors dar ir ne ilgą laiką praktikuoja mediacijos procese, tačiau daro tas pačias klaidas, kaip ir tie užsienio teisininkai, kurie turi ilgesnę patirtį mediacijoje. Tačiau padėtis iš esmės nėra bloga, darbo autorei susidarė įspūdis, kad atstovai palankiai žiūri į mediaciją ir yra linkę išmokti ir sužinoti daugiau naujų dalykų apie mediaciją tam, kad geriau galėtų atlikti savo vaidmenį. Tikėtina, kad po mokymų, atstovai geriau gebėtų atskirti savo vaidmenį ir juos perorientuoti pagal poreikį bei dažniau taptų „mažaisiais mediatoriais“.

IŠVADOS

Apibendrinus pateiktos teorinės dalies ir empirinio tyrimo duomenis, darbo autorė daro šias išvadas:

1. Mediacija kaip procesas yra įvairialypis, lankstus, potencialiai kūrybiškas, sunkiai telpantis į teisinio, kaip jį suvokia teisininkai, reglamentavimo rėmus. Teisininkai, kurie išmano mediacijos procesą, geba persiorientuoti, veikti tarpdiscipliniškai bei tinkamai suvokia savo vaidmenį mediacijos procese.
2. Mediatoriais gali būti ne tik teisininkai, bet ir psichologai, kitų sričių ekspertai ar specialistai. Vis tik mediatorius visais atvejais turi įsivertinti savo galimybę dalyvauti mediacijoje, kadangi jei mediatorius neturės pakankamai žinių tos srities, kurioje kilo ginčas, abejotina ar mediacija bus sėkminga.
3. Teisėjams, advokatams, notarams, antstoliams ir kitiems teisininkams teisės aktais suteikta teisė ir galimybė teikti mediatoriaus paslaugas. Teisininkai mediatoriai labiau nei kitų profesijų atstovai yra suvaržyti savo profesijos atžvilgiu taikomo teisinio reguliavimo, tačiau iš kitos pusės, jie yra gerbiami visuomenėje ir dėl šio statuso jai labiau pasitikima.
4. Teisininkai – mediatoriai mediacijoje dažniausiai teikia pirmenybę vertinamajam stiliui, o tai sumenkina šalių gebėjimą pačioms priimti tinkamą, interesais grįstą sprendimą, naikina šalių kūrybiškumą, tuo pačiu prieštarauja mediatoriaus veiklos nešališkumo, neutralumo principams. Todėl atsižvelgiant į tai, kad teisininkai gali daryti įtaką mediacijos būdams pagal naudojamą modelį ir taikomą požiūrį, būtina šviesti ir mokyti būsimuosius mediatorius pradedant nuo jų vaidmens suvokimo transformavimo, t.y teisininkas – mediatorius turėtų „pamiršti“, kad jis yra teisininkas ir imti naudoti visai kitas priemones, apie kurias jam žinių (tikėtina) suteiks mediatorių kvalifikaciniai kursai, papildomi mokymai.
5. Mediatoriumi gali būti įvairių sričių specialistai. Teisininko – mediatoriaus vaidmuo, lyginant su ne teisininko – mediatoriaus vaidmeniu, mediacijoje turės tam tikrą, tik teisininkams būdingų bruožų (pavyzdžiui, klientų emocijų svarbos nepakankamas įvertinimas, polinkis sutelkti dėmesį į siekiamą rezultatą, o ne į vykstantį procesą ir pan.). Mediacija teisininkui nėra natūralus teisės praktikos pratęsimas, todėl teisininko - mediatoriaus vaidmeniui mediacijoje tinkamai atlikti, būtina būsimus mediatorius išmokyti dirbti su klientų emocijomis, suteikti psichologijos ir konfliktų sprendimo žinių.
6. Mediacijoje mediatorius atlieka ir kitus (ne tik taikaus ginčų sprendėjo) funkcijas: mediacijos proceso administratoriaus, komunikacijos specialisto, kalbos vertėjo, klausytojo ir išaiškintojo, proceso patarėjo, realybės tikrintojo, katalizatoriaus, atsakingo už susitarimo sudarymą

- vaidmenys. Svarbu, kad teisininkai - mediatoriai žinotų ir tinkamai suvoktų savo visas funkcijas mediacijos procese, kas leistų jiems dar geriau atlikti mediatoriaus vaidmenį.
7. Teisininkai – mediatoriai atlikdami savo vaidmenį daro klaidas: iš anksto apsibrėžia problemą; bijo suklysti; leidžia advokatams diktuoti, kaip mediacijoje elgtis su šalių reiškiamomis emocijomis; nusprendžia dėl mediacijos tikslingumo, būsimų rezultatų, reikšmingų aplinkybių, remiantis vien tik turimais dokumentais; savavališkai kreipiasi į šalies advokatą be šalies leidimo; neapsibrėžia mediacijos veiklos nišos. Geras mediacijos proceso išmanymas ir tvirti teorinių mediacijos žinių pagrindai yra būtinas pamatas sėkmingai teisininko – mediatoriaus praktikai.
 8. Teisininkai mediacijoje gali atlikti šalių atstovų vaidmenį, kuris yra labai svarbus ir vertingas mediacijos procese. Tinkamam atstovo mediacijoje vaidmens atlikimui advokatams ir kitiems teisininkams būtina perorientuoti savo praktiką, t.y. perimti mediacijos praktikos filosofiją ir imtis bendradarbiavimo sprendžiant problemas. Šis vaidmuo nėra tapatus klasikiniam atstovo bylinėjimosi procese vaidmeniui. Jei atstovai gebės perorientuoti savo vaidmenį ir prisitaikyti mediacijoje, šis procesas išvengs „advokatėjimo“ tendencijos arba tapimo „mažuoju teismu“ ir leis šalims tinkamai pasinaudoti savo teikiamais pranašumais.
 9. Atstovas mediacijos procese gali atlikti skirtingo intensyvumo vaidmenis: Nedalyvaujantis patarėjas (angl. *Absent Advisor*); Patarėjas stebėtojas/Ekspertas (angl. *Advisor observer/ Expert*); Ekspertas padėjėjas (angl. *Expert contributor*); Profesionalus palaikantis dalyvis (angl. *Supportive professional participant*); Atstovas (angl. *Spokesperson*). Kurį vaidmenį pasirinkti, atstovas turi įsivertinti pagal situaciją ir kliento poreikius. Grynasis atstovavimas (Atstovo vaidmuo) pageidautinas tik esant tokioms grėsmėms kaip smurtas, nelygios šalys, o labiausiai vertingas mediacijoje turėtų būti Eksperto padėjėjo vaidmuo.
 10. Klaidų mediacijoje teisininkai – atstovai taip pat neišvengia. Atstovai ne visada parodo norą ir gebėjimus išbandyti mediaciją; veikia nusiteikę rungtyniškai; neįtraukia visų mediacijos procesui reikalingų šalių; pasiūlo mediaciją netinkamu laiku, netinkamiems atvejams; nesugeba tinkamai pasiruošti ir (ar) paruošti kliento ir kt. Būtinas geras mediacijos proceso išmanymas ir gebėjimas prisitaikyti, o šių dalykų galima išmokti keliant kvalifikaciją.
 11. **Tinkamas atstovo vaidmens suvokimas ir atlikimas turės įtakos mediacijos procesų sėkmei ir taikymo plėtrai.** Atstovai, kurie suvokia mediacijos naudą, skatina savo klientus rinktis mediaciją. Tuo pačiu, tinkamai atliktas atstovo vaidmuo mediacijoje, padeda nesutarimo šalims sugeneruoti tinkamą sprendimą, o tai sudaro prielaidą mediacijai populiarėti, kadangi procesu patenkintos šalys rekomenduos mediaciją kitiems.
 12. Darbo autorės atliktas tyrimas – atstovų – teisininkų apklausa (interviu) patvirtino darbo teorinėje dalyje pateiktas išvalgas, išvadas bei ginamuosius teiginius, susijusius tiek su teisininkų – atstovų,

tiesiogiai ir su teisininkų – mediatorių vaidmens suvokimu ir įgyvendinimu mediacijos procese. Didžioji dauguma respondentų realizuoja savo vaidmenį mediacijoje kaip Atstovai (pagal Rundle skalę), o tai patvirtina literatūroje pateiktus nuogastavimus, kad mediacijoje einama „advokatėjimo keliu“, mediacija tampa „mažuoju teismu“. Akivaizdu, kad **teisininkai netinkamai suvokia savo vaidmenį mediacijos procese, nes nėra tinkamai ruošiami dalyvavimui jame**. Tikėtina, kad po mokymų, atstovai mediacijos proceso metu dažniau rinktųsi „mažą mediatoriaus“ vaidmenį, o teisininkai – mediatoriai - pamirštų, kad yra teisininkai. Toks vaidmenų tinkamas suvokimas ir realizavimas darytų teigiamą įtaką mediacijos plėtrai.

PASIŪLYMAI

I. Apibendrinus teorinės dalies ir atliktos ekspertų apklausos rezultatus bei *atsižvelgiant į tai, kad:*

1. LR Švietimo ir mokslo ministro 2015 m. liepos 23 d. įsakymu Nr. V-831 patvirtintame Teisės studijų krypties aprašo 21 punkte įtvirtinta, kad baigę teisės studijų krypties studijas, asmenys turi būti parengti tokių teisinių profesijų kaip teisėjas, advokatas, prokuroras, antstolis, notaras, ar bet kokiai kitai teisinių žinių ir įgūdžių reikalaujančiai valstybės tarnautojo ar darbuotojo (teisininko, juriskonsulto, teisės patarėjo, teisės referento ir panašiai) profesinei veiklai viešajame, nevyriausybiniam ar privačiajame sektoriuje;
2. Teisininkai ateityje vis dažniau atliks mediatorių vaidmenį (teisminėje ir neteisminėje mediacijoje);

todėl darbo autorės nuomone, tikslinga LR švietimo ir mokslo ministerijos ministro įsakymu, Teisės studijų krypties apraše išvardintas teisininkų profesines veiklas papildyti mediatoriaus profesine veikla ir išdėstyti šį punktą sekančiai:

„21. Baigę teisės studijų krypties studijas, asmenys turi būti parengti tokių teisinių profesijų kaip teisėjas, advokatas, prokuroras, antstolis, notaras, mediatorius profesinei veiklai. Teisės studijų krypties absolventas gali dirbti ir bet kokią kitą teisinių žinių ir įgūdžių reikalaujančią valstybės tarnautojo ar darbuotojo (teisininko, juriskonsulto, teisės patarėjo, teisės referento ir panašiai) darbą viešajame, nevyriausybiniam ar privačiajame sektoriuje. Konkrečius kvalifikacijos ir kitus reikalavimus užimti tam tikras pareigas ar verstis tam tikra teisine veikla gali numatyti įstatymai ar kiti teisės aktai.“

II. Apibendrinus teorinės dalies ir atliktos ekspertų apklausos rezultatus bei *atsižvelgiant į tai kad:*

1. Darbo autorė teikia I pasiūlymą;
2. Teisės studijų krypties aprašo III skyriaus 24.3 punkte iškelti siektini specialieji universitetinių teisės studijų rezultatai;

todėl darbo autorės nuomone, tikslinga LR švietimo ir mokslo ministerijos ministro įsakymu, Teisės studijų krypties aprašą papildyti 24.3.8. punktu ir jį išdėstyti sekančiai:

„24.3.8. Geba teikti nešališko tarpininko (mediatoriaus) paslaugas.“

III. Apibendrinus teorinės dalies ir atliktos ekspertų apklausos rezultatus bei **atsižvelgiant į tai, kad:**

1. mediacija teisininkui nėra natūralus teisės praktikos pratęsimas, t.y. teisininko – mediatoriaus ir teisininko – atstovo vaidmens mediacijoje atlikimui, teisininkui neužtenka tik teisinių žinių;
2. teisininkai gali daryti reikšmingą įtaką mediacijos plėtrai;

todėl darbo autorės nuomone, būtinas tinkamas teisininkų parengimas dalyvavimui mediacijoje – tai turėtų būti dėstoma Vilniaus universitete, Mykolo Romerio universitete, Vytauto Didžiojo universitete, Kazimiero Simonavičiaus universitete kaip teisės bakalauro ar teisės vientisųjų studijų programos privalomas dalykas.

IV. Apibendrinus teorinės dalies ir atliktos ekspertų apklausos rezultatus bei **atsižvelgiant į tai, kad:**

1. 2019 m. sausio 1 d. įsigalioja Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas, kurio 6 str. numatytos įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą sąlygos bei tam tikros išlygos taikomos teisėjams, advokatams, antstoliams ir notarams: 1. Asmenys, siekiantys būti įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, turi atitikti šiuos reikalavimus: 1) turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą; **2) būti išklause ne trumpesnius kaip 40 akademinį valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą dienos; 3) išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą; 4) būti nepriekaištingos reputacijos, atsižvelgiant į šio įstatymo 7 straipsnyje nurodytus reikalavimus. 2. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai netaikomi teisėjams, turintiems trejų metų teisėjo darbo patirtį ir išklausiems ne trumpesnius kaip 16 akademinį valandų įvadinį mokymus mediacijos tema, ir socialinių mokslų daktaro laipsnį turintiems asmenims, kurie per paskutinius trejus metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą vedė mokymus mediacijos tema, kurių bendra trukmė ne mažiau kaip 100 akademinį valandų. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai taip pat netaikomi asmenims, kuriems pagal Europos Sąjungos valstybės narės ar Europos ekonominės erdvės valstybės teisės aktus tos valstybės kompetentinga institucija yra suteikusi teisę teikti mediacijos paslaugas. Šio straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytas reikalavimas netaikomas advokatams, antstoliams ir notarams, turintiems trejų metų atitinkamai advokato, antstolio arba notaro darbo patirtį;**

2. Tinkamas teisininkų paruošimas daro reikšmingą įtaką teisininko vaidmens mediacijos procese suvokimui bei mediacijos plėtrai;

todėl darbo autorės nuomone, LR Seimui tikslinga atšaukti Lietuvos Respublikos mediacijos įstatyme, įsigaliosiančiame nuo 2019 m. sausio 1 d., numatytas išimtis dėl kvalifikacinio egzamino teisėjams (pastariesiems taip pat netaikyti išimties dėl 16 akademiųjų valandų mokymų), advokatams, notarams ir antstoliams, t.y. išdėstant šį punktą sekančiai:

„1. Asmenys, siekiantys būti įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, turi atitikti šiuos reikalavimus: 1) turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą; 2) būti išklause ne trumpesnius kaip 40 akademiųjų valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą dienos; 3) išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą; 4) būti nepriekaištingos reputacijos, atsižvelgiant į šio įstatymo 7 straipsnyje nurodytus reikalavimus. 2. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai netaikomi asmenims, kuriems pagal Europos Sąjungos valstybės narės ar Europos ekonominės erdvės valstybės teisės aktus tos valstybės kompetentinga institucija yra suteikusi teisę teikti mediacijos paslaugas.“

V. Apibendrinus teorinės dalies ir atliktos ekspertų apklausos rezultatus bei atsižvelgiant į tai, kad mediacijos tema kalbant apie teisininkų kvalifikacijos kėlimą vis dar yra pakankamai nauja, siūlytina:

Nacionalinei teismų administracijai - įtraukti mediacijos temą į Pretendentų į teisėjus egzamino programą (patvirtinta Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P-98-(7.1.2)//Valstybės žinios, 2013, Nr. 94-4720) bei į Teisėjų mokymo programą (patvirtinta Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P-164-(7.1.2)//Valstybės žinios, 2013, Nr. 96-4811) kaip teisėjų papildomojo privalomojo mokymo programos dalis.

Lietuvos advokatūrai – įtraukti mediacijos temą į Advokatų kvalifikacinio egzamino ir advokatų veiklos organizavimo egzamino programą (patvirtinta LR Teisingumo ministro įsakymu 1R-147//TAR, 2014, Nr. 4834). Organizuojant ir įgyvendinti advokatų kvalifikacijos tobulinimą kreipti didesnę dėmesį į mediacijos temą, t.y Lietuvos advokatūros mokymo centrui organizuoti kursus ir seminarus, kuriuose būtų kalbama apie mediaciją.

Notariato rūmams - įtraukti mediacijos temą į Notaro kvalifikacinio egzamino programą (patvirtinta LR Teisingumo ministro įsakymu 1R-11// Valstybės žinios, 2007, Nr. 7-300) bei į notarų kvalifikacijai kelti organizuojamus kursus ir seminarus.

Antstolių rūmams - įtraukti mediacijos temą į Antstolių kvalifikacinio egzamino programą (patvirtinta LR Teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-272// TAR, 2017, Nr. 17611) bei į antstolių kvalifikacijai kelti organizuojamus kursus ir seminarus.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. „Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2018 sausio 26 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9F4371AB03A3/qiRSIZJrit>
2. „Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2018 vasario 26 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.94F5702CA0F1/cgDGFkIXNb>
3. „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2018 kovo 16 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E7C18F61454/UZNmKIsgMC>
4. „Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2018 kovo 15 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.27B041C4CCDE/LeAfsRQsXH>
5. „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2018 kovo 15 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.27B041C4CCDE/PiJbZXMLoG>
6. „Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2018 sausio 23 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1a9058e049b311e6b5d09300a16a686c/SyoyyHjvyo>
7. „Lietuvos Respublikos notariato įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2018 kovo 1 d.
<https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BE3136A78E80/ckHmqEYOdl>
8. „Lietuvos Respublikos teismų įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2018 sausio 25 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.522B3E415B52/BZRDpSeeXy>
9. „Lietuvos advokatų etikos kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2018 sausio 15 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/106e2550086211e6a238c18f7a3f1736>
10. „Antstolių profesinės etikos kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2018 sausio 15 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6823DE849EF1/hONKGjeRTE>
11. „Lietuvos Respublikos notarų etikos kodeksas“. notarturumai.lt. Žiūrėta 2018 kovo 10 d.
<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-etikos-kodeksas>
12. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl teisinių pareigybių sąrašo patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2018 kovo 10 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D7A27A0078EF>
13. „Teismo mediatoriaus statuso suteikimo ir jo panaikinimo asmenims tvarkos aprašas“. TAR. Žiūrėta 2018 sausio 10 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/18f52c404d2f11e48ab9ed2ded7f9767/OTIUHICGFh>

14. „Teisėjų tarybos nutarimas dėl teisėjų veiklos vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2018 sausio 25d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3e567be0641a11e4ab32a37dfc9a0878>
15. „Teisėjų tarybos nutarimas dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2018 sausio 14 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9c1c1d004d2e11e48ab9ed2ded7f9767/squhZGbTHM>
16. „Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2017 rugsėjo 6 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b84a2a305d3b11e589fccd6fa118e11c>
17. „Septynioliktosios Vyriausybės programa“. TAR. Žiūrėta 2018 sausio 12 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ed6be240c12511e6bcd2d69186780352>
18. „Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa“. TAR. Žiūrėta 2017 sausio 12 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26DA62D7E9F4>
19. „Advokatų ir advokatų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo tvarkos aprašas“. Žiūrėta 2018 kovo 1 d.
file:///C:/Users/nerin/Downloads/sprendimas_kvalifikacija_suvestine_red_su_pak.pdf
20. „Teisės studijų krypties aprašas“. TAR. Žiūrėta 2018 sausio 23 d.
<https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/c7d77990312011e5b1be8e104a145478/dwYkvIDDhW>
21. Advokatų kvalifikacinio egzamino ir advokatų veiklos organizavimo egzamino programa //TAR. 2014, Nr. 4834.
22. Antstolių kvalifikacinio egzamino programa//TAR. 2017, Nr. 17611.
23. Notaro kvalifikacinio egzamino programa//*Valstybės žinios*. 2007, Nr. 7-300.
24. Pretendentų į teisėjus egzamino programa//*Valstybės žinios*. 2013, Nr. 94-4720).
25. Teisėjų mokymo programa//*Valstybės žinios*. 2013, Nr. 96-4811).

Europos Sąjungos teisės aktai

1. „1998 m. sausio 21 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija šalims narėms Nr. R (98)1 dėl šeimos mediacijos“. WCD.COE.INT. Žiūrėta 2017 gegužės 15 d.
<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&Instranetmage=1153972&SecMode=1&DocId=450792&Usage=2>
2. „2001 m. rugsėjo 5 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija šalims narėms Nr. Rec(2001)9 dėl alternatyvių ginčų tarp viešojo administravimo institucijų ir privačių asmenų sprendimo priemonių“. COE.INT. Žiūrėta 2017 gegužės 15 d.

- https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e2b59
3. „2002 m. rugsėjo 18 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija šalims narėms Nr. Rec (2002)10 dėl mediacijos civiliniuose ginčuose“. COE.INT. Žiūrėta 2017 gegužės 15 d.
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e1f76
 4. „2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“. EUR-LEX.EUROPA. Žiūrėta 2017 gegužės 15 d.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32008L0052>
 5. „Europos mediatorių elgesio kodeksas“. europa.eu. Žiūrėta 2018 sausio 12 d.
http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf
 6. „Green Paper On Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial law.“ EUR-LEX. Žiūrėta 2017 gegužės 15 d.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52002DC0196>

Monografijos ir straipsnių rinkiniai

1. Bryan, Clark. *Lawyers and Mediation*. Berlin: Springer, 2012.
2. Kaminskienė, Natalija, Daiva Račelytė, Agnė Tvaronavičienė, Renata Mienkowska-Norkienė, Eglė Atutienė, Gerda Štaraitė-Barsulienė, Ieva Saudargaitė, Rokas Uscila, Aurimas Banys, Egidijus Langys, Vidas Pečkys, Edvardas Špokas, Gražina Čiuladienė, Gintaras Aleknonis. *Mediacija. Vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
3. Kaminskienė, Natalija. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas. Monografija*. Vilnius: Registrų centras, 2011.
4. MacFarlane, Julie. *The New Lawyer: How Settlement Is Transforming the Practice of Law*. UBC Press, 2008.
5. Murray, John S., Alan Scott Rau, and Edward F. Sherman. *Processes of Dispute Resolution: The Role of Lawyers*. Westbury, N.Y.: Foundation Press, 1989.

Moksliniai straipsniai

1. Barsulienė –Štaraitė, Gerda. „Mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje“. *Socialinių mokslų studijos* 4, 1 (2012).
2. Barsulienė - Štaraitė, Gerda. „Notaro kaip mediatoriaus vaidmuo paveldėjimo teisiniuose santykiuose.“ *Socialinis darbas*. 11, 2 (2012).
https://www.mruni.eu/upload/iblock/6ce/006_barsuliene.pdf
3. Corbin Lillian, Baron Paula, Gutman Judy. “ADR Zealots, Adjudicative Romantics and Everything in between: Lawyers in Mediations”. *38 U.N.S.W.L.J.* 492 (2015).
4. Douglas Kathy and Becky Batagol. “The Role of Lawyers in Mediation: Insights From Mediators At Victoria ’ S Civil and Administrative Tribunal”. *Monash University Law Review*, 40, 3 (2014): 758-792.
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/monash40&div=34&start_page=758&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults
5. Enarson, Harold L. “Mediation and Education”. *Labor Law Journal*, 7, 8 (rugpjūtis 1956).
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/lablj07&div=63&start_page=466&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults
6. Fidler, Hadassah. „Should Therapists Mediate?“. *socialworktoday.com*, žiūrėta 2018 vasario 5 d. http://www.socialworktoday.com/archive/exc_0216.shtml
7. George, Adams W. “Advocacy in a Mediation”. *Advocates' Quarterly*, 23, 4 (spalis 2000).
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/aqrtly23&div=26&start_page=471&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults
8. Gizzi, Steve. “Judging Mediation”, *John F. Kennedy University Law Review*. 10, 1 (2004), 135-148.
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/jfku10&div=10&start_page=135&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults
9. Harges, Bobby Marzine. “Mediator Qualifications: The Trend Toward Professionalization”. *BYU Law Review*, 3,6 (1997).
<https://digitalcommons.law.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2773&context=lawreview>
10. Kaminskienė, Natalija, Agnė Tvaronavičienė, Gražina Čiuladienė, Inga Žalėnienė. „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas“. *Socialinių mokslų studijos*. 8, 1 (2016): 44-62. https://www.mruni.eu/upload/iblock/aa1/N8-1-03_%C4%8Ciuladiene.pdf

11. Kaminskienė, Natalija. „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai.” *Jurisprudencija*. 20, 2 (2013): 683-705.
<https://www.mruni.eu/upload/iblock/7a6/JUR-13-20-2-17.pdf>
12. Kovach, Kimberlee. „New Wine Requires New Wineskins: Transforming Lawyer Ethics for Effective Representation in a Non-Adversarial Approach to Problem Solving: Mediation.” *Fordham University School of Law Fordham Law Journal*, (2001).
13. Lawrence, K. L. “Mediation Advocacy: Partnering with the Mediator”. *Ohio State Journal on Dispute Resolution*. 15, 2 (2000), 425-444.
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/ohjdpr15&div=25&start_page=425&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults
14. Levin, Murray Levin S. “The Propriety of Evaluative Mediation: Concerns About the Nature and Quality of an Evaluative Opinion”. *Ohio State Journal on Dispute Resolution*, 16, 2 (2001).
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/ohjdpr16&div=19&start_page=267&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults
15. Micheline, Dewdney. “Party-, Mediator- and Lawyer-Driven Problems in Mediation”. *Asian Dispute Review*, 10, 2 (Balandis 2008), 57-61.
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?men_tab=srchresults&handle=hein.kluwer/asidpurv0010&id=63&size=2&collection=kluwer&terms=Mediator|and%20lawyer-driven%20problems|Party|party|mediation|in|mediator|and%20Lawyer-driven%20%20%20%20problems%20in%20Mediation|MEDIATION%20%20%20%20Party|In|and|problems&termtype=phrase&set_as_cursor=0
16. Marcel Kathleen W., Patrick Wiseman. “Why We Teach Law Students to Mediate”. *Journal of Dispute Resolution*, 8, 1987.
<https://scholarship.law.missouri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1155&context=jdr>
17. Moberly, Robert B. “Mediator Gag Rules: Is It Ethical for Mediators to Evaluate or Advise?”. *South Texas Law Review*, 38, 2 (gegužis 1997), 669-680.
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/stexlr38&div=24&start_page=669&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults
18. Nolan-Haley, Jacqueline. “Mediation: The “New Arbitration””. *Harvard Negotiation Law Review*, 17, 61-96.
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/haneg17&div=4&start_page=61&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

19. Purnell Sandra E. "The Attorney as Mediator ". Inherent Conflict of Interest, 32 UCLA L. Rev. 986 (1985).
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/uclalr32&div=31&start_page=986&collection=journals&set_as_cursor=1&men_tab=srchresults
20. Riskin, Leonard L., "Mediation and Lawyers." *Ohio State Law Journal*, 43, 1 (1982).
https://kb.osu.edu/dspace/bitstream/handle/1811/65180/1/OSLJ_V43N1_0029.pdf
21. Stark, James H. "The Ethics of Mediation Evaluation: Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator". *South Texas Law Review*, 38, 2 (gegužis 1997), 769-800.
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/stexlr38&div=31&start_page=769&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults
<https://www.mruni.eu/upload/iblock/0f7/14zaleniene.pdf>
22. Treuthart, Mary Pat. "In harm's way? Family mediation and the role of the attorney advocate", *Golden Gate University Law Review*. 23, 3 (vasara 1993), 717-794.
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/ggulr23&div=39&start_page=717&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults
23. Zerhusen, Karen A. "Reflections on the Role of the Neutral Lawyer: The Lawyer as Mediator". *Kentucky Law Journal*. 81, 4 (1992-1993), 1165-1176.
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/kentlj81&div=47&start_page=1165&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults
24. Zipfel Michael. "The Attorney Mediator: Protection through Representation, 92 Dick. L. Rev. 811 (1988).
25. Zlatchin, Carl. "Divorce Mediation: A Psychologist's View", *Family Advocate*. 9, 1 (1986), 38-42.
http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/famadv9&div=15&start_page=38&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults
26. Zumeta, Zena. "Facilitative Mediator Responds, A". *Journal of Dispute Resolution*. 2, 8 (2000).
<https://scholarship.law.missouri.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1382&context=jdr>
27. Žalėnienė Inga, Tvaronavičienė Agnė. „The main features and development trends of mediation in Lithuania: the opportunities for Lawyers.“ *Jurisprudencija*. 1, 119 (2010): 227-242.
<https://www.mruni.eu/upload/iblock/0f7/14zaleniene.pdf>

Internetinis tinklalapis/svetainė

1. Currie, Cris. „Should A Mediator Also Be An Attorney?“. mediate.com. 2000 rugpjūtis.
<https://www.mediate.com/articles/currie.cfm>
2. Diamond, Ilene. “The Value of a Psychologist Mediator”. mediate.com. 2011 kovas.
<https://www.mediate.com/articles/diamondi1.cfm>
3. Grippa, Jennifer B. “Eight Common Mistakes in Mediation and How to Avoid Them”. americanbar.org . rugsėjis, 2016.
<http://apps.americanbar.org/litigation/committees/womanadvocate/articles/summer2016-0916-eight-common-mistakes-mediation-how-to-avoid.html>
4. „Mediacija – nauja antstolių teisinė paslauga“. antstoliurumai.lt. Žiūrėta 2018 vasario 25 d.
<http://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=2120>
5. “Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose“. eeagrants.lt. Žiūrėta 2018 vasario 15 d.
http://www.eeagrants.lt/programos/projektai/program/6/id/65/mediacijos_igyvendinimas_probacijos_tarnybose_mipt
6. Mehta, G. Steven. “Mistakes Made By Mediators –Part One”. mediate.com. 2009 liepa.
<https://www.mediate.com/articles/MehtaSbl20090720a.cfm>
7. Mehta, G. Steven. “Mistakes Made By Mediators — Part Two”. mediate.com. 2009 liepa.
<https://www.mediate.com/articles/MehtaSbl20090720b.cfm>
8. Mehta, G. Steven. “Mistakes Made By Mediators –Part Three”. stevemehta.com. 2014 birželis, <http://stevemehta.com/mistakes-made-by-mediators-part-three/>
9. <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=teisininkas&lns=-1&les=-1>. Žiūrėta 2017 lapkričio 15 d.
10. <http://www.skvc.lt/default/lt/lietuvos-svietimo-sistema/aukstasis-mokslas>. Žiūrėta 2017 sausio 15 d.
11. Spier, G. Richard. “The Ten Biggest Mistakes Lawyers Make in Mediation”. mediate.com. spalio, 2015.
12. <http://www.teismai.lt/lt/teismams/mokymas/teiseju-mokymas/227>. Žiūrėta 2018 sausio 12 d.
13. „Teisminė mediacija“. e.teismas.lt. Žiūrėta 2018 vasario 14 d.
<https://e.teismas.lt/lt/public/teismin%C4%97-mediacija/>
14. <http://www.tf.vu.lt/apie-mus/istorija/>. Žiūrėta 2017 sausio 15 d.
15. “Roles of the Mediator”. mediate.com. Žiūrėta 2018 kovo 12 d.
<https://www.mediate.com/divorce/pg31.cfm>
<https://mediate.com/articles/spier.cfm>

Elektroniniai leidiniai

1. „Teismų veiklos apžvalga. 2016“. Nacionalinė teismų administracija. Žiūrėta 2017 rugsėjo 25 d.
http://www.teismai.lt/data/public/uploads/2017/03/teismu_veiklos_apzvalga_2016.pdf
2. “Teisminės mediacijos komisijos 2016 m. veiklos ataskaita”. Žiūrėta 2017 rugsėjo 8 d.
<http://www.teismai.lt/data/public/uploads/2017/04/teismines-mediacijos-komisijos-2016-m.-ataskaita.pdf>
3. „Visuotinis advokatų susirinkimas 2017 m. Advokatų tarybos veiklos ataskaita”. Žiūrėta 2018 kovo 15 d.
<file:///C:/Users/nerin/Downloads/advokat%C5%B3%20tarybos%20veiklos%20ataskaita.pdf>

Straipsniai dienraštyje, savaitraštyje: online

1. Jankaitytė, Greta. „Populiariausios specialybės: į olimpą grįžo ekonomika“. Verslo žinios. 2017 liepos 24 d.
<http://www.vz.lt/vadyba/personalo-valdymas/2017/07/24/populiariausios-specialybes-i-olimpa-grizo-ekonomika>
2. „Ekspertai: universitetas ir kolegija: abu skirtingi, abu reikalingi“. Delfi. 2016 liepos 7 d.
<https://www.delfi.lt/projektai/archive/ekspertai-universitetas-ir-kolegija-abu-skirtingi-abu-reikalingi.d?id=71747980>
3. Jackevičius, Mindaugas. „Teisininko profesija: ne sausam pedantui, o turinčiam gerą atmintį ir logiškai mąstančiam“. Delfi. 2011 balandžio 17 d.
<https://www.delfi.lt/news/daily/education/teisininko-profesija-ne-sausam-pedantui-o-turinciam-gera-atminti-ir-logiskai-mastanciam.d?id=44503223>
4. Kaminskienė, Natalija. „75 proc. ginčų gali būti išspręsti be teismo įsikišimo“. naujienos.alfa.lt. 2017 gegužės 10 d.
<https://naujienos.alfa.lt/leidinys/iq/natalija-kaminskiene-75-proc-gincu-gali-buti-isspresti-teismo-isikisimo/>
5. “Mediacija – nauja antstolių teisinė paslauga”. antstoliurumai.lt. Žiūrėta 2018 kovo 1 d.
<http://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=2120>
6. Miniotaitė, Jadvyga. “Pas notarą – ir sandorių tvirtinti, ir ginčų spręsti”, *Buhalterija*, balandžio 19, 2016, 15.
7. Sustac, Zeno Daniel. “Philosophy of Mediation”. *mediate.com*. 2015 vasaris.
<https://www.mediate.com/articles/SustacZ9.cfm>

8. Šalaševičius, Vaidas. „Darbo rinkai ar darbo biržai reikia tiek teisininkų?“. Delfi, 2016 gegužės 18 d.
<https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/v-salasevicius-darbo-rinkai-ar-darbo-birzai-reikia-tiek-teisininku.d?id=71308052>
9. Rappaport, Anna. “Eight Common Mistakes Mediators Make When Trying to Generate Business”. americanbar.org. Žiūrėta 2018 sausio 3 d.
https://www.americanbar.org/.../rappaport_8_common_mistakes.authcheckdam.pdf.
10. Reimeris, R. „Universitetai jungsis, o kaip kolegijos?“. MOSTA, žiūrėta 2018 m. sausio 15 d.
<http://www.mosta.lt/lt/component/content/article/8-naujienos/365-r-reimeris-universitetai-jungsis-o-kaip-kolegijos>
www.kalejimudepartamentas.lt/.../judita%20venckeviciene.pdf
11. Venckevičienė, Judita. “Mediacija baudžiamojoje justicijoje: iššūkis priimtas“. Žiūrėta 2018 kovo 15 d.
www.kalejimudepartamentas.lt/.../judita%20venckeviciene.pdf

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe visapusiškai išnagrinėtas teisininko vaidmuo mediacijos procese. Literatūros analizės, apibendrinimo, lyginamojo, ekspertinės apklausos metodų pagalba atskleistos tokios temos, kaip teisininko išsilavinimo pritaikomumas mediacijos procese, mediatoriaus veiklai keliami kvalifikaciniai reikalavimai, atskleisti mediatorių vaidmenys klasikinių teisininkų profesijų kontekste bei teisininkų – mediatorių vaidmens įtaka mediacijoje naudojamiems stiliams, išryškunami skirtumai tarp teisininkų mediatorių ir kitų profesijų mediatorių vaidmenų, atskleidžiamos papildomos teisininkų funkcijos (vaidmenys) mediacijoje, dažniausiai daromos teisininkų – mediatorių klaidos, iškelta ir atskleista atstovų vaidmens sampratos mediacijoje problema, analizuojami teisininkų – atstovų vaidmenys pagal įsitraukimo į mediacijos procesą laipsnį, atskleidžiamos ir įvertinamos teisininkų – atstovų klaidos, kurias jie daro dėl netinkamai suvokto vaidmens. Magistro darbą sudaro įvadas, keturi skyriai su poskyriais, išvados, pasiūlymai. Darbo išvados ir pasiūlymai suformuoti remiantis teisininko – mediatoriaus ir teisininko - atstovo vaidmenų išsamia analize (II, III, IV darbo skyriai). Darbo autorės atliktas tyrimas – atstovų – teisininkų apklausa (interviu) patvirtino teorijoje pateiktas išvalgas ir išvadas, susijusias tiek su teisininkų – atstovų, tiek ir su teisininkų – mediatorių vaidmens suvokimu ir įgyvendinimu mediacijos procese, t.y. kad teisininkai netinkamai suvokia savo vaidmenį mediacijos procese, nes nėra tinkamai ruošiami dalyvavimui jame. Tinkamai paruošti teisininkai turės įtakos mediacijos procesų sėkmei ir taikymo plėtrai.

Pagrindinės sąvokos: teisininkas, mediatorius, atstovas, vaidmuo.

ANNOTATION

The master's final thesis examines comprehensively the role of a lawyer in the process of mediation. With the help of literature analysis, generalization, comparative, and expert survey methods, topics such as the applicability of lawyer's education in the process of mediation, qualification requirements for mediator activities are disclosed in the work along with the roles of mediators in the context of classic lawyer professions, and the impact of the role of lawyers-mediators on the styles used in mediation; the work also highlights the differences between lawyers-mediators and mediators of other professions, demonstrating additional roles of the lawyer function in mediation, most common mistakes of lawyers-mediators, revealing and highlighting the problem of the concept of the role of representatives in mediation, analysing the roles of lawyers-representatives based on the degree of inclusion in the process of mediation, disclosing and evaluating the mistakes of lawyers-representatives that they make because of the misunderstood role. The master's thesis consists of the introduction, four sections with subsections, conclusions, and recommendations. The conclusions and recommendations of the work were formulated on the basis of the comprehensive analysis of the roles of the lawyer-mediator and lawyer-representative (sections II, III, IV). The research carried out by the author of the work – a survey (interviews) of lawyers-representatives – confirmed the insights and conclusions presented in theory related to the perception and implementation of the role of lawyers-representatives and lawyers-mediators in the mediation process, i.e. that lawyers misunderstand their role in the mediation process because they are not properly trained for participation in it. Properly trained lawyers will influence the success and development of application of mediation processes.

Main concepts: lawyer, mediator, representative, role.

SANTRAUKA

Teisininko vaidmuo mediacijos procese

Mediacija visuomenei buvo pasiūlyta kaip vienas iš būdų kitaip (greičiau, pigiau, taikiau) spręsti konfliktus. Kadangi teisininkai įprastai dirba su visuomenėje kylančiais konfliktais, vienais iš dažniausiai sutinkamų dalyvių mediacijoje tapo mediatoriai – teisininkai ir teisininkai – šalių atstovai. Deja, tačiau paaiškėjo, kad turimų žinių būsimiems mediacijos dalyviams nepakanka arba jos nėra tinkamai suvoktos, t.y. teisininkai ne visada supranta savo vaidmenį mediacijos procese. Mediacija – alternatyvi teismui, savanoriška konfidencialaus pobūdžio ginčų sprendimo procedūra, kurioje vienas arba keli tretieji nepriklausomi nešališki asmenys - mediatorius ar mediatoriai - padeda besiginčijantiems pasiekti priimtina ginčo sprendimą. Šiuo metu Lietuvoje yra daromi reikšmingi žingsniai skatinant mediacijos plėtrą – ruošiami mediatoriai, galintys dalyvauti teisminėje mediacijoje - teisėjams, anstoliams, notarams, advokatams teisės aktais suteikta teisė teikti mediacijos paslaugas.

Tyrimo tikslas – visapusiškai atskleisti teisininko vaidmenį mediacijos procese. Šiam tikslui pasiekti darbo autorė remdamasi užsienio literatūroje pateikta teisininkų vaidmenų analize, atskleidė teisininkų – mediatorių ir teisininkų – atstovų galimus vaidmenis mediacijos procese, funkcijas, problematiką, dažniausiai daromas klaidas. Empirinis tyrimas – ekspertų apklausa, patvirtino lietartūroje išsakytas nuomones, kad teisininkų mediacija yra kitokia (labiau institucionalizuota, prilyginama „mažajam teismui“) nei kitų profesijų atstovų vedama mediacija, bei kad prie to reikšmingai prisideda tiek patys mediatoriai – teisininkai, tiek ir atstovai, todėl teisininkų tinkamai suvoktas vaidmuo yra svarbus, nes jie daro įtaką mediacijai, jos plėtrai. Tinkamam teisininkų vaidmens suvokimui būtinas teisininkų švietimas, galbūt net įtraukiant mediacijos discipliną kaip privalomai dėstomą dalyką į teisės specialistus ruošiančių mokymo įstaigų programas. Vadovaujantis šiuo magistro baigiamuoju darbu galima parengti mokymo modulį teisininkams, kuris padėtų jiems geriau suvokti ir perorientuoti savo vaidmenis mediacijos procese.

SUMMARY

The Role of Lawyers in Mediation

Mediation was offered to the public as one of the different conflict solution methods (faster, cheaper, more amicable). As lawyers usually deal with conflicts in society, mediators-lawyers and lawyers representing the parties are some of the most frequent participants of mediation. Unfortunately, it has turned out that the knowledge of future mediation participants is not sufficient or is not properly understood, namely, lawyers not always understand their role in the process of mediation. Mediation is an alternative to the court, it is a voluntary dispute resolution procedure of confidential nature in which one or more third parties – independent, impartial persons, mediator or mediators – help the disputing parties to achieve an acceptable dispute resolution. At present, significant steps are being taken in Lithuania to promote the development of mediation, but training mediators who are able to participate in judicial mediation – lawyers, bailiffs, notaries, and advocates are entitled by the law to provide mediation services.

The purpose of the research is to fully discuss the role of a lawyer in the process of mediation. In order to achieve this goal, the author of the work, based on the analysis of the roles of lawyers available from foreign literature, revealed the possible roles of lawyers-mediators and lawyers-representatives in the process of mediation, their functions, problems, and most common mistakes. The empirical study – an expert survey – has confirmed the opinions expressed in literature that the mediation of lawyers is different (more institutionalized, comparable to the “mini court”) as compared with mediation carried out by representatives of other professions, and that the mediators, both lawyers and representatives, significantly contribute to it, therefore, the role properly perceived by lawyers is important because they influence the mediation and its development. Appropriate perception of the role of lawyers requires education of lawyers, by potentially including the discipline of mediation as a compulsory subject in the curriculum of lawyer-training educational institutions. Following this master's final thesis, a training module for lawyers can be developed to help them better understand and reorient their roles in the mediation process.

KLAUSIMAI - GAIRĖS

1. Jūsų teisinio darbo stažas.
2. Ar teko dalyvauti mediacijoje. Ar teko dalyvauti mokymuose apie mediaciją?
3. Kaip manote, kokios yra (bus) Jūsų, kaip šalies atstovo funkcijos mediacijoje?
4. Kaip suprantate apibūdinimą „bendradarbiaujantis teisininkas“ mediacijos procese? Kaip manote galėtumėte padėti mediatoriui, kitai šaliai, kitos šalies atstovui?
5. Ar manote, kad Jums prireiks papildomų įgūdžių, kad tinkamai atstovautumėte klientą mediacijoje, t.y. konfliktų sprendimo, psichologijos žinių, derybinių gebėjimų, kita?
6. Kaip parengsite savo klientą prieš mediacijos procesą, jei kartu nedalyvausite?
7. Jei nuspręsite dalyvauti mediacijos procese kartu su klientu, ar leisite jam pasisakyti pačiam, ar daugiau stengsitės kalbėti už jį, ar tik jį papildysite ?
8. Kaip panaudosite atskleistus kitos šalies tikruosius interesus, faktines aplinkybes – kaip galios svertą ar bendrų sprendimų generavimui?
9. Kaip elgsitės metu, jei matysite, kad Jūsų klientas gali gauti mažiau iš mediacijos proceso, nei tuo atveju, jei byla atsidurtų teisme?
10. Kaip elgsitės tuo atveju, jei matysite, kad kitos šalies atstovas ar pati šalis piktnaudžiauja mediacijos procesu?
11. Kaip elgsitės tuo atveju, jei mediacijos metu matysite, kad yra akivaizdi šalių nelygybė, arba įtarsite (sužinosite), kad viena šalis smurtauja prieš kitą?
12. Kaip manote, ar pasirengimas mediacijai užtruks tiek pat laiko, kiek ir nagrinėjimui bylai teisme, ar mažiau/daugiau?
13. Kaip manote, ar reikalingos teisininkui tokios savybės, kaip empatija, kūrybiškumas, originalumas ir gebėjimas spręsti konfliktus?

RESPONDENTO NR. 1 INTERVIU ATSAKYMAI

2018-02-08

1. Jūsų teisinio darbo stažas:

Apie 15 metų.

2. Ar teko dalyvauti mokymuose apie mediaciją? Ar teko dalyvauti mediacijoje?

Mokymuose - taip. Mediacijoje – taip.

3. Kaip manote, kokios bus Jūsų, kaip šalies atstovo funkcijos mediacijoje?

Nelygu kokia forma ir kas klientai. Jei fiziniai asmenys – tenka kartu dalyvauti, jei juridiniai – būna su įgaliojimais ir vienas.

4. Kaip suprantate apibrėžimą „bendradarbiaujantis teisininkas“ mediacijos procese? Kaip manote galėtumėte padėti mediatoriui, kitai šaliai, kitos šalies atstovui?

Viena pozicija yra netrukdyti, kuo mažiau maišyti mediatoriui, kita pozicija – padėti šalims susiorientuoti, pagelbėti, patarti, įvertinti.

5. Ar manote, kad Jums prireiks papildomų įgūdžių, kad tinkamai atstovautumėte klientą mediacijoje, t.y. konfliktų sprendimo, psichologijos žinių, derybinių gebėjimų, kita?

Taip, įgūdžiai reikalingi.

6. Kaip parengsite savo klientą prieš mediacijos procesą, jei kartu nedalyvausite?

Visų pirma vis dar reikia paaiškinti, kas tai yra, išaiškinti taisykles, vengia dalyvauti (pats asmeniškai), pakomentuoti.

7. Jei nuspręsite dalyvauti mediacijos procese kartu su klientu, ar leisite jam pasisakyti pačiam, ar daugiau stengsitės kalbėti už jį, ar tik jį papildysite ?

Nelygu kokia mediacija – šeimos (pasyvesnis dalyvis), įmonės - aktyvesnis.

8. Kaip panaudosite atskleistus kitos šalies tikruosius interesus, faktines aplinkybes – kaip galios svertą ar bendrų sprendimų generavimui?

Vadovėliška - neturėtų būti panaudojama, bet žiūrima savo interesų. Neatitinka praktikoje.

9. Kaip elgsitės mediacijos metu, jei matysite, kad Jūsų klientas gali gauti mažiau iš mediacijos proceso, nei tuo atveju, jei byla atsidurtų teisme?

Jei klientui tinka, tada OK, nes niekas negali garantuoti rezultatų ir teisme.

10. Kaip elgsitės tuo atveju, jei matysite, kad kitos šalies atstovas ar pati šalis piktnaudžiauja mediacijos procesu?

Bandoma atkreipti dėmesį, išsiaiškinti, spręsti, įdėti asmeninį indėlį.

11. Kaip elgsitės tuo atveju, jei mediacijos metu matysite, kad yra akivaizdi šalių nelygybė, arba įtarsite (sužinosite), kad viena šalis smurtauja prieš kitą?

Kartais smurtas būna konflikto priežastis. Paaiškėja situacija apie daromą nusikaltimą. Proceso negriauna dėl to, nes būna, kad ir klientai meluoja atstovui.

12. Kaip manote, ar pasirengimas mediacijai užtruks tiek pat laiko, kiek ir nagrinėjimui bylai teisme, ar mažiau/daugiau?

Tiek pat, gal net daugiau.

13. Kaip elgsitės tuo atveju, jei klientas be Jūsų sudalyvaus mediacijos procese ir paprašys Jūsų paruošti dokumentą ir (ar) jį pateikti tvirtinimui teisme, o Jūs pamatysite, kad susitarimas akivaizdžiai prieštarauja kliento interesams, yra nelygiavertis, nesąžiningas?

Perspėja žmogų, pakomentuoja, nuomonę pasako, tačiau akivaizdžiai neteisingų nepasitaikė.

RESPONDENTO NR. 2 INTERVIU ATSAKYMAI

2018-02-08

1. Jūsų teisinio darbo stažas:

17 metų

2. Ar teko dalyvauti mokymuose apie mediaciją? Ar teko dalyvauti mediacijoje?

Mokymuose - ne, mediacijoje dalyvavęs.

3. Kaip manote, kokios bus Jūsų, kaip šalies atstovo funkcijos mediacijoje?

Kaip derybininko - tarpininko tarp ginčo šalių, kuris negali pamiršti savo šalies interesų.

4. Kaip suprantate apibrėžimą „bendradarbiaujantis teisininkas“ mediacijos procese?

Kaip manote galėtumėte padėti mediatoriui, kitai šaliai, kitos šalies atstovui?

Manau kad galėčiau padėti, tačiau į visą mediacijos procesą vis viena žiūriu per kliento interesų prizmę.

5. Ar manote, kad Jums prireiks papildomų įgūdžių, kad tinkamai atstovautumėte klientą mediacijoje, t.y. konfliktų sprendimo, psichologijos žinių, derybinių gebėjimų, kita?

Manau papildomos žinios tikrai nepakenktų.

6. Kaip parengsite savo klientą prieš mediacijos procesą, jei kartu nedalyvausite?

Instruktuosiu apie galimas priimtino susitarimo ribas, alternatyvių ginčo sprendimo būdų rizikas (laikas, kaštai, sunkiai prognozuojami teismų sprendimai)

7. Jei nuspręsite dalyvauti mediacijos procese kartu su klientu, ar leisite jam pasisakyti pačiam, ar daugiau stengsitės kalbėti už jį, ar tik jį papildysite ?

Būtinai turi kalbėti ir klientas, priešingu atveju Mediacija nevyksta.

8. Kaip panaudosite atskleistus kitos šalies tikruosius interesus, faktines aplinkybes – kaip galios svertą ar bendrų sprendimų generavimui?

Neišvengiamai kiekviena atskleista detalė ar interesas koreguoja mano atstovaujama derybinę poziciją, tačiau ieškant kompromiso visada stengiamės patenkinti arba suderinti išreikštą poreikį, jei jis neprieštarauja mūsų atstovaujamai pozicijai. Kaip galios sverto specialiai nenaudoju, tai nėra garbinga ir nutolina realų susitarimą.

9. Kaip elgsitės mediacijos metu, jei matysite, kad Jūsų klientas gali gauti mažiau iš mediacijos proceso, nei tuo atveju, jei byla atsidurtų teisme?

Informuosiu klientą apie tokią perspektyvą ir leisiu klientui pasirinkti. Praktikoje susiduriu, kad klientai kartais pasirenka nuostolingesnį sprendimą, bet iš karto (derybų, mediacijos metu) ir neberizikuoja bylinėtis, nors perspektyvos kartais būna ir geresnės.

10. Kaip elgsitės tuo atveju, jei matysite, kad kitos šalies atstovas ar pati šalis piktnaudžiauja mediacijos procesu?

Atvirai įvardinu tai, ir jei piktnaudžiavimas nesibaigia, siūlau nutraukti procesą.

11. Kaip elgsitės tuo atveju, jei mediacijos metu matysite, kad yra akivaizdi šalių nelygybė, arba įtarsite (sužinosite), kad viena šalis smurtauja prieš kitą?

Dėl nelygybės pasiektas susitarimas būna netvarus, todėl piktnaudžiauti kitos šalies nežinojimu nėra efektyvus sprendimas. Jei viena šalis smurtauja prieš kitą, pasiūlyčiau pateikti pareiškimą ikiteisminio tyrimo įstaigai.

12. Kaip manote, ar pasirengimas mediacijai užtruks tiek pat laiko, kiek ir nagrinėjimui bylai teisme, ar mažiau/daugiau?

Manau užtrunka trumpiau, nes mediacijos procesas nėra toks formalizuotas įrodymų tyrimo ir šalių pasisakymo prasme, todėl tyrimas ir pozicijų aiškinimasis daug efektyviau vyksta jau pačiame procese. Su atstovaujama šalimi pozicijos aptarimas prieš mediaciją, žinoma, yra trumpesnis nei prieš teismą.

13. Kaip elgsitės tuo atveju, jei klientas be Jūsų sudalyvaus mediacijos procese ir paprašys Jūsų paruošti dokumentą ir (ar) jį pateikti tvirtinimui teisme, o Jūs pamatysite, kad susitarimas akivaizdžiai prieštarauja kliento interesams, yra nelygiavertis, nesąžiningas?

Informuosiu apie visas rizikas klientą (stengiuosi tai padaryti raštu), išsiaiškinu kokie tikri kliento motyvai priimant nenaudingą sprendimą (Pavyzdžiui: užsitęsęs procesas, suinteresuotumo procesu praradimas, nuovargis nuo pastovių ginčų, proceso išlaidos), įvertinęs visus kliento išsakytus argumentus, pateikiu savo vertinimą, tačiau galutinį sprendimą visada siūlau priimti klientui.

RESPONDENTO NR. 3 INTERVIU ATSAKYMAI

2018-02-14

1. Jūsų teisinio darbo stažas:

10

2. Ar teko dalyvauti mokymuose apie mediaciją? Ar teko dalyvauti mediacijoje?

Mokymuose – seminare. Mediacijoje – taip, nuolat.

3. Kaip manote, kokios bus Jūsų, kaip šalies atstovo funkcijos mediacijoje?

Atstovauti, siekti, kad šalys suprastų, kas yra mediacija, kad lengviau susitartų. Siektina, kad dalyvautų vienos šalys, tuomet tik paruoštų šalis.

4. Kaip suprantate apibrėžimą „bendradarbiaujantis teisininkas“ mediacijos procese? Kaip manote galėtumėte padėti mediatoriui, kitai šaliai, kitos šalies atstovui?

Padėti mediatoriui, būti tarpininku tarp kliento ir mediatoriaus. Išgirsti kitą šalį ir pagarsinti.

5. Ar manote, kad Jums prireiks papildomų įgūdžių, kad tinkamai atstovautumėte klientą mediacijoje, t.y. konfliktų sprendimo, psichologijos žinių, derybinių gebėjimų, kita?

Taip, nuolat dirba „psichologu, psichiatru ir dar vaistininku“.

6. Kaip parengsite savo klientą prieš mediacijos procesą, jei kartu nedalyvausite?

Įvertins bylinėjimosi išlaidas, objektyviai paaiškins. Geriau „maža taika, nei didelis karas“.

7. Jei nuspręsite dalyvauti mediacijos procese kartu su klientu, ar leisite jam pasisakyti pačiam, ar daugiau stengsitės kalbėti už jį, ar tik jį papildysite ?

Daugiau klientui.

8. Kaip panaudosite atskleistus kitos šalies tikruosius interesus, faktines aplinkybes – kaip galios svertą ar bendrų sprendimų generavimui?

Nenaudos.

9. Kaip elgsitės mediacijos metu, jei matysite, kad Jūsų klientas gali gauti mažiau iš mediacijos proceso, nei tuo atveju, jei byla atsidurtų teisme?

Paaškins, bet geriau maža taika, nei didelis karas.

10. Kaip elgsitės tuo atveju, jei matysite, kad kitos šalies atstovas ar pati šalis piktnaudžiauja mediacijos procesu?

Jei advokatas – atkreips jo dėmesį, jei kita šalis – informuos mediatorių.

11. Kaip elgsitės tuo atveju, jei mediacijos metu matysite, kad yra akivaizdi šalių nelygybė, arba įtarsite (sužinosite), kad viena šalis smurtauja prieš kitą?

Turėjo tokį atvejį (smurtas šeimoje) paklausė ar reikia pagalbos, ar reikia dalyvauti kartu.

12. Kaip manote, ar pasirengimas mediacijai užtruks tiek pat laiko, kiek ir nagrinėjimui bylai teisme, ar mažiau/daugiau?

Mažiau.

13. Kaip elgsitės tuo atveju, jei klientas be Jūsų sudalyvaus mediacijos procese ir paprašys Jūsų paruošti dokumentą ir (ar) jį pateikti tvirtinimui teisme, o Jūs pamatysite, kad susitarimas akivaizdžiai prieštarauja kliento interesams, yra nelygiavertis, nesąžiningas?

Paaiškina ar supranta, ar savo noru sudarė – išsiaiškina, bet palieka spręsti klientui.

RESPONDENTO NR. 4 INTERVIU ATSAKYMAI

2018-02-14

1. Jūsų teisinio darbo stažas:

Nuo 1980

2. Ar teko dalyvauti mokymuose apie mediaciją? Ar teko dalyvauti mediacijoje?

Mokymuose - ne, bet ketina. Mediacijoje – taip.

3. Kaip manote, kokios bus Jūsų, kaip šalies atstovo funkcijos mediacijoje?

Tik palaikančios, jei kartu dalyvauja – tai nesikiša, labiau vertina mediaciją, kai dalyvauja pačios šalys. Šalys tada atviros, išsiverkia, paliečia jautrausius aspektus.

4. Kaip suprantate apibrėžimą „bendradarbiaujantis teisininkas“ mediacijos procese? Kaip manote galėtumėte padėti mediatoriui, kitai šaliai, kitos šalies atstovui?

Mano, kad mediatoriai pakankamai kompetetingi, todėl bendradarbiautų techniškai, nemano, kad turėtų kištis į mediatoriaus darbą.

5. Ar manote, kad Jums prireiks papildomų įgūdžių, kad tinkamai atstovautumėte klientą mediacijoje, t.y. konfliktų sprendimo, psichologijos žinių, derybinių gebėjimų, kita?

Taip, mano kad reikia gilaus suvokimo.

6. Kaip parengsite savo klientą prieš mediacijos procesą, jei kartu nedalyvausite?

Paaškins taisykles, kad užmirštų savo tiesą, raštus, kad kai viskas baigis, dar turės 20 metų bendrauti dėl vaikų ir anūkų (paruošia). Išaiškina, ką gali gauti iš mediacijos, o ko ne, kad nesiplėšytų dėl Volvo, dviračių ir panašiai. Lietuvos teismų sprendimai yra „loterija“.

7. Jei nuspręsite dalyvauti mediacijos procese kartu su klientu, ar leisite jam pasisakyti pačiam, ar daugiau stengsitės kalbėti už jį, ar tik jį papildysite ?

Priklausomai nuo situacijos, padaro pertraukėles, paragina, paklausinėja, paprašo paaiškinti.

8. Kaip panaudosite atskleistus kitos šalies tikruosius interesus, faktines aplinkybes – kaip galios svertą ar bendrų sprendimų generavimui?

Nenaudos jokiais atvejais.

9. Kaip elgsitės mediacijos metu, jei matysite, kad Jūsų klientas gali gauti mažiau iš mediacijos proceso, nei tuo atveju, jei byla atsidurtų teisme?

Paaškins klientui, paskaičiuos išlaidas.

10. Kaip elgsitės tuo atveju, jei matysite, kad kitos šalies atstovas ar pati šalis piktnaudžiauja mediacijos procesu?

Pasiūlys baigti, nes būna, kad kiti dalyvauja norėdami tik uždirbti.

11. Kaip elgsitės tuo atveju, jei mediacijos metu matysite, kad yra akivaizdi šalių nelygybė, arba įtarsite (sužinosite), kad viena šalis smurtauja prieš kitą?

Nebūna.

12. Kaip manote, ar pasirengimas mediacijai užtruks tiek pat laiko, kiek ir nagrinėjimui bylai teisme, ar mažiau/daugiau?

Įvairiai, naujų dalykų išgirsta, derybos ilgai užtrunka.

13. Kaip elgsitės tuo atveju, jei klientas be Jūsų sudalyvaus mediacijos procese ir paprašys Jūsų paruošti dokumentą ir (ar) jį pateikti tvirtinimui teisme, o Jūs pamatysite, kad susitarimas akivaizdžiai prieštarauja kliento interesams, yra nelygiavertis, nesąžiningas?

Buvo atvejis, kai tvirtino, nors nedalyvavo mediacijoje.

RESPONDENTO NR. 5 INTERVIU ATSAKYMAI

2018-02-20

1. Jūsų teisinio darbo stažas:

Nuo 91

2. Ar teko dalyvauti mokymuose apie mediaciją? Ar teko dalyvauti mediacijoje?

Mokymuose – ne. Mediacijoje – taip.

3. Kaip manote, kokios bus Jūsų, kaip šalies atstovo funkcijos mediacijoje?

Sutaikyti, patarti, padėti

4. Kaip suprantate apibrėžimą „bendradarbiaujantis teisininkas“ mediacijos procese? Kaip manote galėtumėte padėti mediatoriui, kitai šaliai, kitos šalies atstovui?

Dalyvauja kartu su klientu, paaiškina, padeda, atlieka tyrimą

5. Ar manote, kad Jums prireiks papildomų įgūdžių, kad tinkamai atstovautumėte klientą mediacijoje, t.y. konfliktų sprendimo, psichologijos žinių, derybinių gebėjimų, kita?

Papildomai ne.

6. Kaip parengsite savo klientą prieš mediacijos procesą, jei kartu nedalyvausite?

Paaiškina situaciją, įstatymus.

7. Jei nuspręsite dalyvauti mediacijos procese kartu su klientu, ar leisite jam pasisakyti pačiam, ar daugiau stengsitės kalbėti už jį, ar tik jį papildysite ?

Iš anksto aptaria, leidžia žmogui ir pačiam apsispręsti.

8. Kaip panaudosite atskleistus kitos šalies tikruosius interesus, faktines aplinkybes – kaip galios svertą ar bendrų sprendimų generavimui?

Aš gi advokatas... bet laikosi įstatymų

9. Kaip elgsitės mediacijos metu, jei matysite, kad Jūsų klientas gali gauti mažiau iš mediacijos proceso, nei tuo atveju, jei byla atsidurtų teisme?

Susitiksime teisme.

10. Kaip elgsitės tuo atveju, jei matysite, kad kitos šalies atstovas ar pati šalis piktnaudžiauja mediacijos procesu?

Nutraukia, eina į teismą.

11. Kaip elgsitės tuo atveju, jei mediacijos metu matysite, kad yra akivaizdi šalių nelygybė, arba įtarsite (sužinosite), kad viena šalis smurtauja prieš kitą?

Nebuvo tokio atvejo, bet stengtūsi apsaugoti savo šalį.

12. Kaip manote, ar pasirengimas mediacijai užtruks tiek pat laiko, kiek ir nagrinėjimui bylai teisme, ar mažiau/daugiau?

Mažiau.

13. Kaip elgsitės tuo atveju, jei klientas be Jūsų sudalyvaus mediacijos procese ir paprašys Jūsų paruošti dokumentą ir (ar) jį pateikti tvirtinimui teisme, o Jūs pamatysite, kad susitarimas akivaizdžiai prieštarauja kliento interesams, yra nelygiavertis, nesąžiningas?

Paiškins.

RESPONDENTO NR. 6 INTERVIU ATSAKYMAI

2018-02-21

1. Jūsų teisinio darbo stažas:

13 metų

2. Ar teko dalyvauti mokymuose apie mediaciją? Ar teko dalyvauti mediacijoje?

Mokymuose - ne, bet mediacijoje teko.

3. Kaip manote, kokios bus Jūsų, kaip šalies atstovo funkcijos mediacijoje?

Padėti kitai šaliai rasti sprendimą, išaiškinti bylinėjimosi sėkmės galimybes, padėti rasti sprendimą. Malšinti įsiplieskusias emocijas, nes jos trukdo šalims priimti sprendimą. Taisyklių aiškinti nereikia – tai mediatoriaus darbas.

4. Kaip suprantate apibrėžimą „bendradarbiaujantis teisininkas“ mediacijos procese? Kaip manote galėtumėte padėti mediatoriui, kitai šaliai, kitos šalies atstovui?

Prognozuoti baigtį, paaiškinti, turi spec žinių, geriau maža taika, nei didelis karas.

5. Ar manote, kad Jums prireiks papildomų įgūdžių, kad tinkamai atstovautumėte klientą mediacijoje, t.y. konfliktų sprendimo, psichologijos žinių, derybinių gebėjimų, kita?

Mano, kad turi pakankamai šių žinių.

6. Kaip parengsite savo klientą prieš mediacijos procesą, jei kartu nedalyvausite?

Kol kas dar nėra karto vieno nepaleido. Ir nenorėtų to daryti, nes klientai įsivelia į emocijas. Todėl jo darbas – gražinti į faktų kalbą.

7. Jei nuspręsite dalyvauti mediacijos procese kartu su klientu, ar leisite jam pasisakyti pačiam, ar daugiau stengsitės kalbėti už jį, ar tik jį papildysite ?

Pagal situaciją, bet gali papildyti klientą.

8. Kaip panaudosite atskleistus kitos šalies tikruosius interesus, faktines aplinkybes – kaip galios svertą ar bendrų sprendimų generavimui?

Nenaudotų, bet mano, kad šalys neatsiskleidžia pilnai per mediaciją, nes bijo, kad tai bus panaudota prieš jas (bet ar tai nėra dėl to, kad dalyvauja kartu advokatas? – mano pas.)

9. Kaip elgsitės mediacijos metu, jei matysite, kad Jūsų klientas gali gauti mažiau iš mediacijos proceso, nei tuo atveju, jei byla atsidurtų teisme?

Riziką visada įvertina ir perspėja klientą.

10. Kaip elgsitės tuo atveju, jei matysite, kad kitos šalies atstovas ar pati šalis piktnaudžiauja mediacijos procesu?

Priklauso nuo aplinkybių, bet galbūt rekomenduotų baigti mediaciją.

11. Kaip elgsitės tuo atveju, jei mediacijos metu matysite, kad yra akivaizdi šalių nelygybė, arba įtarsite (sužinosite), kad viena šalis smurtauja prieš kitą?

Nutrauks mediaciją.

12. Kaip manote, ar pasirengimas mediacijai užtruks tiek pat laiko, kiek ir nagrinėjimui bylai teisme, ar mažiau/daugiau?

panašiai

13. Kaip elgsitės tuo atveju, jei klientas be Jūsų sudalyvaus mediacijos procese ir paprašys Jūsų paruošti dokumentą ir (ar) jį pateikti tvirtinimui teisme, o Jūs pamatysite, kad susitarimas akivaizdžiai prieštarauja kliento interesams, yra nelygiavertis, nesąžiningas?

Paiškins klientui, bandys užkirsti kelią tokio susitarimo pasirašymui ir (ar) tvirtinimui.

RESPONDENTO NR.7 INTERVIU ATSAKYMAI

2018-02-21

1. Jūsų teisinio darbo stažas:

Nuo 1989

2. Ar teko dalyvauti mokymuose apie mediaciją? Ar teko dalyvauti mediacijoje?

Mokymuose – ne, mediacijoje – ne.

3. Kaip manote, kokios bus Jūsų, kaip šalies atstovo funkcijos mediacijoje?

Padėti šalims susitarti, išaiškinti poziciją, rizikas nusistatyti, patarti.

4. Kaip suprantate apibrėžimą „bendradarbiaujantis teisininkas“ mediacijos procese? Kaip manote galėtumėte padėti mediatoriui, kitai šaliai, kitos šalies atstovui?

Nurodyti galimus pavojus, problemas, pataisyti – leisti kalbėti.

5. Ar manote, kad Jums prireiks papildomų įgūdžių, kad tinkamai atstovautumėte klientą mediacijoje, t.y. konfliktų sprendimo, psichologijos žinių, derybinių gebėjimų, kita?

Taip

6. Kaip parengsite savo klientą prieš mediacijos procesą, jei kartu nedalyvausite?

Išaiškinti jo poziciją, rizikas, taisykles.

7. Jei nuspręsite dalyvauti mediacijos procese kartu su klientu, ar leisite jam pasisakyti pačiam, ar daugiau stengsitės kalbėti už jį, ar tik jį papildysite ?

Kaip kurioje situacijoje, jei kažką žinos daugiau – pats paklaus.

8. Kaip panaudosite atskleistus kitos šalies tikruosius interesus, faktines aplinkybes – kaip galios svertą ar bendrų sprendimų generavimui?

Sprendimų generavimui.

9. Kaip elgsitės mediacijos metu, jei matysite, kad Jūsų klientas gali gauti mažiau iš mediacijos proceso, nei tuo atveju, jei byla atsidurtų teisme?

Pasakys.

10. Kaip elgsitės tuo atveju, jei matysite, kad kitos šalies atstovas ar pati šalis piktnaudžiauja mediacijos procesu?

Spręstų vietoj, atkreiptų dėmesį.

11. Kaip elgsitės tuo atveju, jei mediacijos metu matysite, kad yra akivaizdi šalių nelygybė, arba įtarsite (sužinosite), kad viena šalis smurtauja prieš kitą?

Spręs vietoj.

12. Kaip manote, ar pasirengimas mediacijai užtruks tiek pat laiko, kiek ir nagrinėjimui bylai teisme, ar mažiau/daugiau?

Mažiau.

13. Kaip elgsitės tuo atveju, jei klientas be Jūsų sudalyvaus mediacijos procese ir paprašys Jūsų paruošti dokumentą ir (ar) jį pateikti tvirtinimui teisme, o Jūs pamatysite, kad susitarimas akivaizdžiai prieštarauja kliento interesams, yra nelygiavertis, nesąžiningas?

Išaiškins, bet tegul lieka.

RESPONDENTO NR. 8 INTERVIU ATSAKYMAI

2018-02-22

1. Jūsų teisinio darbo stažas:

Daugiau nei 10 metų

2. Ar teko dalyvauti mokymuose apie mediaciją? Ar teko dalyvauti mediacijoje?

Teko, turėjo kursą kaip pasirenkamą universitete. Mediacijoje – ne.

3. Kaip manote, kokios bus Jūsų, kaip šalies atstovo funkcijos mediacijoje?

Priklauso nuo situacijos. Versle teisininkams palieka daugiau erdvės šalims susitarti, kadangi tariasi verslininkai. Svarbu pažiūrėti, ar šalys turi įgaliojimus priimti sprendimus.

4. Kaip suprantate apibrėžimą „bendradarbiaujantis teisininkas“ mediacijos procese? Kaip manote galėtumėte padėti mediatoriui, kitai šaliai, kitos šalies atstovui?

Priklauso nuo situacijos, atstovas gerai žino savo klientą, todėl gali padėti jam nuimti emocinį krūvį, realiai padėti pamatyti ko klientas nori, padėti jam suformuluoti. Jei konfliktas didelis – teisininkas gali padėti suvaldyti situaciją, emocijas.

5. Ar manote, kad Jums prireiks papildomų įgūdžių, kad tinkamai atstovautumėte klientą mediacijoje, t.y. konfliktų sprendimo, psichologijos žinių, derybinių gebėjimų, kita?

Taip, jų apskitai reikia teisės profesijoje, sprendžiant ginčus.

6. Kaip parengsite savo klientą prieš mediacijos procesą, jei kartu nedalyvausite?

Išgrynins situaciją, inscenizuos, nustatys koks geriausias, o koks blogiausias sprendimas, kad mintys susigulėtų. Išsiaiškina ko reikia „žievelių ar apelsino“.

7. Jei nuspręsite dalyvauti mediacijos procese kartu su klientu, ar leisite jam pasisakyti pačiam, ar daugiau stengsitės kalbėti už jį, ar tik jį papildysite ?

Priklauso nuo situacijos – jei mažai kalbės – padės. Faktų kalba geriausia iš pirmų lūpų, nebent nerišliai kalba, dar „vyšnaitė ant torto“ - teisinė argumentacija teisininko kalba.

8. Kaip panaudosite atskleistus kitos šalies tikruosius interesus, faktines aplinkybes – kaip galios svertą ar bendrų sprendimų generavimui?

Jei įmanoma, tai be abejo bendrų sprendimų generavimui, jei ne – kaip galios svertą, bet neperžengiant etikos ribų.

9. Kaip elgsitės mediacijos metu, jei matysite, kad Jūsų klientas gali gauti mažiau iš mediacijos proceso, nei tuo atveju, jei byla atsidurtų teisme?

Jei tai pinigine išraiška, įsivertins, kokios būtų kitos sąnaudos (laiko, emocijų prasme), bet verslininkai nori daryti pinigus, o ne sėdėti teisme.

10. Kaip elgsitės tuo atveju, jei matysite, kad kitos šalies atstovas ar pati šalis piktnaudžiauja mediacijos procesu?

Nutrauks mediaciją.

11. Kaip elgsitės tuo atveju, jei mediacijos metu matysite, kad yra akivaizdi šalių nelygybė, arba įtarsite (sužinosite), kad viena šalis smurtauja prieš kitą?

Nutrauks mediaciją.

12. Kaip manote, ar pasirengimas mediacijai užtruks tiek pat laiko, kiek ir nagrinėjimui bylai teisme, ar mažiau/daugiau?

Mano, kad mažiau, nes bylinėjimuisi užtrunka procesinių dokumentų paruošimas ir apsikeitimas.

13. Kaip elgsitės tuo atveju, jei klientas be Jūsų sudalyvaus mediacijos procese ir paprašys Jūsų paruošti dokumentą ir (ar) jį pateikti tvirtinimui teisme, o Jūs pamatysite, kad susitarimas akivaizdžiai prieštarauja kliento interesams, yra nelygiavertis, nesąžiningas?

Pabaksnos, paaiškins.

RESPONDENTO NR. 9 INTERVIU ATSAKYMAI

2018-02-22

1. Jūsų teisinio darbo stažas:

Apie 10

2. Ar teko dalyvauti mokymuose apie mediaciją? Ar teko dalyvauti mediacijoje?

Mokymuose - ne (nedalyvavęs ir mediacijoje).

3. Kaip manote, kokios bus Jūsų, kaip šalies atstovo funkcijos mediacijoje?

Tos pačios kaip ir bylinėjimosi teisme.

4. Kaip suprantate apibrėžimą „bendradarbiaujantis teisininkas“ mediacijos procese? Kaip manote galėtumėte padėti mediatoriui, kitai šaliai, kitos šalies atstovui?

Padėti mediatoriui, būti tarpininku tarp kliento ir mediatoriaus. Išgirsti kitą šalį ir pagarsinti. Pabūtų „mažuoju tarpininku (mediatoriumi)“ tarp savo kliento ir mediatoriaus arba tarp kito kliento ir jo atstovo.

5. Ar manote, kad Jums prireiks papildomų įgūdžių, kad tinkamai atstovautumėte klientą mediacijoje, t.y. konfliktų sprendimo, psichologijos žinių, derybinių gebėjimų, kita?

Taip, šių savybių reikia kasdiena teisininko darbe.

6. Kaip parengsite savo klientą prieš mediacijos procesą, jei kartu nedalyvausite?

Taip, kaip ir prieš bet kokią bylą, išaiškins ko nori, kaip gauti, teisės aktus. Advokatų etikos kodekse nurodyta, kad viena iš jo funkcijų yra padėti šalims rasti taikų sprendimą

7. Jei nuspręsite dalyvauti mediacijos procese kartu su klientu, ar leisite jam pasisakyti pačiam, ar daugiau stengsitės kalbėti už jį, ar tik jį papildysite ?

Priklauso nuo situacijos, padėtų kažkiek, bet labiau šį darbą paliktų mediatoriui. Bandytų suvaldyti rizikas

8. Kaip panaudosite atskleistus kitos šalies tikruosius interesus, faktines aplinkybes – kaip galios svertą ar bendrų sprendimų generavimui?

Panaudotų, nes mano, kad ir kita pusė panaudotų kaip galios svertą. Galbūt netiesiogiai.

9. Kaip elgsitės mediacijos metu, jei matysite, kad Jūsų klientas gali gauti mažiau iš mediacijos proceso, nei tuo atveju, jei byla atsidurtų teisme?

Perspėtų klientą, kad nekalbėtų ko nereikia, bet paliktų jam spręsti pačia,.

10. Kaip elgsitės tuo atveju, jei matysite, kad kitos šalies atstovas ar pati šalis piktnaudžiauja mediacijos procesu?

Eitų jau pasiruošę, todėl jo klientas nekalbėtų ko nereikia.

11. Kaip elgsitės tuo atveju, jei mediacijos metu matysite, kad yra akivaizdi šalių nelygybė, arba įtarsite (sužinosite), kad viena šalis smurtauja prieš kitą?

Bandytų taikyti.

12. Kaip manote, ar pasirengimas mediacijai užtruks tiek pat laiko, kiek ir nagrinėjimui bylai teisme, ar mažiau/daugiau?

Pirmos mediacijos daugiau – bet kadangi ir taip taiko per derybas, tai mano, kad panašiai – reikėtų susirinkti faktus, argumentacijas pasiruošti.

13. Kaip elgsitės tuo atveju, jei klientas be Jūsų sudalyvaus mediacijos procese ir paprašys Jūsų paruošti dokumentą ir (ar) jį pateikti tvirtinimui teisme, o Jūs pamatysite, kad susitarimas akivaizdžiai prieštarauja kliento interesams, yra nelygiavertis, nesąžiningas?

Įspėtų klientą, bet greičiausiai neštų teismui tvirtinti.

RESPONDENTO NR. 10 INTERVIU ATSAKYMAI

2018-02-22

1. Jūsų teisinio darbo stažas:

7

2. Ar teko dalyvauti mokymuose apie mediaciją?

Ne, bet yra apgynusi VU magistro darbą mediacijos tema.

3. Kaip manote, kokios bus Jūsų, kaip šalies atstovo funkcijos mediacijoje?

Neįsivaizduoja įmonės mediacijoje, pasakyti kokios teisės srity, kokios teisės ir pareigos, tikslas taikiai išspręsti situaciją. Paašškintų situaciją vadovui.

4. Kaip suprantate apibrėžimą „bendradarbiaujantis teisininkas“ mediacijos procese? Kaip manote galėtumėte padėti mediatoriui, kitai šaliai, kitos šalies atstovui?

Nušviesti situaciją, iš įmonės pozicijos. Pateikti dokumentus.

5. Ar manote, kad Jums prireiks papildomų įgūdžių, kad tinkamai atstovautumėte klientą mediacijoje, t.y. konfliktų sprendimo, psichologijos žinių, derybinių gebėjimų, kita?

Taip

6. Kaip parengsite savo klientą prieš mediacijos procesą, jei kartu nedalyvausite?

Paašškintų kas yra mediaciją, ką turėtų pasiruošti, dokumentus, pamodeliuotų situaciją, aptartų ribas.

7. Jei nuspręsite dalyvauti mediacijos procese kartu su klientu, ar leisite jam pasisakyti pačiam, ar daugiau stengsitės kalbėti už jį, ar tik jį papildysite ?

Priklauso nuo vadovo – jei vadovas aktyvus, tada kalbės vadovas, tuomet teisininkas tik koreguos faktines aplinkybes, kad nesumenkinti vadovo. Jei kitoks vadovas –tada leistų kalbėti tikėtina daugiau teisininkui.

8. Kaip panaudosite atskleistus kitos šalies tikruosius interesus, faktines aplinkybes – kaip galios svertą ar bendrų sprendimų generavimui?

Nenaudotų teisme, negadintų įmonės reputacijos. Bendram sprendimui.

9. Kaip elgsitės mediacijos metu, jei matysite, kad Jūsų klientas gali gauti mažiau iš mediacijos proceso, nei tuo atveju, jei byla atsidurtų teisme?

Paašškina vadovui, bet tikėtina, kad eis į teismą. Verslas yra pinigai.

10. Kaip elgsitės tuo atveju, jei matysite, kad kitos šalies atstovas ar pati šalis piktnaudžiauja mediacijos procesu?

Nutrauktų procesą.

11. Kaip elgsitės tuo atveju, jei mediacijos metu matysite, kad yra akivaizdi šalių nelygybė, arba įtarsite (sužinosite), kad viena šalis smurtauja prieš kitą?

Neturi įtakos.

12. Kaip manote, ar pasirengimas mediacijai užtruks tiek pat laiko, kiek ir nagrinėjimui bylai teisme, ar mažiau/daugiau?

Trumpiau. Mano, kad procesas mažiau formalus.

13. Kaip elgsitės tuo atveju, jei klientas be Jūsų sudalyvaus mediacijos procese ir paprašys Jūsų paruošti dokumentą ir (ar) jį pateikti tvirtinimui teisme, o Jūs pamatysite, kad susitarimas akivaizdžiai prieštarauja kliento interesams, yra nelygiavertis, nesąžiningas?

Jei įmonei naudinga, susitarta išlaikyti konfidencialumą, tada nieko nedarys.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2018-04-11
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),
Teisės fakulteto, mediacijos iššestinių studijų

_____ (fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė) _____

Leungo Butkėnė
_____ (vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„Teisininko vaidmuo mediacijos procese“

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

